

**ՁԵՌՆԱՐԿ
ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՇԱՐԿԱՅԻՆ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

ԵՐԵՎԱՆ • 2006

ՀՏԴ 347.73:336(479.25)
ԳՄԴ 67.99(2Հ)2+65.9(2Հ)261.3
2-464

*Սույն գիրքը հրատարակվել է Համաշխարհային
Բանկի Աղքատության հաղթահարման աջակցության
ծրագրի շրջանակներում*

2-464 Ձեռնարկ ոչ առևտրային կազմակերպությունների հարկային պարտավորությունների վերաբերյալ:— Եր., Գ-ար, 2006, 104 էջ:

Ձեռնարկում շարադրված են ոչ առևտրային կազմակերպություններին վերաբերող Հայաստանի Հանրապետությունում գործող օրենսդրության նորմերը (դրանց ստեղծման, գործունեության, լուծարման կարգը, պետական գրանցումը, հարկային մարմիններում գրանցումը, հարկային պարտավորությունները և այլն):

Սույն գրքի ցանկացած մաս չի բույլատրվում որևէ կերպով փոխանցել կամ արտատպել առանց ՀՀ կառավարությանն առընթեր հարկային պետական ծառայության գրավոր բույլտվության:

$\frac{1203020300}{0123(01)2006}$ 2006

ԳՄԴ 67.99(2Հ)2+65.9(2Հ)261.3

ISBN 99941-47-15-3

© ՀՀ ԿԱ ՀՊԾ, 2006

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ոչ առևտրային կազմակերպությունների տեսակները, դրանց ստեղծման, գործունեության, վերակազմակերպման և լուծարման կարգը	4
1.1. Հասարակական միավորումները	6
1.2. Իրավաբանական անձանց միությունները	7
1.3. Պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունները	8
1.4. Համատիրությունները	10
1.5. Հիմնադրամները	11
1.6. Բարեգործական կազմակերպությունները	14
2. Ոչ առևտրային կազմակերպությունների պետական գրանցումը	17
3. Որպես հարկ վճարող և ապահովադիր հարկային մարմիններում հաշվառվելը	20
4. Գործունեության լիցենզիան	21
5. Ոչ առևտրային կազմակերպությունների հարկային պարտավորությունները	24
5.1. Ավելացված արժեքի հարկը	25
5.2. Շահութահարկը	36
5.3. Հաստատագրված վճարը	65
5.4. Գույքահարկը	68
5.5. Հողի հարկը	74
6. Ոչ առևտրային կազմակերպությունների պարտավորությունները որպես հարկային գործակալ և ապահովադիր	78
6.1. Ավելացված արժեքի հարկը	79
6.2. Ոչ ռեզիդենտի շահութահարկը	79
6.3. Եկամտահարկը	81
6.4. Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարները	92

1.

ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ԱՏԵՂԾՄԱՆ, ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ, ԿԵՐԱԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԵՎ ԼՈՒԾԱՐՄԱՆ ԿԱՐԳԸ

Յանկայած պետության տնտեսական քաղաքականությունը մեծապես պայմանավորված է տնտեսության երկու խոշոր՝ պետական և ոչ պետական, հատվածների ծավալներով, գործունեությամբ, դրանց յուրահատկություններով և փոխադարձ հարաբերակցություններով, որոնց զարգացումը սերտորեն կապված է նաև տվյալ պետության հարկային քաղաքականության հետ: Տնտեսության նշված հատվածներից յուրաքանչյուրը կարելի է նույնպես բաժանել երկու՝ առևտրային և ոչ առևտրային ենթահատվածների՝ դրանց բաղկացուցիչ մասը կազմող իրավաբանական անձ հանդիսացող առևտրային և ոչ առևտրային կազմակերպություններին:

Իրավաբանական անձ է համարվում այն կազմակերպությունը, որը, որպես սեփականություն, ունի առանձնացված գույք և իր պարտավորությունների համար պատասխանատու է այդ գույքով, կարող է իր անունից ձեռք բերել ու իրականացնել գույքային և անձնական ոչ գույքային իրավունքներ, կրել պարտականություններ, դատարանում հանդես գալ որպես հայցվոր կամ պատասխանող:

Իրավաբանական անձը պետք է ունենա ինքնուրույն հաշվեկշիռ:

Իրավաբանական անձի գույքի կազմավորմանը մասնակցելու կապակցությամբ՝ նրա հիմնադիրները (մասնակիցները) այդ իրավաբանական անձի նկատմամբ ունեն կամ չունեն պարտավորական իրավունքներ:

Իրավաբանական անձանց թվին, որոնց նկատմամբ նրանց հիմնադիրները (մասնակիցները) ունեն պարտավորական իրավունքներ, պատկանում են տնտեսական ընկերակցությունները և ընկերությունները:

Իրավաբանական անձանց թվին, որոնց նկատմամբ նրանց հիմնադիրները չունեն պարտավորական իրավունքներ, պատկանում են, մասնավորապես՝ հասարակական միավորումները, հիմնադրամները և իրավաբանական անձանց միությունները:

Իրավաբանական անձինք կարող են լինել իրենց գործունեությամբ շահույթ ստանալու նպատակ հետապնդող (առևտրային) կամ շահույթ

ստանալու նպատակ չհետապնդող և ստացված շահույթը մասնակիցների միջև չբաշխող (ոչ առևտրային) կազմակերպություններ:

Ոչ առևտրային կազմակերպություն (ՈԱԿ) համարվող իրավաբանական անձինք կարող են ստեղծվել հասարակական միավորումների, հիմնադրամների, իրավաբանական անձանց միությունների և օրենքով նախատեսված այլ ձևերով, օրինակ՝

- ա) հասարակական կազմակերպություններ («Հասարակական կազմակերպությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),
- բ) Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցի և կրոնական այլ կազմակերպություններ («Խղճի ազատության և կրոնական կազմակերպությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),
- գ) Հայաստանի ազգային օլիմպիական կոմիտե, մարզաձևերի ազգային ֆեդերացիաներ և այլ հասարակական կազմակերպություններ, միություններ և ընկերություններ («Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),
- դ) պետական ոչ առևտրային կազմակերպություններ («Պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),
- ե) համատիրություններ («Համատիրությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),
- զ) կուսակցություններ («Կուսակցությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),
- է) բարեգործական կազմակերպություններ («Բարեգործության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),
- ը) արհեստակցական կազմակերպություններ և արհեստակցական կազմակերպությունների միություններ («Արհեստակցական միությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),
- թ) ոչ առևտրային գիտական կազմակերպություններ («Գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),
- ժ) հիմնադրամներ («Հիմնադրամների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք),

ծա) գյուղատնտեսական վարկային ակումբներ («Գյուղատնտեսական վարկային ակումբների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք):

Կոոպերատիվները՝ կախված իրենց գործունեության բնույթից, կարող են լինել շահույթ ստանալու նպատակ հետապնդող (առևտրային) կամ չհետապնդող (ոչ առևտրային) կազմակերպություններ:

ՈԱԿ-ները կարող են ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնել միայն այն դեպքերում, երբ դա ծառայում է այն նպատակների իրականացմանը, որոնց համար նրանք ստեղծվել են, և համապատասխանում է այդ նպատակներին: Ձեռնարկատիրական գործունեության իրականացման համար ՈԱԿ-ներն իրավունք ունեն ստեղծել տնտեսական ընկերություններ կամ լինել նրանց մասնակից:

1.1.

Հասարակական միավորումները

Հասարակական միավորումներ են համարվում քաղաքացիների կամավոր միավորումները, որոնք օրենքով սահմանված կարգով միավորվել են իրենց շահերի ընդհանրության հիման վրա՝ հոգևոր կամ ոչ նյութական այլ պահանջմունքները բավարարելու համար:

Հիմնադիրների (մասնակիցների)՝ հասարակական միավորմանը հանձնած գույքը հասարակական միավորման սեփականությունն է: Հասարակական միավորումն այդ գույքն օգտագործում է իր կանոնադրությամբ սահմանված նպատակների համար:

Հասարակական միավորումների մասնակիցներն այդ կազմակերպություններին որպես սեփականություն հանձնած գույքի (ներառյալ՝ անդամավճարների) նկատմամբ իրավունքներ չեն պահպանում: Նրանք պատասխանատու չեն հասարակական միավորումների պարտավորությունների, իսկ նշված կազմակերպությունները՝ իրենց մասնակիցների պարտավորությունների համար:

Հասարակական միավորման լուծարվելու դեպքում նրա գույքը ուղղվում է հասարակական միավորման կանոնադրությամբ նախատեսված նպատակներին, իսկ եթե դա անհնար է, ապա փոխանցվում է պետական բյուջե:

Հասարակական միավորման տեսակ է հանդիսանում հասարակական կազմակերպությունը, որում իրենց շահերի ընդհանրության հիման վրա, օրենքով սահմանված կարգով, միավորվել են ֆիզիկական ան-

ձինք՝ իրենց ոչ կրոնական հոգևոր կամ ոչ նյութական այլ պահանջ-
մունքները բավարարելու, իրենց և այլոց իրավունքները և շահերը
պաշտպանելու, հասարակությանը, նրա առանձին խմբերին (ոչ) նյու-
թական աջակցություն ապահովելու, հանրօգուտ այլ գործունեություն
իրականացնելու նպատակներով:

Հասարակական կազմակերպությունները ձեռնարկատիրական
գործունեություն կարող են իրականացնել միայն առևտրային կազմա-
կերպություններ ստեղծելու կամ դրանց մասնակցելու միջոցով:

1.2.

Իրավաբանական անձանց միությունները

Առևտրային կազմակերպությունները, իրենց ձեռնարկատիրական
գործունեությունը համակարգելու, ինչպես նաև ընդհանուր գույքային
շահերը ներկայացնելու և պաշտպանելու նպատակներով, կարող են
ստեղծել միություններ:

Եթե մասնակիցների որոշմամբ միությանն իրավունք է վերապահ-
վել իրականացնելու ձեռնարկատիրական գործունեություն, ապա այդ-
պիսի միությունը պետք է վերակազմավորվի տնտեսական ընկերակ-
ցության կամ ընկերության, կամ կարող է ձեռնարկատիրական գործու-
նեություն իրականացնելու համար ստեղծել տնտեսական ընկերու-
թյուն, կամ լինել նման ընկերության մասնակից:

Ոչ առևտրային կազմակերպություններն իրենց գործունեությունը
համակարգելու, ինչպես նաև ընդհանուր շահերը ներկայացնելու և պաշտ-
պանելու նպատակներով նույնպես կարող են ստեղծել միություններ:

Միության մասնակիցները պահպանում են իրենց ինքնուրույնու-
թյունը և իրավաբանական անձի իրավունքները:

Հիմնադիրների (մասնակիցների) կողմից միությանը հանձնված
գույքը միության սեփականությունն է: Միությունն այդ գույքն օգտա-
գործում է իր կանոնադրությամբ սահմանված նպատակներով:

Միությունը պատասխանատու չէ իր մասնակիցների պարտավո-
րությունների համար: Միության մասնակիցները կանոնադրությամբ
սահմանված չափով և կարգով սուբսիդիար պատասխանատվություն
են կրում միության պարտավորությունների համար:

Միության անվանումը պետք է նշում պարունակի նրա մասնակից-
ների գործունեության հիմնական առարկայի մասին, ինչպես նաև նե-
րառի «միություն» բառը:

Միության լուծարման դեպքում նրա գույքն ուղղվում է միության կանոնադրությամբ նախատեսված նպատակներին, իսկ դրա անհնարինության դեպքում փոխանցվում է պետական բյուջե:

Միության կանոնադրությունը պետք է պարունակի նրա անվանումը, գտնվելու վայրը, նրա գործունեության առարկան և նպատակները, ինչպես նաև պայմաններ պարունակի միության անդամների վճարումների չափի, դրանց կազմի և վճարելու պարտականությունները խախտելու համար պատասխանատվության, միության կառավարման մարմինների կազմի ու իրավասության, նրանց կողմից որոշումների ընդունման կարգի մասին՝ ներառյալ այն հարցերը, որոնցով որոշումներն ընդունվում են միաձայն կամ միության մասնակիցների ձայների որակյալ մեծամասնությամբ, միության լուծարման դեպքում՝ նրա գույքը տնօրինելու կարգի մասին:

Միության մասնակիցներն իրավունք ունեն անհատույց օգտվել նրա ծառայություններից, եթե այլ բան նախատեսված չէ նրա կանոնադրությամբ:

Միության մասնակիցն իրավունք ունի ֆինանսական տարվա ավարտից հետո դուրս գալ միությունից: Այդ դեպքում նա, դուրս գալու օրվանից 1 տարվա ընթացքում, իր ներդրմանը համամասնորեն սուբսիդիար պատասխանատվություն է կրում միության պարտավորությունների համար, եթե այլ ժամկետ նախատեսված չէ միության կանոնադրությամբ:

Միության մասնակիցը կարող է հեռացվել միությունից՝ մնացած մասնակիցների որոշմամբ, միության կանոնադրությամբ սահմանված դեպքերում ու կարգով: Միությունից հեռացված մասնակցի նկատմամբ կիրառվում են միությունից դուրս գալուն վերաբերող կանոնները:

Միության մասնակիցների համաձայնությամբ նրանում կարող է ընդգրկվել նոր մասնակից: Միության կազմում նոր մասնակցի ընդգրկվելը կարող է պայմանավորվել միության՝ մինչ այդ ծագած պարտավորությունների համար նրա սուբսիդիար պատասխանատվությամբ:

1.3.

Պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունները

Պետական ոչ առևտրային կազմակերպությունը (ՊՈԱԿ) շահույթ ստանալու նպատակ չհետապնդող, իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող ոչ առևտրային կազմակերպություն է, որը ստեղծվում է միայն մշակույթի, առողջապահության, սոցիալական, սպորտի, կրթու-

քյան, գիտության, բնապահպանական և ոչ առևտրային այլ բնագավառներում գործունեություն իրականացնելու նպատակով:

ՊՈԱԿ-ի հիմնադիր կարող է հանդիսանալ միայն Հայաստանի Հանրապետությունը՝ ի դեմս Կառավարության:

ՊՈԱԿ-ի սեփականությունը ձևավորվում է կազմակերպության հիմնադրման ժամանակ և հետագայում հիմնադրի կողմից սեփականության իրավունքով հանձնվող, ինչպես նաև գործունեության ընթացքում արտադրված և ձեռք բերված գույքից: Հիմնադրման ժամանակ հիմնադիրը չի կարող որպես սեփականություն հանձնել նվազագույն աշխատավարձի 10000-ապատիկից ավելի արժողությամբ գույք, եթե օրենքով կամ հիմնադրի որոշմամբ այլ բան նախատեսված չէ:

ՊՈԱԿ-ին սեփականության իրավունքով պատկանող գույքի նկատմամբ հիմնադիրը չունի իրավունքներ, բացառությամբ լուծարումից հետո մնացած գույքի:

Հիմնադիրը կարող է ՊՈԱԿ-ին անժամկետ և անհատույց օգտագործման իրավունքով ամրացնել ցանկացած գույք: ՊՈԱԿ-ն իրավունք չունի ամրացված գույքը կամ դրա նկատմամբ իր իրավունքները օտարել, գրավ դնել, հանձնել անհատույց օգտագործման: ՊՈԱԿ-ն իրավունք ունի իրեն ամրացված գույքը պետության անունից հանձնել վարձակալության, եթե դա արգելված չէ հիմնադրի որոշմամբ կամ ՊՈԱԿ-ի կանոնադրությամբ: Ամրացված գույքի վարձակալության ժամկետը 1 տարուց ավելի չի կարող սահմանվել, բացառությամբ հիմնադրի կողմից սահմանված դեպքերի: Ամրացված գույքի օգտագործման արդյունքում ՊՈԱԿ-ի ստացած եկամուտները իր սեփականությունն են, եթե այլ բան նախատեսված չէ կանոնադրությամբ: ՊՈԱԿ-ին ամրացված գույքի օգտագործման ընթացքում առաջացած անբաժանելի բարելավումները հիմնադրի սեփականությունն են:

ՊՈԱԿ-ը ձեռնարկատիրական գործունեությամբ կարող է զբաղվել միայն օրենքով կամ հիմնադրի որոշմամբ ուղղակիորեն նախատեսված դեպքերում և գործունեության տեսակներով: Լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակներով կարող է զբաղվել միայն լիցենզիայի հիման վրա:

ՊՈԱԿ-ի գործունեության ընթացքում առաջացած շահույթն օգտագործվում է նրա կանոնադրությամբ նախատեսված նպատակների իրականացման համար: Շահույթի օգտագործման կարգը սահմանում է հիմնադիրը:

ՊՈԱԿ-ը կարող է ունենալ հիմնարկներ, մասնաճյուղեր կամ ներկայացուցչություններ, որոնք ստեղծվում են հիմնադրի որոշմամբ, իսկ

հիմնադրի կողմից ուղղակիորեն նախատեսված դեպքում՝ լիազորված պետական մարմնի որոշմամբ:

Համայնքն իրավունք ունի ստեղծել համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպություն: Համայնքի անունից համայնքային կազմակերպությունն ստեղծում է համայնքի ղեկավարը: Համայնքային կազմակերպության ստեղծման մասին որոշումը և կազմակերպության կանոնադրությունը հաստատում է համայնքի ավագանին: Համայնքային կազմակերպությունների լիազորություններն իրականացնում է համայնքի ղեկավարը:

ՊՈԱԿ-ն ենթակա է պետական գրանցման՝ օրենքով սահմանված կարգով և պետական գրանցման պահից համարվում է ստեղծված:

ՊՈԱԿ-ի լուծարմամբ գործունեությունը դադարում է՝ առանց իրավունքները և պարտականությունները իրավահաջորդության կարգով այլ անձանց անցնելու: ՊՈԱԿ-ը կարող է լուծարվել հիմնադրի որոշմամբ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով: ՊՈԱԿ-ը կարող է լուծարվել նաև սնանկության հետևանքով: ՊՈԱԿ-ը դատական կարգով կարող է լուծարվել միայն օրենքով նախատեսված դեպքերում և կարգով:

ՊՈԱԿ-ի լուծարման դեպքում պարտատերերի պահանջները բավարարելուց հետո մնացած գույքն ուղղվում է պետական բյուջե:

1.4.

Համատիրությունները

Համատիրությունը քաղաքացիների և իրավաբանական անձանց անդամության վրա հիմնված և իր անդամների գույքային փայավճարների միավորման միջոցով ստեղծված շահույթ ստանալու նպատակ չհետապնդող, իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող ոչ առևտրային կոոպերատիվ է, որը հիմնադրվում է բազմաբնակարան շենքի կամ շենքերի բաժնային սեփականություն հանդիսացող գույքի կառավարման նպատակով:

Համատիրության գործունեության հիմնական նպատակներն են՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացնել բազմաբնակարան շենքի ընդհանուր բաժնային սեփականություն հանդիսացող գույքի կառավարումը, օրենքով նախատեսված դեպքերում ներկայացնել և պաշտպանել շենքի շինությունների սեփականատերերի ընդհանուր շահերը պետական կառավարման, տեղական ինքնակառավարման, դատա-

կան և այլ իրավասու մարմիններում, իրականացնել այլ խնդիրներ (այդ թվում՝ կոմունալ ծառայություններ մատուցողների հետ շենքի կառավարման մարմնի կողմից կնքել պայմանագրեր, որոնք չեն հասում օրենսդրությանը):

Համատիրության սեփականությունը ձևավորվում է նրա անդամների կողմից մուծված փայավճարներից, ինչպես նաև համատիրության գործունեության ընթացքում ստեղծված և ձեռք բերված գույքից:

Համատիրության գործունեության ընթացքում առաջացած միջոցներն օգտագործվում են դրա կանոնադրությամբ նախատեսված նպատակների իրականացման համար:

Համատիրության հիմնադիր կարող են հանդիսանալ քաղաքացիները, իրավաբանական անձինք, ինչպես նաև Հայաստանի Հանրապետությունը և համայնքները և կարող է ստեղծվել մեկ կամ մի քանի բազմաբնակարան շենքերում:

Բազմաբնակարան շենքերում համատիրությունը կարող է ստեղծվել յուրաքանչյուր շենքում ընդհանուր բաժնային սեփականության մեջ առնվազն 50% բաժին ունեցող շինությունների սեփականատերերի անդամությամբ:

Համատիրություն հիմնադրել ցանկացող անձինք (հիմնադիրները) կնքում են պայմանագիր:

Համատիրության հիմնադիր փաստաթուղթը դրա կանոնադրությունն է, որի հաստատման մասին որոշումը հիմնադիրները պետք է ընդունեն միաձայն:

Համատիրությունն ստեղծված է համարվում դրա՝ օրենքով սահմանված կարգով պետական գրանցման պահից:

1.5.

Հիմնադրամները

Հիմնադրամ է համարվում քաղաքացիների կամ իրավաբանական անձանց կամավոր գույքային վճարների հիման վրա ստեղծված և անդամություն չունեցող կազմակերպությունը, որը հետապնդում է սոցիալական, բարեգործական, մշակութային, կրթական կամ այլ հանրօգուտ նպատակներ:

Հիմնադիրների (հիմնադրի)՝ հիմնադրամին հանձնած գույքը հիմնադրամի սեփականությունն է: Հիմնադրամն այդ գույքն օգտագործում է իր կանոնադրությամբ սահմանված նպատակներով:

Հիմնադրամի գույքի ձևավորման աղբյուր կարող են լինել՝ հիմնադրի ներդրումը, ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց նվիրատվությունները և նվիրաբերությունները, դրամական մուտքերը պետական բյուջեից, դրամաշնորհները, հիմնադրամի և իր ստեղծած կամ իր մասնակցությամբ տնտեսական ընկերությունների ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացված միջոցները, հանգանակությունները (միջոցներ, որոնք ստացվում են դրանց կուտակմանն ուղղված գործունեությունից՝ մշակութային, սպորտային, գվարճալի և այլ միջոցառումների միջոցով գումարների հայթայթում), օրենքով չարգելված այլ միջոցներ:

Պետական բյուջեի միջոցները կարող են ուղղվել հիմնադրամի կողմից իրականացվող գործունեության աջակցմանը միայն մրցութային սկզբունքով և միայն այն դեպքում, եթե հիմնադրամի գործունեության ծրագիրը սահմանված կարգով որակված է հանրօգուտ կամ բարեգործական: Պետական բյուջեից ստացված միջոցները չեն կարող ուղղվել հիմնադրամի վարչակառավարչական ծախսերի իրականացմանը:

Հիմնադրամի սեփականությունը չի կարող օգտագործվել ի շահ իր հիմնադիրների, հիմնադրամի մարմինների անդամների, ինչպես նաև հիմնադրամի աշխատողների (բացառությամբ՝ աշխատողների աշխատավարձի և հիմնադրամի մարմինների անդամների պարտականությունների կատարմամբ պայմանավորված փոխհատուցման ենթակա ծախսերի): Իրավաբանական կամ ֆիզիկական անձանց կողմից որոշակի նպատակներով հիմնադրամին տրված նվիրաբերությունը կարող է օգտագործվել այլ նպատակներով՝ միայն նվիրաբերողի համաձայնությամբ: Հանգանակությունից ստացված միջոցները կարող են ծախսվել միայն այն նպատակով, որը հայտարարվել էր նախապես:

Հիմնադրամի ծախսերն են՝ կանոնադրական նպատակների իրականացմանն ուղղված ծախսերը և վարչակառավարչական ծախսերը:

Կանոնադրական նպատակների իրականացմանն ուղղված ծախսերը հիմնադրամի բյուջեում պետք է արտահայտված լինեն առանձին՝ ըստ նպատակների (ծրագրերի) և օգտագործման եղանակների կամ սուբյեկտների, որոնց միջև բաշխվելու են միջոցները: Այդ ծախսերում ներառվում են նաև հիմնադրամի գույքի պահպանման, ավելացման և վերանորոգման, ինչպես նաև կապի, կոմունալ-կենցաղային, էլեկտրաէներգիայի, շինարարության ծախսերը:

Վարչակառավարչական ծախսերն իրենց մեջ ներառում են հիմնադրամի կառավարման, հիմնադրամի աշխատողների աշխատավարձի, ինչպես նաև հիմնադրամի մարմինների անդամների պարտականությունների կատարմամբ պայմանավորված՝ փոխհատուցման ենթակա

ծախսերը: Վարչակառավարչական ծախսերի գումարի չափն ամրագրվում է հիմնադրամի կանոնադրությամբ: Այդ գումարը չպետք է գերազանցի հիմնադրամի տարեկան ընդհանուր ծախսերի 20%-ը:

Հիմնադրամը պարտավոր է ամեն տարի հաշվետվություն հրապարակել իր գույքի օգտագործման մասին:

Հիմնադիրները պատասխանատու չեն իրենց ստեղծած հիմնադրամի պարտավորությունների, իսկ հիմնադրամը՝ հիմնադիրների պարտավորությունների համար:

Հիմնադրամի կառավարման և նրա մարմինների ձևավորման կարգը սահմանվում է հիմնադիրների հաստատած կանոնադրությամբ:

Հիմնադրամի կանոնադրությունը պետք է պարունակի հիմնադրամի անվանումը՝ «հիմնադրամ» բառի ներառմամբ, գտնվելու վայրը, նրա գործունեության առարկան և նպատակները, նշում՝ հիմնադրամի մարմինների (այդ թվում՝ հիմնադրամի գործունեության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող հոգաբարձուների խորհրդի), հիմնադրամի պաշտոնատար անձանց նշանակելու և ազատելու կարգի, հիմնադրամի լուծարման դեպքում՝ նրա գույքը տնօրինելու կարգի մասին:

Հիմնադրամի կանոնադրությունը կարող են փոփոխել հիմնադրամի մարմինները, եթե կանոնադրությամբ նման կարգով այն փոփոխելու հնարավորություն է նախատեսված:

Եթե կանոնադրությունն անփոփոխ պահելը հանգեցնում է այնպիսի հետևանքների, որոնք հնարավոր չէր կանխատեսել հիմնադրամն ստեղծելիս, իսկ կանոնադրությամբ նախատեսված չէ այն փոփոխելու հնարավորություն, կամ կանոնադրությունը չեն փոփոխում լիազորված անձինք, ապա փոփոխություններ կատարելու իրավունքը իրականացնում է դատարանը՝ հիմնադրամի մարմինների կամ հիմնադրամի կանոնադրությամբ նրա գործունեության նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու լիազորությամբ օժտված մարմնի դիմումի հիման վրա:

Հիմնադրամը լուծարելու մասին որոշում կարող է ընդունել միայն դատարանը՝ շահագրգիռ անձանց դիմումով:

Հիմնադրամը կարող է լուծարվել՝

- 1) եթե հիմնադրամի գույքը բավարար չէ նրա գործունեության իրականացման համար և անհրաժեշտ գույք ստանալու հնարավորությունն իրական չէ.
- 2) եթե հնարավոր չէ հասնել հիմնադրամի նպատակներին և հնարավոր չէ կատարել այդ նպատակների անհրաժեշտ փոփոխություններ.

3) հիմնադրամի կողմից իր կանոնադրությամբ նախատեսված նպատակներից շեղվելու դեպքում.

4) օրենքով նախատեսված այլ դեպքերում:

Հիմնադրամի լուծարման դեպքում նրա գույքն ուղղվում է հիմնադրամի կանոնադրությամբ նախատեսված նպատակներին, իսկ դրա անհնարինության դեպքում՝ փոխանցվում է պետական բյուջե, բացառությամբ օրենքով սահմանված դեպքերի:

1.6.

Բարեգործական կազմակերպությունները

Բարեգործության նպատակն է՝

- աջակցել այն ֆիզիկական անձանց (հաշմանդամներին, ծնողագուրկ երեխաներին, գործազուրկներին), ինչպես նաև սակավապահովված ընտանիքներին, որոնք չեն կարող ինքնուրույն ապահովել իրենց նյութական և հոգևոր պահանջները.
- աջակցել ոչ առևտրային այլ կազմակերպություններին.
- աջակցել առողջապահության զարգացմանը.
- նյութական օգնություն տրամադրել պատերազմի, տարերային աղետների, վարակիչ հիվանդությունների, համաճարակների և արտակարգ այլ իրավիճակների հետևանքով տուժած անձանց և մասնակցել դրանց հետևանքների վերացմանը.
- աշխատատեղերի ստեղծման կամ գործազուրկների վերապատրաստման ճանապարհով աջակցել սոցիալական օգնության կարիք ունեցող գործազուրկներին՝ աշխատանքի տեղավորման հարցում.
- աջակցել գիտության, կրթության, արվեստի, գրականության, առողջապահության, սպորտի և ֆիզկուլտուրայի ոլորտների ծրագրերի իրականացմանը.
- աջակցել պատմական, ճարտարապետական, մշակույթի և արվեստի հուշարձանների պահպանման և վերականգման ծրագրերի իրականացմանը.
- աջակցել բնության և շրջակա միջավայրի պահպանման և բարեկարգման աշխատանքների իրականացմանը.
- աջակցել Կառավարության հավանությանն արժանացած սոցիալական ծրագրերի իրականացմանը:

Բարեգործությունը ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից բարեգործական նպատակների իրականացման համար ֆիզիկական անձանց, առողջապահական և ոչ առևտրային կազմակերպություններին կամավոր, անշահախնդիր, օրենքով չարգելված (անհատույց կամ արտոնյալ պայմաններով) նյութական և հոգևոր օգնության տրամադրումն է: Բարեգործություն չի համարվում կուսակցություններին և առևտրային կազմակերպություններին (բացառությամբ՝ առողջապահության բնագավառի կազմակերպությունների) դրամական և այլ նյութական միջոցների հատկացումը:

Բարեգործական կազմակերպությունները կարող են հանդես գալ և՛ որպես բարեգործ, և՛ որպես բարեգործություն ստացող:

Բարեգործական կազմակերպությունները ոչ առևտրային այն կազմակերպություններն են, որոնք բարեգործական նպատակներով, իրականացնում են բարեգործական աջակցություն:

Բարեգործական կազմակերպություններն ստեղծվում են հասարակական միավորումների, հիմնադրամների, ինչպես նաև օրենքով նախատեսված այլ ձևերով, և նրանց անվանումը պետք ներառի «բարեգործական» բառը:

Բարեգործական կազմակերպությունները չեն կարող որպես նվիրատվություն ընդունել որևէ գույք՝ ի շահ նվիրատուի օգտագործելու պայմանով:

Բարեգործական կազմակերպությունն աշխատակազմի վարձատրության և տնտեսական ծախսերի համար կարող է օգտագործել այդ կազմակերպության կողմից յուրաքանչյուր ֆինանսական տարվա ընթացքում ստացված եկամուտների մինչև 20%-ը (բացառությամբ՝ նվիրաբերությունների տեսքով ստացված այն եկամուտների, որոնց վերաբերյալ բարեգործը սահմանել է այլ պայմաններ):

Գրամական նվիրաբերությունների և նվիրաբերությունների ոչ պակաս, քան 80%-ը պետք է օգտագործվի բարեգործական կազմակերպության կողմից այդ աջակցությունն ստանալուց հետո՝ 1 տարվա ընթացքում (եթե բարեգործի կողմից կամ բարեգործական ծրագրով այլ բան նախատեսված չէ): Բնամթերային նվիրաբերությունները և նվիրատվություններն ամբողջությամբ ուղղվում են բարեգործական նպատակների իրականացմանը՝ դրանց պիտանիության ժամկետներում, սակայն ոչ ուշ, քան դրանք ստանալուց հետո 1 տարվա ընթացքում (եթե այլ բան նախատեսված չէ բարեգործի կողմից կամ բարեգործական ծրագրով): Բարեգործական կազմակերպությունների կողմից

դրամական և բնամթերային նվիրաբերությունները և նվիրատվությունները նախատեսված ժամկետներում չօգտագործելու դեպքում դրանց օգտագործման ժամկետները կարող է երկարաձգել լիազորված մարմինը՝ մինչև 6 ամիս ժամկետով (բնամթերային նվիրաբերությունների և նվիրատվությունների օգտագործման ժամկետները կարող են երկարաձգվել դրանց պիտանիության ժամկետների սահմաններում):

Այդ ժամկետներում դրամական և բնամթերային նվիրաբերությունները և նվիրատվությունները չօգտագործելու դեպքում դրանք կարող են բռնագանձվել դատական կարգով:

Բարեգործական կազմակերպությունները իրենց կանոնադրությամբ սահմանված կարգով հաստատում են իրականացվելիք բարեգործական ծրագրերը, որոնք իրենցից ներկայացնում են ոչ առևտրային կազմակերպության կողմից՝ բարեգործական նպատակներին համապատասխան, որոշակի խնդիրների լուծմանն ուղղված միջոցառումների նկարագրությունը:

Բարեգործական նպատակների իրականացմանն ուղղված ծրագրերը որպես այդպիսին որակումը և գրանցումը իրականացվում է լիազորված մարմնի կողմից:

Ծրագիրը որպես բարեգործական որակելը և ծրագրի գրանցելը մերժելու մասին լիազորված մարմնի որոշումը բարեգործական ծրագիր ներկայացնողը կարող է բողոքարկել դատական կարգով:

Բարեգործական ծրագրում նկարագրվում են ծրագրի նպատակները, նախատեսվող միջոցառումները, նշվում են դրանց կատարողները և ստացողները: Ծրագիրը ներառում է նաև կանխատեսվող մուտքերի և ծախսերի նախահաշիվը, սահմանում է ծրագրի իրականացման փուլերը և ժամկետները:

Բարեգործական ծրագրի ֆինանսավորման համար պետք է օգտագործվի ֆինանսական տարվա ընթացքում այդ նպատակով ստացված եկամուտների ոչ պակաս, քան 80%-ը: Երկարաժամկետ (1 տարուց ավելի) բարեգործական ծրագրի իրականացնելիս ստացված միջոցներն օգտագործվում են այդ ծրագրով նախատեսված ժամկետներում:

Հարկերի, տուրքերի, պարտադիր վճարների գծով արտոնությունները լիազորված մարմնի կողմից բարեգործական որակված ծրագրերին տրամադրվում են օրենքով սահմանված կարգով:

Բարեգործական կազմակերպությունները հարկային և լիազորված մարմին տարեկան հաշվետվությունները ներկայացնում են հաշ-

վապահական հաշվառման հաշվետվությունների ներկայացման համար օրենքով սահմանված ժամկետներում:

Բարեգործական կազմակերպություններն իրենց ֆինանսական գործունեության մասին հաշվետվությունների, ինչպես նաև բարեգործական ծրագրերի իրականացման ընթացքի մասին յուրաքանչյուր տարվա ավարտից հետո՝ 3-ամսյա ժամկետում, տեղեկատվություն պետք է հրապարակեն զանգվածային լրատվության միջոցներով:

Բարեգործական կազմակերպության կառույվածքի, դրամական և այլ նուսթերի, գույքի, ծախսերի, աշխատողների թվաքանակի, նրանց աշխատանքի վարձատրության և կամավորների ներգրավման մասին տեղեկությունները չեն կարող համարվել առևտրային գաղտնիք:

2. **ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ** **ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ** **ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՆՑՈՒՄԸ**

ՈԱԿ-ների պետական գրանցումը և նրա գործունեության դադարեցումն իրականացվում են «Իրավաբանական անձանց պետական գրանցման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով՝ Արդարադատության նախարարության կազմում գործող պետական ռեգիստրի գործակալության կողմից:

Պետական գրանցումն ստեղծվող իրավաբանական անձի իրավունակության ճանաչումն է պետության կողմից: ՈԱԿ-ը ստեղծված է համարվում նրա պետական գրանցման պահից, իսկ նրա գործունեությունը դադարած՝ գործունեության դադարման պետական գրանցման պահից (պետական գրանցման են ենթակա նաև կազմակերպության կանոնադրությունում կատարվող փոփոխություններն և լրացումները): ՈԱԿ-ը համարվում է գրանցված իրավաբանական անձանց պետական գրանցամատյանում օրենքով սահմանված տեղեկությունների գրառումը կատարելու պահից, ինչը հավաստվում է գրանցող մարմնի կողմից տրված համապատասխան վկայականով:

Իրավաբանական անձանց պետական գրանցամատյանում գրառվում են հետևյալ տեղեկությունները՝

- ա) անվանումը, կազմակերպական-իրավական ձևը.
- բ) իրավաբանական անձի պետական գրանցման համարը.
- գ) պետական գրանցման տարին, ամիսը, ամսաթիվը.
- դ) պետական գրանցման վկայականի սերիան և համարը.
- ե) հիմնադրման տարին.
- զ) հիմնադրման եղանակը.
- է) իրավաբանական անձի կողը.
- ը) հիմնադիրների (մասնակիցների, անդամների, գործընկերների) կազմը և տեղեկություններ նրանց վերաբերյալ (ֆիզիկական անձանց դեպքում՝ անունը, ազգանունը, անձնագրային տվյալները, բնակության (հաշվառման) վայրը, իրավաբանական անձանց դեպքում՝ անվանումը, գրանցման վկայականի տվյալները, գտնվելու վայրը).
- թ) իրավաբանական անձի գտնվելու վայրը (փոստային հասցեն), այդ թվում՝ հեռախոսը և կապի այլ միջոցներ.
- ժ) գործունեության ժամկետը, եթե ստեղծված է որոշակի ժամանակով.
- ժա) տեղեկություններ լուծարման գործընթացում գտնվելու մասին.
- ժբ) գործունեության (գոյության) դադարման դեպքում՝ նշում այդ մասին.
- ժգ) տեղեկություններ իրավաբանական անձի գործադիր մարմնի ղեկավարի մասին (անունը, ազգանունը, անձնագրային տվյալները, բնակության (հաշվառման) վայրը, կապի միջոցները):

Պետական գրանցման համար իրավաբանական անձինք ներկայացնում են՝

- ա) հիմնադրի (հիմնադիրների) լիազորված անձի դիմումը.
- բ) իրավաբանական անձ հիմնադրելու մասին հիմնադրի (հիմնադիրների) ժողովի (համագումարի կամ օրենքով սահմանված այլ մարմնի) արձանագրությունը՝ ստորագրված նախագահի և քարտուղարի կողմից (բացառությամբ մեկ ֆիզիկական անձով հիմնադրվող իրավաբանական անձանց), իսկ եթե հիմնադիրների կազմում առկա է իրավաբանական անձ, ապա անհրաժեշտ է ներկայացնել հիմնադիր իրավաբանական անձի կառավարման լիազորված մարմնի որոշումը.

- զ) կանոնադրության առնվազն 2 օրինակ՝ հաստատված ժողովի (համագումարի կամ օրենքով սահմանված այլ մարմնի) կողմից.
- դ) պետական տուրքի վճարման անդորրագիրը.
- ե) «Հանցավոր ճանապարհով ստացված եկամուտների օրինականացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված տեղեկություն տրամադրող անձինք՝ նաև իրավաբանական անձին հանձնվող գույքի օրինականության վերաբերյալ հայտարարություն (նշելով հանձնվող գույքի կազմը, չափը և ծագման աղբյուրները, եթե հանձնվող գույքի արժեքը գերազանցում է 25,0 մլն. դրամը):

Իրավաբանական անձի լուծարման պետական գրանցման համար ներկայացվում են՝

- ա) դիմում.
- բ) իրավաբանական անձի հիմնադիրների (մասնակիցների) կամ դրա համար կանոնադրությամբ լիազորված իրավաբանական անձի մարմնի որոշումը լուծարման հաշվեկշիռը հաստատելու մասին.
- գ) տեղեկանքներ հարկային մարմիններից՝ պարտավորությունների բացակայության մասին.
- դ) կնիքը հանձնելու մասին համապատասխան փաստաթուղթ.
- ե) պետական գրանցման վկայականը.
- զ) իր կողմից տեղեկանք՝ «Արխիվային գործի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 20-րդ հոդվածի 5-րդ մասի պահանջների կատարման մասին (կազմակերպել իր գործունեությամբ առաջացած անձնակազմին վերաբերող փաստաթղթերի առանձնացումը և հանձնումը պետական կամ համայնքային արխիվ):

ՈԱԿ-ի պետական գրանցման, կանոնադրությունների փոփոխությունների պետական գրանցման, կորցրած պետական գրանցման վկայականի փոխարեն նորը տալու, իրավաբանական անձանց առանձնացված ստորաբաժանումների և հիմնարկների հաշվառման, ինչպես նաև պետական միասնական գրանցամատյանի տեղեկություններից օգտվելու համար գանձվում է տուրք՝ «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով և չափերով:

3.

ՈՐՊԵՍ ԸԱՐԿ ԿՃԱՐՈՂ ԵՎ ԱՊԱՇՈՎԱԴԻՐ ԸԱՐԿԱՅԻՆ ՍԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՄ ԸԱՁՎԱՌԿԵԼԸ

ՈԱԿ-ը պետական գրանցում ստանալու օրվանից մեկամսյա ժամկետում պարտավոր է որպես հարկ վճարող հաշվառման կանգնել հարկային մարմնում ու ստանալ հարկ վճարողի հաշվառման համար (ՀՎՀՀ): Որպես ապահովադիր ՈԱԿ-ները հաշվառվում են այն հարկային տեսչություններում, որտեղ հաշվառվում են որպես հարկ վճարող:

Հարկային մարմնում հաշվառվելու նպատակով ՈԱԿ-ը դիմում է իր պետական գրանցման վայրի տարածքային հարկային տեսչություն և լրացնում է ՀՎՀՀ ստանալու համար քարտը, որում նշվում է՝ իրավաբանական անձի անվանումը, պետական գրանցման վկայականի համարը և ամսաթիվը, գտնվելու վայրը (հասցեն), հեռախոսի համարները, դասակարգման հատկանիշները, կազմակերպական-իրավական ձևը, սեփականության ձևը, գործունեության տեսակները, պետական գրանցումը կատարող մարմնի լրիվ անունը, գործունեության հասցեները, վերադասի լրիվ անվանումը, բանկային հաշվի համարները:

Հարկային մարմնի կողմից ՈԱԿ-ի ՀՎՀՀ-ն և ապահովադրի ծածկագիրը տրամադրվում են նշված քարտը (դիմումը) լրացնելուց և տարածքային հարկային մարմին մուտքագրվելուց հետո՝ ոչ ուշ քան 3-օրյա ժամկետում:

ՀՎՀՀ-ն պարտադիր պետք է լինի իր կողմից կնքվող փաստաթղթերի, ներմուծման մաքսային փաստաթղթերի, հարկային մարմիններին ներկայացվող հաշվարկների, հաշվետվությունների, հայտարարագրերի, տեղեկությունների վրա: ՀՎՀՀ-ն (որը միաժամանակ նաև ՈԱԿ-ի որպես ապահովադիր ծածկագիրն է) միակն է, ենթակա չէ որևէ ընթացիկ փոփոխման և կազմված է 8-անիշ թվից: ՈԱԿ-ի վերը բերված քարտային տվյալներում փոփոխություններ տեղի ունենալու դեպքում նա պարտավոր է 10-օրյա ժամկետում դրա մասին գրավոր հայտնել իր հաշվառման վայրի հարկային տեսչություն:

4.

ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԼԻՑԵՆԶԻԱՆ

ՈԱԿ-ի կանոնադրությամբ սահմանված գործունեության այն տեսակներով, որոնց ցանկը սահմանվում է «Լիցենզավորման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով, ՈԱԿ-ը կարող է զբաղվել միայն հատուկ թույլտվության (լիցենզիայի) հիման վրա:

Լիցենզիան՝ լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակով զբաղվելու իրավունքը հաստատող պաշտոնական թույլտվություն է և այդ իրավունքը հաստատող պաշտոնական փաստաթուղթ է, որը տրվում է լիցենզավորման ենթակա գործունեության յուրաքանչյուր տեսակով զբաղվելու համար:

ՈԱԿ-ը իրավունք ունի զբաղվել լիցենզավորման ենթակա գործունեության այն տեսակներով, որոնք արգելված չեն օրենքով, և էթե գործունեության մասն տեսակով զբաղվելու իրավունքն ուղղակիորեն նախատեսված է նրա կանոնադրությամբ:

Լիցենզիան չի կարող այլ անձանց օգտագործման տրվել, օտարվել կամ գրավադրվել, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:

Լիցենզիայի գործողությունը չի տարածվում լիցենզավորված անձի հետ համատեղ, այդ թվում՝ համատեղ գործունեության պայմանագրով գործունեություն իրականացնող այլ անձանց, ինչպես նաև լիցենզավորված անձի մասնակցությամբ հիմնադրված կամ գործող իրավաբանական անձանց վրա:

Լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակներով զբաղվելու իրավունք ունեցող սուբյեկտները կարող են զբաղվել լիցենզավորման ենթակա գործունեությամբ՝ լիցենզիան ուժի մեջ մտնելու պահից:

Լիցենզավորման ենթակա գործունեությամբ զբաղվելու համար կարող են տրվել լիցենզիաների հետևյալ տեսակները՝

- 1) պարզ ընթացակարգով տրվող լիցենզիաներ.
- 2) բարդ ընթացակարգով տրվող լիցենզիաներ:

Պարզ ընթացակարգով տրվող լիցենզիան լիցենզավորող մարմնի կողմից տրված գործունեություն իրականացնելու թույլտվությունն է, որով սահմանվում են տվյալ գործունեության իրականացման համար պարտադիր պահանջներ կամ պայմաններ, և դրանց պահ-

պանման նկատմամբ իրականացվում է օրենքով սահմանված հսկողություն:

Պարզ լիցենզիան տրվում է առանց լիցենզավորող հանձնաժողովի որոշման:

Պարզ լիցենզիան տրվում է անժամկետ՝ հայտատուի կողմից օրենքով նախատեսված փաստաթղթերը ներկայացնելուց 3 օր հետո:

Մինչև լիցենզավորման ենթակա գործունեությամբ զբաղվելը պարզ լիցենզիա ստացած անձը պարտավոր է լիցենզավորող մարմիններ ուղարկել գրավոր հաղորդագրություն, որտեղ պետք է նշվեն լիցենզավորված իրավաբանական անձի անվանումը, գտնվելու վայրը, ինչպես նաև նրանց կողմից լիցենզավորման ենթակա գործունեության իրականացման վայրը (նշվում է, եթե լիցենզավորման ենթակա գործունեությունը պետք է իրականացվի միայն համապատասխան վայրում), լիցենզիայի վավերապայմանները, լիցենզավորման ենթակա գործունեությունն սկսելու օրը:

Պարզ լիցենզիա ստանալու համար հայտատուն լիցենզավորող մարմին է ներկայացնում հետևյալ փաստաթղթերը՝

- 1) լիցենզիա ստանալու մասին հայտը, նշելով՝
 - ա) իրավաբանական անձի անվանումը և կազմակերպական-իրավական ձևը, գտնվելու և գործունեության իրականացման վայրերը.
 - բ) լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակը, որը հայտատուն մտադիր է իրականացնել,
 - գ) օրենքով նախատեսված այլ տեղեկատվություն,
 - դ) հարկ վճարողի հաշվառման համարի վերաբերյալ տեղեկատվություն.
- 2) պետական գրանցման վկայականի պատճենը.
- 3) օրենքով նախատեսված այլ փաստաթղթեր:

Բարդ ընթացակարգով տրվող լիցենզիան լիցենզավորող մարմնի կողմից լիցենզավորման կարգերին համապատասխան տրվող գործունեություն իրականացնելու թույլտվությունն է, որով սահմանվում են նաև տվյալ գործունեության իրականացման համար պարտադիր պահանջներ կամ պայմաններ, և դրանց պահպանման նկատմամբ իրականացվում է օրենքով սահմանված կարգով հսկողություն:

Բարդ լիցենզիան տրվում է լիցենզիա ստանալու համար օրենքով նախատեսված բոլոր փաստաթղթերը ներկայացնելուց հետո՝ 30 օրվա ընթացքում, եթե օրենքով այլ ժամկետ նախատեսված չէ:

Բարդ լիցենզիան տրվում է անժամկետ, եթե օրենքով այլ բան նախատեսված չէ:

Օրենքով նախատեսված դեպքերում բարդ լիցենզիան կարող է տրվել մրցույթով, որն իրականացվում է լիցենզավորման կարգերին համապատասխան:

Բարդ լիցենզիաները տրվում են լիցենզավորող մարմինների կողմից ստեղծված լիցենզավորող հանձնաժողովների եզրակացությունների հիման վրա:

Բարդ լիցենզիա ստանալու համար հայտատուն լիցենզավորող մարմին է ներկայացնում հետևյալ փաստաթղթերը՝

- 1) լիցենզիա ստանալու մասին հայտը, նշելով՝
 - ա) իրավաբանական անձի անվանումը և կազմակերպական-իրավական ձևը, գտնվելու և գործունեության իրականացման վայրերը
 - բ) լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակը, որը հայտատուն մտադիր է իրականացնել,
 - գ) օրենքով կամ լիցենզավորման կարգերով նախատեսված այլ տեղեկատվություն,
 - դ) հարկ վճարողի հաշվառման համարի վերաբերյալ տեղեկատվություն.
- 2) պետական գրանցման վկայականի պատճենը.
- 3) անձի մասնագիտական որակավորումը հաստատող փաստաթուղթը՝ որակավորում պահանջող գործունեության տեսակով զբաղվելու համար հայտ ներկայացվելու դեպքում.
- 4) օրենքով կամ լիցենզավորման կարգերով նախատեսված այլ փաստաթղթեր:

Լիցենզիա ստանալու համար նշված անհրաժեշտ փաստաթղթերը կարող են լիցենզավորող մարմին հանձնվել առձեռն կամ փոստով:

Եթե սահմանված ժամկետներում լիցենզիա ստանալու հայտը չի մերժվում, և հայտատուն սահմանված կարգով և չափով վճարել է պետական տուրքը ու վճարումը հավաստող փաստաթուղթը ներկայացրել է լիցենզավորող մարմին, ապա լիցենզավորող մարմինը պարտավոր է

այդ ժամկետին հաջորդող 5 աշխատանքային օրվա ընթացքում հայտատուին տրամադրել լիցենզիա, և լիցենզիան հայտատուին հանձնելու կամ ուղարկելու օրվանը հաջորդող օրվանից հայտատուն իրավունք ունի զբաղվելու տվյալ լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակով:

Արգելվում է առանց լիցենզիայի զբաղվել լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակներով՝ առանց լիցենզիայի լիցենզավորման ենթակա գործունեությանը զբաղվելն առաջացնում է պատասխանատվություն (մասնավորապես՝ այն դիտվում է ապօրինի գործունեություն, ինչի համար գանձվում է տուգանք՝ այդ գործունեության արդյունքում հարկային օրենսդրությանը սահմանված կարգով հաշվարկված իրացման շրջանառության (համախառն եկամտի) 50%-ի չափով):

Լիցենզիայի կամ դրա կրկնօրինակի տրման, լիցենզիայի գործողության ժամկետի երկարաձգման, լիցենզիայի վերաձևակերպման, լիցենզիաների գրանցամատյաններից այլ անձանց տեղեկությունների տրամադրման, որակավորման քննությանը մասնակցելու համար գանձվում է **պետական տուրք**: Լիցենզավորման ենթակա գործունեության առանձին տեսակների իրականացման համար նախատեսված են տարեկան պետական տուրքեր:

5. ՈՉ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇԱՐԿԱՅԻՆ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ի տարբերություն առևտրային կազմակերպությունների, որոնք իրենց գործունեության (բացառությամբ՝ հաստատագրված վճարներով հարկվող) մասով հարկային ռեժիմների ընտրության հնարավորություն ունեն՝ կամ ընդհանուր կարգով, կամ պարզեցված հարկով հարկվող, ՈԱԿ-ները այլընտրանք չունեն՝ նրանք մշտապես գտնվում են ընդհանուր կարգով հարկման (ԱԱՀ, շահութահարկ) ռեժիմում (այսինքն՝ չեն կարող լինել պարզեցված հարկ վճարող): ՈԱԿ-ի կանոնադրությամբ սահմանված գործունեության այն տեսակները, որոնք սահմանված են «Հաստատագրված վճարների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով, ՈԱԿ-ները հանդիսանում են հաստատագրված վճար վճարող:

5.1.

Ավելացված արժեքի հարկը

Ավելացված արժեքի հարկը (ԱԱՀ) անուղղակի հարկ է, որը «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի համաձայն վճարվում (գանձվում) է պետական բյուջե՝ ապրանքների ներմուծման, Հայաստանի Հանրապետության տարածքում դրանց արտադրության ու շրջանառության, ինչպես նաև ծառայությունների մատուցման բոլոր փուլերում: Ապրանքի արտադրության և իրացման կամ ծառայության մատուցման բոլոր փուլերում մաս առ մաս վճարվող ԱԱՀ-ի գումարը՝ վերջին հաշվով, գանձվում է այդ ապրանքը վերջնական սպառողից, որը, սակայն, պետության առջև ԱԱՀ-ի վճարման անմիջական պարտականություն չի կրում՝ այդ պարտականությունը նա կրում է անուղղակիորեն՝ ապրանքը իրացնող կամ ծառայությունը մատուցող անձի միջոցով:

ԱԱՀ-ով հարկվող օբյեկտ է համարվում Հայաստանի Հանրապետության տարածքում իրականացվող ԱԱՀ-ով հարկվող բոլոր գործարքների (գործառնությունների) ամբողջ արժեքը, եթե օրենքով այլ բան չի նախատեսված:

ԱԱՀ-ով հարկվող գործարքներ (գործառնություններ) են համարվում՝

- ա) որևէ ձևով կատարվող հատուցման դիմաց ապրանքների մատակարարումը և ծառայությունների մատուցումը (ԱԱՀ-ով հարկման առումով ապրանքների մատակարարում չհամարվող ցանկացած գործարք (գործառնություն) համարվում է ծառայությունների մատուցում)։
- բ) անհատույց կամ մասնակի հատուցմամբ ապրանքների հատկացումը կամ ծառայությունների մատուցումը այլ անձանց։
- գ) «ներմուծում՝ ազատ շրջանառության համար» մաքսային ռեժիմով ապրանքների ներմուծումը (բացառությամբ՝ օրենքով նախատեսված դեպքերի)։

Ապրանքների մատակարարման վայր է համարվում ապրանքների գտնվելու տեղը, որտեղից դրանք փաստացի մատակարարվում են: Ապրանքները համարվում են մատակարարված Հայաստանի Հանրապետությունում, եթե դրանք առաքվել կամ հանձնվել են գնորդին (պատվիրատուին) Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կամ

արտահանվել են Հայաստանի Հանրապետությունից: Ներմուծված ապրանքները համարվում են մատակարարված Հայաստանի Հանրապետությունում դրանց ներմուծման պահից:

Ծառայությունները համարվում են մատուցված Հայաստանի Հանրապետությունում, եթե ծառայությունների մատուցման վայրը գտնվում է Հայաստանի Հանրապետությունում: Ծառայությունների մատուցման վայր է համարվում այն վայրը, որտեղ ծառայություն մատուցող անձը իրականացնում է ձեռնարկատիրական գործունեություն, իսկ այդպիսի վայրի բացակայության կամ որոշման անհնարինության դեպքում՝ նշված անձի գտնվելու վայրը (իրավաբանական հասցեն): Բացառություն են կազմում հետևյալ դեպքերը՝

- անշարժ գույքի հետ կապված ծառայությունների համար (այդ թվում՝ վարձակալության, առք ու վաճառքի գործակալների և փորձագետների ծառայությունների, շինարարության նախապատրաստման և իրականացման ծառայությունների) մատուցման վայր է համարվում այն վայրը, որտեղ գտնվում է անշարժ գույքը կամ նախատեսվում է դրա կառուցումը,
- տրանսպորտային ծառայությունների համար մատուցման վայր է համարվում այն տեղը, որտեղից սկսվում է բեռների, փոստի, ուղևորների և ուղեբեռների փոխադրումը (միջազգային փոխադրումների մատուցման վայրը Հայաստանի Հանրապետության տարածքում չի գտնվում),
- օժանդակ տրանսպորտային ծառայությունների (ապրանքների բեռնումը, բեռնաթափումը, բեռների մշակումը, պահպանումը և այլ ծառայություններ), շարժական գույքի գնահատման, նորոգման, տեղակայման և համանման այլ ծառայությունների մատուցման վայր է համարվում այն վայրը, որտեղ այդ ծառայությունները փաստացի մատուցվել են,
- արտոնագրերի, լիցենզիաների, հեղինակային իրավունքի, ապրանքանշանների և համանման այլ իրավունքների՝ այլ անձանց փոխանցման, գովազդային, խորհրդատվական, ինժեներական, իրավաբանական, հաշվապահական, փորձագիտական, թարգմանչական և համանման այլ ծառայություններ, ինչպես նաև տվյալների մշակման, ծրագրային ապահովման իրականացման, տեղեկատվության հաղորդման ծառայություններ, շարժական գույքի վարձակալության (բացառությամբ՝ բոլոր տեսակ-

ների փոխադրամիջոցների վարձակալության) ծառայություններ օտարերկրյա իրավաբանական անձանց կամ օտարերկրյա ֆիզիկական անձանց՝ Հայաստանի Հանրապետությունում գրանցված անձանց կողմից (կամ հակառակը) մատուցման դեպքում ծառայության մատուցման վայր է համարվում այն վայրը, որտեղ ծառայությունն ստացող անձն իրականացնում է ձեռնարկատիրական գործունեություն կամ ունի մշտական հաստատություն, որին մատուցվում են նշված ծառայությունները, իսկ դրանց բացակայության դեպքում՝ նրա իրավաբանական հասցեն կամ բնակության վայրը,

- փոխադրամիջոցների վարձակալության դեպքում ծառայության մատուցման վայր է համարվում այն վայրը, որտեղ վարձատուն իրականացնում է ձեռնարկատիրական գործունեություն կամ դրա բացակայության դեպքում՝ նրա իրավաբանական հասցեն կամ բնակության վայրը:

ԱԱՀ-ով չեն հարկվում (հարկման օբյեկտ չեն համարվում)

- պետական տուրքի գումարը,
- Կառավարության որոշմամբ տվյալ կոնկրետ հարկ վճարողի կողմից՝ ապրանքների մատակարարման և ծառայությունների մատուցման անհատույց գործարքները, իսկ մասնակի հատույցմամբ գործարքների իրականացման դեպքում՝ հարկվող շրջանառության և ստացված հատույցման տարբերությունը.
- հրապարակային պայմանագրերով սահմանված երաշխիքային ժամանակահատվածում իրացված ապրանքների իրացնողի կողմից անհատույց մատուցվող սպասարկման ծառայությունները, այդ ծառայությունների շրջանակներում սահմանված որակին չհամապատասխանող ապրանքների, դրանց կոմպլեկտավորող տարրերի անհատույց փոխարինումը, այն ապրանքների մատակարարումն ու ծառայությունների մատուցումը, որոնց արժեքը ներառված է հրապարակային պայմանագրերի համաձայն մատակարարվող ապրանքների և մատուցվող ծառայությունների արժեքում (այդ գործարքների մասով հարկվող շրջանառություն չի առաջանում և ձեռքբերումների գծով մատակարարների հարկային հաշիվներում առանձնացված ԱԱՀ-ի հաշվանցման ենթակա գումարների վերահաշվարկներ չեն կատարվում),

- պետության կամ լիազորված մարմնի կողմից հաստատված սակագների կիրառման հետ կապված՝ պետական բյուջեի տրվող սուբսիդիաները, սուբվենյիաները, դրամաշնորհները:

ԱԱՀ-ի պատմությունը

ԱԱՀ-ի պատմությունը նշանակում է, որ հարկվող շրջանառության նկատմամբ ԱԱՀ չի հաշվարկվում, իսկ այդ գործարքների հարկվող շրջանառության մասով ձեռք բերված ապրանքների և ստացված ծառայությունների գծով մատակարարների հարկային հաշիվներում առանձնացված ԱԱՀ-ի գումարները կամ միացվում են դրանց ձեռքբերման արժեքին, կամ արտադրության ու շրջանառության ծախսերին:

ԱԱՀ-ի պատմված են, մասնավորապես՝

- հանրակրթական դպրոցները, մանկապատանեկան ստեղծագործական և գեղագիտական կենտրոնները, երաժշտական, նկարչական, արվեստի և գեղարվեստի դպրոցները, մարզադպրոցները, պրոֆտեխնիկական ուսումնարանները, որակավորման և վերաորակավորման միջնակարգ մասնագիտական և բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները՝ ուսման վարձի մասով,
- դպրոցական գրելու և նոտայի տետրերի, նկարչական ալբոմների, մանկական և դպրոցական գրականության, դպրոցական ուսումնական հրատարակությունների իրացումը, բուհերի, մասնագիտացված գիտական կազմակերպությունների, Գիտությունների Ազգային Ակադեմիայի հրատարակած գիտական և ուսումնական հրատարակությունների իրացումը,
- գիտահետազոտական աշխատանքները,
- անասնաբուժական դեղամիջոցների իրացումը, գյուղատնտեսական արտադրանքի արտադրությունում օգտագործվող թունաքիմիկատների, պարարտանյութերի, գյուղատնտեսական մշակաբույսերի և բազմամյա տնկարկների սերմացուների և տնկանյութի իրացումը՝ գյուղատնտեսական արտադրանք արտադրողներին,
- արտադրողի կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում արտադրված գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացումը,

Ուշադրություն. *Արտադրողի կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում արտադրված գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացումը*

մը, ինչպես նաև անասնաբուժական դեղամիջոցների իրացումը 2009թ. հունվարի 1-ից չեն հանդիսանում ԱԱՀ-ից ազատված:

- նախադպրոցական հիմնարկներում երեխաներին պահելու, տուն-ինտերնատների, մանկատների, արատներ ունեցող երեխաներ կամ հաշմանդամներ խնամող հաստատությունների, ծերանոցներում գտնվող անձանց խնամքի հետ կապված ծառայությունները, ինչպես նաև խնամվողների կողմից այնտեղ պատրաստված սպրանքների և կատարված ծառայությունների իրացումը,
- թերթերի և ամսագրերի իրացումը,
- դոնորային արյան, մայրական կաթի, պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաների, բժշկական տեխնիկայի և պարագաների, բուժօգնության, բուժսպասարկման (այդ թվում կանխարգելիչ և ավտորոշման) ծառայությունների, բուժկանխարգելիչ ձեռնարկություններում ու կազմակերպություններում բուժման հետ կապված և այդ բուժօգնության շրջանակներում հիվանդների կողմից պատրաստված սպրանքների և կատարված ծառայությունների իրացումը,
- միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների վարկային կամ շնորհային ծրագրերի նախապատրաստման միջոցների հաշվին ապրանքների մատակարարումը և ծառայությունների մատուցումը Կառավարության սահմանած կարգով,
- հասարակական (այդ թվում՝ բարեգործական) և կրոնական կազմակերպությունների կողմից անհատույց սպառումը,
- օտարերկրյա պետությունների, միջազգային միջկառավարական (միջպետական) կազմակերպությունների, միջազգային, օտարերկրյա և Հայաստանի Հանրապետության հասարակական (ներառյալ՝ բարեգործական), կրոնական և նմանատիպ բնույթի այլ կազմակերպությունների, առանձին բարերարների կողմից սպրանքների մատակարարումը և ծառայությունների մատուցումը մարդասիրական օգնության և բարեգործական ծրագրերի (գործունեության) շրջանակներում, ինչպես նաև նման ծրագրերի իրականացման հետ անմիջականորեն կապված և դրանց համար զգալի նշանակություն ունեցող ապրանքների մատակարարումն ու ծառայությունների մատուցումը ԱԱՀ վճարողների կողմից:

Ուշադրություն. Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ (այդ թվում՝ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով) ուղղակիորեն նշված չլինելու դեպքում ծրագրի

(գործունեության) տարբերակումն ըստ մարդասիրական օգնության և բարեգործական բնույթի, ինչպես նաև ԱԱՀ-ից ազատվող ապրանքների և ծառայությունների շրջանակները որոշում է Կառավարության լիազորած պետական կառավարման մարմինը:

- Հայաստանի Հանրապետության տարածք ներմուծվող մշակութային արժեքները:

ԱԱՀ-ի գրոյական դրույթաչափը

Առանձին գործարքների իրացման շրջանառության նկատմամբ կիրառվում է ԱԱՀ-ի գրոյական դրույթաչափ (այսինքն՝ ԱԱՀ չի հաշվարկվում): Սակայն, ի տարբերություն ԱԱՀ-ից ազատման դեպքի՝ այդ գործարքների մասով ձեռք բերված ապրանքների և ստացված ծառայությունների դիմաց մատակարարների կողմից դուրս գրված հարկային հաշիվներում առանձնացված ԱԱՀ-ի գումարները հաշվանցվում (պակասեցվում) են անձի այլ հարկային պարտավորությունների հաշվին: ԱԱՀ-ի գրոյական դրույթաչափը կիրառվում է, օրինակ, Հայաստանի Հանրապետության մաքսային սահմանից դուրս «արտահանում՝ ազատ շրջանառության համար» մաքսային ռեժիմով արտահանվող ապրանքների հարկվող շրջանառության նկատմամբ:

ԱԱՀ-ի դրույթաչափը

ԱԱՀ-ի դրույթաչափը սահմանվում է 20%՝ ապրանքների ու ծառայությունների հարկվող շրջանառության նկատմամբ:

Ապրանքների ու ծառայությունների լրիվ արժեքով հատուցման գումարի մեջ (ներառյալ՝ 20% դրույթաչափը) ԱԱՀ-ի գումարը որոշվում է 16,67% հաշվարկային դրույթաչափով:

ԱԱՀ-ով հարկվող շրջանառությունը (իրացման շրջանառությունը)

- 1) ապրանքների մատակարարման և ծառայությունների մատուցման դեպքերում ԱԱՀ-ով հարկվող շրջանառություն է համարվում դրանց արժեքը դրամական արտահայտությամբ (ներառյալ՝ այդ արժեքին օրենքով միացվող այլ վճարումները)՝ առանց ԱԱՀ-ի, որը գնորդը պետք է վճարի մատակարարին որպես հատուցում.

Ուշադրություն. *Շրջանառելի՝ բազմակի օգտագործման տարայի արժեքը չի ներառվում ԱԱՀ-ով հարկվող շրջանառության մեջ, բացառությամբ ապրանքների արտահանման դեպքերի, ինչպես նաև այն դեպքի, երբ տարան իրացնում է անմիջական արտադրողը կամ ներմուծողը:*

- 2) Հայաստանի Հանրապետություն ներմուծվող ապրանքների համար ներմուծման պահին ԱԱՀ-ով հարկվող շրջանառություն է համարվում դրանց մաքսային արժեքի և գանձվող մաքսատուրքի ու ակցիզային հարկի գումարը.
- 3) ԱԱՀ վճարող անձանց կողմից մաքսային օրենսդրությամբ սահմանված կարգով վերամշակման կամ նորոգման նպատակով Հայաստանի Հանրապետության տարածքից արտահանված ապրանքների ներմուծման դեպքում ԱԱՀ-ով հարկվող շրջանառություն է համարվում դրանց վերամշակման կամ նորոգման արժեքը, որը որպես հատուցում պետք է վճարվի օտարերկրյա իրավաբանական անձանց, իրավաբանական անձի կարգավիճակ չունեցող ձեռնարկություններին կամ օտարերկրյա քաղաքացիներին և քաղաքացիություն չունեցող անձանց, իսկ այդ արժեքի որոշման անհնարինության դեպքում՝ ապրանքների վերամշակումից կամ նորոգումից հետո ներմուծման մաքսային արժեքի և դրանց արտահանման ժամանակ հայտարարագրված մաքսային արժեքի տարբերությունը.
- 4) հանձնարարության, կոմիսիայի և գործակալության հիմունքներով ապրանքների մատակարարման և ծառայությունների մատուցման դեպքում հարկվող շրջանառություն է համարվում միջնորդավճարը (գանձույթ, պարգևավճար և հատուցման համանման այլ ձևեր)՝ առանց ԱԱՀ-ի, եթե օրենքով կամ այլ իրավական ակտերով այլ բան նախատեսված չէ.
- 5) ապրանքների անհատույց մատակարարման, ծառայությունների անհատույց մատուցման, ինչպես նաև այն դեպքում, երբ դրանց դիմաց տվյալ գործարքների (գործառնությունների) համար սովորականի համեմատ կիրառվում են իրական արժեքից էականորեն ցածր գներ (մասնակի հատուցում), հարկման օբյեկտ է համարվում այդպիսի կամ նույնանման գործարքների համար համեմատելի հանգամանքներում որպես հարկվող շրջանառություն ընդունվող մեծությունը (գործարքի արժեքը, վճարի, վարձատրության, պարգևի կամ այլ դրամական հատուցման մեծությունը), իսկ դրա բացակայության դեպքում՝ գործարար շրջանակներում համեմատելի հանգամանքներում նույնանման գործարքների համար սովորաբար որպես հարկման օբյեկտ ընդունվող մեծությունը (գործարքի իրական արժեքը).

- 6) փոխանակման գործարքների (գործառնությունների) հարկվող շրջանառությունը որոշվում է ապրանքների մատակարարման կամ ծառայությունների մատուցման համար օրենքով սահմանված կարգով՝ հիմք ընդունելով այդ ապրանքների մատակարարման ու ծառայությունների մատուցման պահին դրանց սովորաբար կիրառվող գինը՝ առանց ԱԱՀ-ի:

Հարկային հաշիվը

ԱԱՀ-ով հարկվող գործարք (գործառնություն) իրականացնելու դեպքում ԱԱՀ վճարողը դուրս է գրում հարկային հաշիվ:

Հարկային հաշիվներ դուրս չեն գրվում՝

- ԱԱՀ վճարող չհանդիսացող անձանց կողմից,
- ԱԱՀ-ից ազատված ապրանքների և ծառայությունների համար,
- հարկման օբյեկտ չհանդիսացող կամ գրոյական դրույքաչափով հարկվող գործարքների (գործառնությունների) համար:

Այդ դեպքերում հարկային հաշվի փոխարեն լրացվում (կազմվում) են ընդհանուր կարգով սահմանված այլ հաշվարկային (այդ թվում՝ բեռնատարքման) և վճարային փաստաթղթեր:

Ուշադրություն. *ԱԱՀ վճարող չհանդիսացող անձանց կողմից, ինչպես նաև հարկման օբյեկտ չհանդիսացող կամ ԱԱՀ-ի գրոյական դրույքաչափով կամ ԱԱՀ-ից ազատված հարկվող գործարքների (գործառնությունների) համար հարկային հաշիվներ դուրս չեն գրվում: Հարկային հաշիվ դուրս գրելու դեպքում անձինք պարտավոր են հարկային հաշվում առանձնացված ԱԱՀ-ի գումարը վճարել պետական բյուջե և այդ դեպքում ԱԱՀ-ի ճշգրտված հաշվարկներ չեն կարող ներկայացվել:*

Հարկային հաշվի մեջ պարտադիր նշվում են հետևյալ տվյալները և վավերապայմանները՝

- ա) հաշվի հերթական համարը և դուրսգրման ամսաթիվը.
- բ) ապրանք առաքող կամ ծառայություն մատուցող անձի անվանումը և իրավաբանական հասցեն, ֆիզիկական անձի անունը և ազգանունը, բնակության վայրը, ՀՎՀՀ-ը.
- գ) ապրանքներ կամ ծառայություններ ստացող անձի անվանումը և իրավաբանական հասցեն.
- դ) ապրանքների անվանումը և քանակը կամ ծառայությունների տեսակը և ծավալը.

- ե) ապրանքների գինը և ընդհանուր արժեքը կամ մատուցվող ծառայությունների սակագինը և հատուցման ընդհանուր գումարը՝ առանց ԱԱՀ-ի.
- զ) հաշվարկված ԱԱՀ-ի գումարը (առանձին տողով).
- է) Կառավարության կողմից սահմանված՝ ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթերի նկատմամբ ներկայացվող պահանջներով նախատեսված այլ տեղեկություններ և վավերապայմաններ:

Առևտրի և սպասարկման ոլորտներում գործունեություն իրականացնող անձի կողմից տրված ապրանքների (մատուցված ծառայությունների) գնման չեկերը (կտրոնները) չեն դիտվում որպես հարկային հաշիվ:

Ուշադրություն. *Օրենքով սահմանված կարգի խախտումով հարկային հաշիվների լրացման համար վճարողներից զանձվում է տուգանք՝ այդ փաստաթղթերում հաշվարկված ԱԱՀ-ի 10%-ի չափով:*

Հայաստանի Հանրապետություն ապրանքների ներմուծման դեպքում մաքսային մարմինների կողմից ԱԱՀ-ի հաշվարկումը և զանձումը հիմնավորվում է մաքսային ձևակերպման ժամանակ լրացվող մաքսային հայտարարագրերով և վճարային փաստաթղթերով (վճարման հանձնարարագիր, անդորրագիր կամ վճարումը հաստատող այլ փաստաթղթեր):

ՈԱԿ-ը հաշվետու ժամանակաշրջանի ավարտից հետո, մինչև հաշվետու ժամանակաշրջանին հաջորդող ամսվա 25-ը (ներառյալ), իր հաշվառման վայրի հարկային մարմին ներկայացնում է Տեղեկություններ՝ հաշվետու ժամանակաշրջանում ձեռք բերված ապրանքների և ստացված ծառայությունների գծով մատակարարների կողմից դուրս գրված հարկային հաշիվների և իր կողմից մատակարարված ապրանքների (մատուցված ծառայությունների) գծով դուրս գրված հարկային հաշիվների վերաբերյալ: Այդ տեղեկություններում ներառվում են տեղեկություններ միայն այն հարկային հաշիվների վերաբերյալ, որոնցում ներառված հարկվող շրջանառության արժեքը գերազանցում է 100,0 հազ. դրամը (առանց ԱԱՀ-ի և ակցիզային հարկի):

Հարկային մարմիններին ներկայացվող տեղեկություններում ներառման ենթակա՝ ձեռք բերված ապրանքների և ստացված ծառայությունների գծով մատակարարների կողմից դուրս գրված հարկային հաշիվներում առանձնացված ԱԱՀ-ի այն գումարները, որոնք չեն արտադրվել ներկայացված տեղեկություններում կամ որոնց վերաբերյալ տեղեկություններ չեն ներկայացվել, ենթակա չեն հաշվանցման այդ հաշվետու ժամանա-

կաշրջանում, սակայն կարող են հաշվանցվել այդ տեղեկությունները ներկայացնելու հաշվետու ժամանակաշրջանում, եթե այդ տեղեկությունները չեն վերաբերում հարկային մարմինների կողմից ստուգվող կամ արդեն իսկ ստուգված ժամանակաշրջաններում ձեռք բերված ապրանքների և ստացված ծառայությունների գծով հարկային հաշիվներին:

Ուշադրություն. *Հարկային մարմիններին ներկայացվող տեղեկություններում ապրանքների մատակարարման (կամ ձեռքբերման) և ծառայությունների մատուցման (կամ ստացման) գծով ԱԱՀ-ի գումարները չներառելու (չներկայացնելու) դեպքում տեղեկությունները ներկայացնող անձը վճարում է տուգանք՝ սխալ ներկայացված յուրաքանչյուր տեղեկության (հարկային հաշիվի) համար 5,0 հազ. դրամի չափով:*

Ինչպես արդեն նշվեց, ԱԱՀ-ն անուղղակի հարկ է և հաշվարկվում է ապրանքների վաճառքի կամ ծառայությունների մատուցման յուրաքանչյուր գործարքից, որից հաշվանցվում է այդ ապրանքների և ծառայությունների ձեռք բերման գնի մեջ եղած ԱԱՀ-ի գումարը:

Այդ հաշվարկը հետևյալն է.

- հաշվետու ժամանակաշրջանում (ամիս կամ եռամսյակ) ապրանքների մատակարարման կամ ծառայությունների մատուցման գործարքներից հաշվարկվում է ԱԱՀ-ի ընդհանուր գումարը (**ԱԱՀ-ի կրեդիտ**),
- հաշվետու ժամանակաշրջանում (ամիս կամ եռամսյակ) հաշվարկվում է ապրանքների կամ ծառայությունների ձեռք բերման գործարքների հարկային հաշիվներում (ներմուծման դեպքում՝ մաքսային հայտարարագրերում) առանձնացված ԱԱՀ-ի ընդհանուր գումարը (այսինքն՝ **ԱԱՀ-ի դեբետ = Ներքին դեբետ + Ներմուծման դեբետ**),
- որոշվում է ԱԱՀ-ի կրեդիտի և դեբետի տարբերությունը և դրական տարբերությունը (այսինքն՝ **ԱԱՀ-ի կրեդիտ – ԱԱՀ-ի դեբետ > 0**) ենթակա է վճարման պետական բյուջե:

Որոշ դեպքերում արդյունքը կարող է լինել բացասական, որը կմարվի հաջորդ հաշվետու ժամանակաշրջաններում ապրանքների մատակարարման կամ ծառայությունների մատուցման գործարքներից հաշվարկված ԱԱՀ-ի հաշիվին:

Ապրանքների կամ ծառայությունների ձեռք բերման գործարքների հարկային հաշիվներում (մաքսային հայտարարագրերում) առանձնացված ԱԱՀ-ի գումարների հաշվանցման համար սահմանվում են մի

շարք պայմաններ: Համաձայն օրենքի, մատակարարների հարկային հաշիվներում առանձնացված ԱԱՀ-ի գումարների հաշվանցման համար անհրաժեշտ է, որպեսզի՝

- ձեռքբերումը կատարված լինի արտադրական և այլ առևտրային նպատակներով,
- ապրանքների մատակարարումը և ծառայությունների մատուցումը ձեռք բերվի միայն հաշվետու ժամանակաշրջանում,
- ձեռքբերումների գծով ստացված հարկային հաշիվները լրացվեն վավերապայմաններին համապատասխան,
- այդ ձեռքբերումների դիմաց վճարումները կատարվեն բանկային փոխանցմամբ:

Պետք է նկատի ունենալ, որ ԱԱՀ-ից ազատված ձեռքբերումների գծով ստացված հարկային հաշիվներում առանձնացված ԱԱՀ-ի գումարները չեն կարող օգտագործվել հաշվանցման համար (այսինքն՝ հաշվանցել կարելի է միայն այն ձեռքբերումների գծով վճարված ԱԱՀ-ի գումարները, որոնք կատարվել են ԱԱՀ-ով հարկվող գործարքների իրականացման համար): Եթե իրականացվում է և ԱԱՀ-ով հարկվող, և հարկումից ազատված գործունեություն, ապա հարկ վճարողը պետք է վարի դրանց առանձնացված հաշվառում (այդ թվում՝ նշված գործունեությունների համար ձեռքբերումների մասով):

Այն դեպքում, երբ ձեռք բերումների մասով հնարավոր չէ իրականացնել առանձնացված հաշվառում, ապա հաշվանցման ենթակա ԱԱՀ-ի գումարը որոշվում է հետևյալ կերպ՝ նախ որոշվում է ընդհանուր գործարքների մեջ հարկվող գործարքների տեսակարար կշիռը, ապա հաշվանցման ենթակա ԱԱՀ-ի գումարը հաշվարկվում է այդ տեսակարար կշռին համապատասխան:

ԱԱՀ-ի հաշվարկների ներկայացումը և վճարումների կատարումը՝

- այն հարկ վճարողների համար, որոնց ԱԱՀ-ով հարկվող գործարքներից (գործառնություններից) ստացված հասույթը նախորդ տարում չի գերազանցել 60,0 մլն. դրամը, հաշվետու ժամանակաշրջան է համարվում եռամսյակը (եռամսյակը ավարտվելուց հետո, մինչև այդ եռամսյակին հաջորդող ամսվա 20-ը պետք է ներկայացվի ԱԱՀ-ի հաշվարկ և հաշվարկով արտացոլված գումարը վճարվի պետական բյուջե),

- այն հարկ վճարողների համար, որոնց ԱԱՀ-ով հարկվող գործարքներից (գործառնություններից) ստացված հասույթը նախորդ տարում գերազանցել է 60,0 մլն. դրամը, հաշվետու ժամանակաշրջան է համարվում յուրաքանչյուր ամիսը (ամիսը ավարտվելուց հետո, մինչև այդ ամսին հաջորդող ամսվա 20-ը պետք է ներկայացվի ԱԱՀ-ի հաշվարկ և հաշվարկով արտացույցված գումարը վճարվի պետական բյուջե):

5.2.

Շահութահարկը

Հարկային օրենսդրությամբ հիմնականում նախատեսվում է առանձնահատկություն միայն ՊՈԱԿ-ների համար, որոնք ***շահութահարկ վճարող չեն հանդիսանում*** բյուջետային հատկացումների և ամբողջությամբ բյուջե (պետական, համայնքների) փոխանցվող եկամուտների մասով:

Բյուջետային հատկացումներին են վերաբերվում բյուջետային տարվա բյուջեների ընթացիկ ծախսերը (պետական և համայնքային հիմնարկների աշխատողների աշխատավարձը, տոկոսավճարները, սուբսիդիաները, սուբվենյիաները, դոտացիաները և ընթացիկ այլ տրանսֆերտները, ապրանքների գնման ու ծառայությունների վճարման ծախսերը), կապիտալ ծախսերը (կապիտալ ներդրումների ծախսերը, կապիտալ նորոգումների ծախսերը) և բյուջեների ներքին վարկավորումը (հանած մարումը):

Բյուջետային հատկացումներից բացի ստացվող այլ եկամուտների մասով ՊՈԱԿ-ները չեն հանդիսանալու շահութահարկ վճարող, եթե այդ եկամուտները դրանց ստացման բյուջետային տարում ամբողջությամբ փոխանցվելու (փոխանցվել) են համապատասխան բյուջե (այսինքն՝ եթե եկամուտները պետական կամ համայնքների բյուջե փոխանցումները հաստատող վճարման հանձնարարականները ակցեպտավորվել են համապատասխան բյուջեի բանկի կողմից այդ եկամուտների ստացման բյուջետային տարում):

***Ուշադրություն.** Այլ ՈԱԿ-ները հանդիսանում են շահութահարկ վճարող ընդհանուր սահմանված կարգով:*

Շահութահարկը որոշելիս ՈԱԿ-ները հաշվառումն իրականացնում են հաշվապահական հաշվառումը և ֆինանսական հաշվետվությունները կարգավորող օրենսդրությամբ սահմանված սկզբունքների և

կանոնների հիման վրա, եթե «Շահութահարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով չեն նախատեսվում դրանց կիրառման առանձնահատկություններ:

Հաշվապահական հաշվառումը կազմակերպության ակտիվների, սեփական կապիտալի, պարտավորությունների վիճակի ու շարժի վերաբերյալ դրամական արտահայտությամբ տեղեկատվության հավաքման, գրանցման և ընդհանրացման համակարգ է՝ տնտեսական գործառնությունների համընդհանուր և անընդհատ փաստաթղթային հաշվառման միջոցով:

Հաշվապահական հաշվառումը վարվում է՝ Հայաստանի Հանրապետության դրամով, կրկնակի գրանցման եղանակով և անընդհատ (կազմակերպության պետական գրանցման պահից մինչև նրա վերակազմակերպումը կամ լուծարումը):

Անալիտիկ (վերլուծական) հաշվառման և սինթետիկ (ընդհանրացված) հաշիվների տվյալները պետք է համապատասխանեն միմյանց:

Բոլոր տնտեսական գործառնությունների արդյունքները պետք է հաշվապահական հաշվառման հաշիվներում գրանցվեն ժամանակին, որ դրանք արտայուլվեն այն ժամանակաշրջանի ֆինանսական հաշվետվություններում, որին վերաբերում են:

Ֆինանսական հաշվետվությունները կազմակերպության վրա ազդող իրադարձությունների և կազմակերպության իրականացրած գործառնությունների համակարգված ֆինանսական ներկայացումն է:

Ֆինանսական հաշվետվությունների նպատակը կազմակերպության ֆինանսական վիճակի, գործունեության ֆինանսական արդյունքների և ֆինանսական վիճակի փոփոխությունների վերաբերյալ ֆինանսական հաշվետվություններն օգտագործողներին (ներկա և պոտենցիալ ներդրողներին, կառավարչական անձնակազմին և աշխատողներին, պետական մարմիններին, մատակարարներին և այլ կրեդիտորներին, փոխատուներին, հասարակությանը և ֆինանսական հաշվետվությունների այլ օգտագործողներին) անկողմնակալ տեղեկատվությամբ ապահովումն է, որը նրանց օգտակար է տնտեսական որոշումներ կայացնելու համար:

Կազմակերպության ֆինանսական հաշվետվությունները ներառում են՝ հաշվապահական հաշվեկշիռը, ֆինանսական արդյունքների մասին հաշվետվությունը, դրամական միջոցների հոսքերի մասին հաշվետվությունը, ֆինանսական հաշվետվություններին կից ծանոթագրությունները:

ՈԱԿ-ները, որոնց ֆինանսական հաշվետվություններն ենթակա են հրապարակման, պարտավոր են տարեկան հաշվետվությունները հրապարակել մինչև հաշվետու տարվան հաջորդող հուլիսի 1-ը, իսկ միջանկյալ ֆինանսական հաշվետվությունները՝ միջանկյալ հաշվետու ժամանակաշրջանի ավարտից հետո ոչ ուշ, քան 60 օրվա ընթացքում (եթե օրենքով այլ ժամկետ սահմանված չէ):

Հաշվապահական հաշվառման գրանցումները կատարվում են սկզբնական հաշվառման փաստաթղթերի հիման վրա, որոնք արձանագրում են տնտեսական գործառնության կատարումը:

Սկզբնական հաշվառման փաստաթղթերը պետք է ունենան հետևյալ պարտադիր վավերապայմանները (ռեկվիզիտները)՝ փաստաթղթի անվանումը, հեթքական համարը, կազմելու տարին, ամիսը և ամսաթիվը, գործառնության մասնակիցների (մասնակցի) անվանումը (անունը, ազգանունը), տնտեսական գործառնության բովանդակությունը, տնտեսական գործառնության չափման միավորները (դրամական և բնաիրային արտահայտությամբ), պատասխանատու անձանց պաշտոնները և նրանց ստորագրությունները:

Սկզբնական հաշվառման փաստաթղթերում կարող են ներառվել լրացուցիչ վավերապայմաններ՝ կախված գործառնության բնույթից և տվյալների մշակման համակարգից:

Սկզբնական հաշվառման փաստաթղթերը կազմվում են գործառնության կատարման պահին, իսկ եթե դա հնարավոր չէ, ապա գործառնության ավարտից անմիջապես հետո:

Հաշվապահական հաշվառման և հաշվետվությունների տվյալների արժանահավատությունն ապահովելու նպատակով կազմակերպությունն անցկայանում է **ակտիվների և պարտավորությունների գույքագրում:**

Գույքագրման անցկայանը պարտադիր է՝

- ա) տարեկան ֆինանսական հաշվետվությունները կազմելուց առաջ.
- բ) կազմակերպության վերակազմակերպման և լուծարման դեպքերում.
- գ) տարերային աղետների, հրդեհների և այլ պատճառների հետևանքով առաջացած արտակարգ իրավիճակների դեպքերում.
- դ) գույքի հափշտակման, փչացման և կորստի փաստերի բացահայտման դեպքերում.
- ե) նյութական պատասխանատու անձի փոփոխման դեպքերում:

Բացի նշված դեպքերից, գույքագրման օբյեկտների կազմը, անցկացման կարգը և ժամկետները որոշվում է կազմակերպության կողմից:

Հաշվապահական հաշվառման սկզբունքները և կանոնները նախատեսում են շահութահարկ վճարողի կողմից **հաշվապահական հաշվառման քաղաքականության** (հաշվապահական հաշվառում վարելու և ֆինանսական հաշվետվություններ կազմելու նպատակով կիրառվող սկզբունքների, հիմունքների, եղանակների, կանոնների, ձևերի և ընթացակարգերի ամբողջություն) և չափման հիմունքների ձևավորում:

Հաշվապահական հաշվառման սկզբունքները և կանոնները (ինչպես նաև դրանցում կատարվող փոփոխությունները) ձևավորվում են շահութահարկ վճարող կազմակերպության ղեկավարի կողմից՝ համապատասխան կարգադրական փաստաթղթերով (հրաման, որոշում, կարգադրություն և այլն):

Շահութահարկ վճարողները շահութահարկի հաշվարկի ներկայացման ժամկետում իրենց հաշվառման վայրի հարկային մարմնին գրավոր տեղեկացնում են հաշվետու տարում իրենց ընտրած հաշվապահական հաշվառման սկզբունքների և կանոնների (եթե իրավական ակտերով իրենց վերապահված է նման ընտրության իրավունք), ինչպես նաև դրանց փոփոխությունների մասին:

Յուրաքանչյուր տարում կիրառվում է հաշվապահական հաշվառման նույն քաղաքականությունը՝ փոփոխություններ կատարվում են, երբ տեղի են ունեցել փոփոխություններ հաշվապահական հաշվառմանը կարգավորող օրենսդրության մեջ, կամ երբ այդ փոփոխությունը նպաստում է ֆինանսական հաշվետվություններում ղեպքերի և գործառնությունների առավել ճշգրիտ ներկայացմանը:

Հաշվապահական հաշվառման քաղաքականությունը հարկման նպատակով ներառում է տեղեկություններ հետևյալի վերաբերյալ՝

- հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն ժամկետները (ամորտիզացիոն ժամկետների վերաբերյալ տեղեկությունների բացակայության դեպքում այդ ժամկետները ընդունվում են հիմնական միջոցների տվյալ խմբի (դասի) համար օրենքին համապատասխան որոշվող ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետներին հավասար),
- ոչ նյութական ակտիվների ամորտիզացիոն ժամկետները (ամորտիզացիոն ժամկետների վերաբերյալ տեղեկությունների բացակայության դեպքում այդ ժամկետները ընդունվում են ոչ նյութական ակտիվների տվյալ խմբի (դասի) համար օրենքին

համապատասխան որոշվող ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետներին հավասար),

- դեբիտորական պարտքերի հնարավոր կորուստների պահուստի (պահուստաֆոնդի) ստեղծման մասին:

Հարկվող շահույթը որոշելիս եկամուտների և ծախսերի **հաշվառումն իրականացվում է հաշվեգրման եղանակով**, այսինքն՝ ելնելով հարկատուի կողմից այդ եկամուտների ստացման իրավունքը ձեռք բերելու կամ դրա համար այդ ծախսերը ճանաչելու պահից (անկախ եկամտի փաստացի ստացման կամ վճարումների իրականացման ժամկետից) և հաշվի առնելով հետևյալ առանձնահատկությունները՝

- եկամտի ստացման իրավունքը համարվում է ձեռք բերված, եթե համապատասխան գումարը ենթակա է հարկատուին անվերապահ վճարման (հատույման) կամ հարկատուն կատարել է գործարքից (կամ պայմանագրից) բխող պարտավորությունները, եթե նույնիսկ այդ իրավունքի բավարարման պահը հետաձգվել է, կամ վճարումներն իրականացվում են մաս-մաս.
- հարկատուի կողմից ծառայություններ մատուցվելու դեպքում եկամտի ստացման իրավունքը համարվում է ձեռք բերված գործարքից բխող ծառայությունների մատուցումն ավարտելու (այդ թվում նաև՝ ըստ փուլերի) պահից.
- տոկոսների տեսքով եկամուտները ստանալու դեպքում եկամտի ստացման իրավունքը համարվում է ձեռք բերված պարտքի ժամկետը լրանալու պահից (եթե պարտքի ժամկետը ներառում է մի քանի հաշվետու ժամանակաշրջան, ապա հաշվետու ժամանակաշրջաններում եկամուտը բաշխվում է դրա հաշվեգրմանը համապատասխան).
- գույքը վարձակալության տալու դիմաց եկամուտներ ստանալու դեպքում եկամտի ստացման իրավունքը համարվում է ձեռք բերված վարձակալության պայմանագրի ժամկետը լրանալու պահից (եթե վարձակալության պայմանագրի ժամկետը ներառում է մի քանի հաշվետու ժամանակաշրջան, ապա հաշվետու ժամանակաշրջաններում եկամուտը բաշխվում է դրա հաշվեգրմանը համապատասխան):

ՈԱԿ-ների համար շահութահարկով **հարկվող օբյեկտ** է համարվում Հայաստանի Հանրապետության տարածքում և նրա սահմաններից դուրս ստացվող հարկվող շահույթը:

Հարկվող շահույթը որոշելիս՝

- ա) ակտիվները և պարտավորությունները (այդ թվում՝ արտարժույթը և արտարժույթով արտահայտված ակտիվները և պարտավորությունները) հաշվի են առնվում սկզբնական (ձեռքբերման) արժեքով (բացառությամբ՝ օրենքով սահմանված կարգով իրականացված վերագնահատման արդյունքների)։
- բ) հաշվի են առնվում միայն օրենքով սահմանված պահուստների (պահուստաֆոնդերի) ստեղծման հետևանքով առաջացող եկամուտները և նվազեցումները։

Հարկվող շահույթը՝ համախառն եկամտի և նվազեցումների դրական տարբերությունն է (նվազեցումների միևնույն գումարը համախառն եկամտից կարող է հանվել միայն մեկ անգամ)։

$$\text{Հարկվող շահույթ} = \\ = \text{Համախառն եկամուտ} - \text{Նվազեցումներ} > 0$$

Համախառն եկամուտը՝ հաշվետու տարում բոլոր եկամուտների հանրագումարն է (անկախ դրանց ստացման աղբյուրներից)։

Եկամուտների թվին են դասվում, մասնավորապես՝ ապրանքների, արտադրանքի, ծառայությունների իրացումից հասույթը, այլ պաշարների (հումք և նյութեր, կիսապատրաստուկներ, արագամաշ առարկաներ), հիմնական միջոցների և ոչ նյութական ակտիվների իրացումից հասույթը (առանց անուղղակի հարկերի), սահմանված կարգով դուրս գրված անհուսալի կրեդիտորական պարտքերի գումարները և նախկինում դուրս գրված դեբիտորական պարտքերի մարման գումարները, պարտավորությունների զեղչումից կամ ներումից ստացված եկամուտները, տուժանքները (տույժ, տուգանք), պատճառված վնասի (կրած կորստի) հատուցումից և անվավեր ճանաչված գործարքներից ստացվող եկամուտները, պասիվ այլ եկամուտները (տոկոսներ, ռոյալթիներ և այլն), հաշվետու տարում հայտնաբերված և դրան անմիջապես նախորդող 3 տարիներում պակաս ցույց տրված եկամուտը և (կամ) ավել ցույց տրված նվազեցումը և այլն։

Եկամուտների թվին չեն դասվում՝ համատեղ գործունեության նպատակով միավորվող միջոցները, հարկային արտոնությունների գումարները, արտարժույթի և արտարժույթով արտահայտված ակտիվների և պարտավորությունների (ինչպես նաև օրենքով սահմանված կարգով իրականացված հիմնական միջոցների) վերագնահատման դրական արդյունքը, ՈԱԿ-ների անհատույց ստացած ակտիվները

և ծառայությունները: Այդ գումարները, ինչպես նաև ՊՈԱԿ-ների կողմից ստացված բյուջետային հատկացումները չեն ներառվում համախառն եկամտի մեջ և այդ մասով անհրաժեշտ է վարել առանձնացված հաշվառում:

Նվազեցումների թվին են դասվում՝ ծախսերը, կորուստները և այլ նվազեցումները.

Նվազեցումներ = Ծախսեր + Կորուստներ + Այլ նվազեցումներ

Համախառն եկամտից նվազեցվում են միայն դրա ստացման հետ կապված **անհրաժեշտ և փաստաթղթերով հիմնավորված ծախսերը:**

Ծախսերը համարվում են **անհրաժեշտ**, եթե անմիջականորեն և բացառապես կապված են ապրանքների արտադրության, ծառայությունների մատուցման, շուկայում առաջխաղացման կամ ապրանքների (ծառայությունների) իրացման, խորհրդատվական և իրավաբանական ծառայությունների, ուղեկցման, երաշխիքային հսկողության և շահագործման ընթացքում բացահայտված թերությունների վերացման, արտադրության (չինարարության) նախապատրաստման, յուրացման և կոնսերվացման, գույքի պահպանման, կադրերի (վերա)պատրաստման հետ, ինչպես նաև եկամտի ստացման հետ կապված և դրա համար անհրաժեշտ այլ ծախսեր:

Ծախսը համարվում է **փաստաթղթերով հիմնավորված**, եթե ձեռքբերումը (ծախսումը) հաշվարկային փաստաթղթերով հիմնավորված է (համապատասխանում է ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթերի նկատմամբ Կառավարության 25.08.1998թ. «Ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթերի նկատմամբ ներկայացվող պահանջները սահմանելու և այդ փաստաթղթերի կազմման կարգը հաստատելու մասին» N 525 որոշմամբ սահմանված պահանջներին):

Հաշվարկային փաստաթուղթը հարկ վճարողի իրականացրած գործարքը հաստատող՝ հարկման հիմք հանդիսացող (ծախսերը հիմնավորող) հաշվարկային փաստաթուղթ է, որում արտացոլված են (ներառված են ըստ էության) հետևյալ վավերապայմանները՝

- ա) հաշվարկային փաստաթղթի հերթական համարը և դուրսգրման ամսաթիվը.
- բ) ակտիվներ վաճառող (տրամադրող) կամ ծառայություն մատուցող հարկ վճարողի՝
 - իրավաբանական անձի, հիմնարկի, մասնաճյուղի կամ ներկայացուցչության լրիվ անվանումը, (դրոշմա)կնիքը (եթե

գործարքի արժեքը գերազանցում է 50,0 հազ. դրամը), գտնվելու վայրը (հասցեն), դեկավարի (այլ պաշտոնատար անձի) պաշտոնը, անունը (անվան սկզբնատառը), ազգանունը և ստորագրությունը,

- ֆիզիկական անձի անունը, ազգանունը, անձնագրի (չափահասի կամ օտարերկրացու դեպքում՝ անձը հաստատող այլ փաստաթղթի) սերիան և համարը, բնակության (հաշվառման) վայրի հասցեն, ստորագրությունը, իսկ անհատ ձեռնարկատեր լինելու դեպքում՝ նաև «անհատ ձեռնարկատեր» նշումը,
- կազմակերպության կամ անհատ ձեռնարկատիրոջ ՀՎՀՀ-ը.

զ) ակտիվներ կամ ծառայություններ ստացող հարկ վճարողի՝

- իրավաբանական անձի, հիմնարկի, մասնաճյուղի կամ ներկայացուցչության լրիվ անվանումը, (դրոշմ)կնիքը (եթե գործարքի արժեքը գերազանցում է 50,0 հազ. դրամը), գտնվելու վայրը (հասցեն), դեկավարի (այլ պաշտոնատար անձի) պաշտոնը, անունը (անվան սկզբնատառը), ազգանունը և ստորագրությունը,
- ֆիզիկական անձի անունը, ազգանունը, անձնագրի (չափահասի կամ օտարերկրացու դեպքում՝ անձը հաստատող այլ փաստաթղթի) սերիան և համարը, բնակության (հաշվառման) վայրի հասցեն, ստորագրությունը, իսկ անհատ ձեռնարկատեր լինելու դեպքում՝ նաև «անհատ ձեռնարկատեր» նշումը,
- կազմակերպության կամ անհատ ձեռնարկատիրոջ ՀՎՀՀ-ը.

դ) ակտիվների անվանաչանկն ու քանակը (ծառայությունների տեսակն ու ծավալը).

ե) ակտիվների միավորի գինը և ընդհանուր արժեքը (մատուցվող ծառայությունների սակագինն ու հատուցման ենթակա ընդհանուր գումարը):

Ձեռք բերված ասրանքների կամ ստացված ծառայությունների դիմաց տրված ՀՂՄ-ների կտրոններն ընդունվում են որպես ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթեր՝ դրանցում նշված համապատասխան գումարի չափով (բայց ոչ ավելի, քան հաշվետու տարում 1,0 մլն. դրամի չափով): Այդ դեպքում ակտիվներ կամ ծառայություններ ստացող հարկ վճարողի վերը բերված տվյալները լրացվում են նրա կողմից ինքնուրույնաբար՝ ակտիվները մուտքագրելույ (ծառայությունների ընդունումը ձևակերպելույ) առաջ՝ անմիջականորեն կտրոնի վրա կամ դրան կցված փաստաթղթում:

Միակ բացառությունը սահմանված է օրապահիկի և դաշտային բավարարման գծով կատարված ծախսերի համար, որոնք Կառավարության սահմանած չափով կարող են նվազեցվել համախառն եկամտից՝ առանց հիմնավորող փաստաթղթերի:

Ծախսերի թվին են դասվում, մասնավորապես՝ նյութական ծախսերը, հիմնական միջոցների և ոչ նյութական ակտիվների ամորտիզացիոն մասհանումները, հիմնական միջոցների վրա կատարված կապիտալ և ընթացիկ բնույթի ծախսերը, աշխատողների հավաքագրման ծախսերը, աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումները, սուբիալական վճարները, չփոխհատուցվող (չհաշվանցվող) հարկերը, տուրքերը և այլ պարտադիր վճարները, գովազդային, մարքեթինգի, ներկայացուցչական, գործուղման, կադրերի (վերա)պատրաստման ծախսերը, դատական, աուդիտորական, իրավաբանական, խորհրդատվական, տեղեկատվական և կառավարման ծառայությունների ծախսերը և այլն:

Համախառն եկամուտը նվազեցնում է **գործունեության մեջ օգտագործվող և մաշվածքի ենթակա** հիմնական միջոցների և ոչ նյութական ակտիվների ամորտիզացիոն մասհանումների գումարի չափով՝ ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետներում:

Հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն մասհանումների գումարը հաշվարկվում է՝ ելնելով հիմնական միջոցների տվյալ խմբի համար ամորտիզացիոն հետևյալ նվազագույն ժամկետներից՝

Հիմնական միջոցների խումբը	Ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետը (տարի)
Շենքեր, շինություններ և փոխանցող հարմարանքներ	20 տարի
Հյուրանոցներ, պանսիոնատներ, հանգստության տներ, առողջարաններ, կրթական և ուսումնական հաստատությունների շենքեր և շինություններ	10 տարի
Հոսքային գծեր, ռոբոտափոխակ	3 տարի
Հաշվողական և համակարգչային փոխակ	1 տարի
Այլ հիմնական միջոցներ (այդ թվում՝ բանող անասուններ, բազմամյա տնկիներ և հողերի բարելավմանն ուղղված կապիտալ ներդրումներ)	5 տարի

Գյումրի քաղաքում գործունեություն իրականացնող կազմակերպությունների համար Գյումրի քաղաքում գտնվող շենքերի, շինությունների, փոխանցվող հարմարանքների, հոսքային գծերի, շոքոտատեխնիկայի և Գյումրի քաղաքում տեղակայված այլ հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետը սահմանված է 1 տարի՝ Գյումրի քաղաքում գտնվելու (տեղակայվելու) ժամանակաշրջանում: Եթե Գյումրի քաղաքում գտնվող հիմնական միջոցների նկատմամբ կիրառվել է այդ ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետը, և այդ հիմնական միջոցները տեղափոխվել են Գյումրի քաղաքից դուրս (առանց այլ անձանց օտարման), ապա ՈԱԿ-ը պետք է վճարի արագացված ամորտիզացիայի օգտված լինելու հետևանքով պակաս վճարված շահութահարկը և շահութահարկը (այդ թվում՝ կանխավճարները) ուշ վճարելու համար սահմանված տույժերը:

Մինչև 50,0 հազ. դրամ արժողությամբ հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետը սահմանված է 1 տարի:

Ոչ նյութական ակտիվների ամորտիզացիոն ժամկետը որոշում է ՈԱԿ-ը՝ ելնելով դրանց հնարավոր օգտագործման ժամկետներից, իսկ դրանց որոշման անհնարինության դեպքում ոչ նյութական ակտիվների ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետը սահմանվում է 10 տարի (սակայն ոչ ավելի ՈԱԿ-ի գործունեության ժամկետից):

Հարկման նպատակով ՈԱԿ-ը իր հայեցողությամբ կարող է ընտրել հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն այլ ժամկետ, սակայն տվյալ խմբի համար նվազագույն ամորտիզացիոն ժամկետներից ոչ պակաս:

Ամորտիզացիոն մասհանումների տարեկան մեծությունը հաշվարկվում է որպես հիմնական միջոցի սկզբնական արժեքի (իսկ օրենքով սահմանված կարգով վերագնահատման իրականացման դեպքում՝ վերագնահատված արժեքի) և հիմնական միջոցի տվյալ խմբի կամ ոչ նյութական ակտիվի համար սահմանված նվազագույն ամորտիզացիոն ժամկետի հարաբերություն: Ընդ որում՝ համախառն եկամտից նվազեցման ենթակա են հիմնական միջոցների համար հաշվարկված ամորտիզացիոն մասհանումների գումարները՝ այդ հիմնական միջոցների շահագործման (գործունեության մեջ օգտագործման) ժամանակահատվածին համապատասխան:

Տարվա ընթացքում նոր հիմնական միջոցներ մուտքագրվելու դեպքում հաշվետու տարում դրանց գծով ամորտիզացիոն մասհանումները հաշվարկվում են այդ հիմնական միջոցները շահագործման հանձնելու պահից սկսած՝ հիմնական միջոցների շահագործման

հանձնման-ընդունման ակտի հիման վրա: Հիմնական միջոցների շահագործումից հանման ակտի հիման վրա շահագործումից հանված (այդ թվում՝ ժամանակավորապես) հիմնական միջոցների գծով այդ ժամանակաշրջանի համար ամորտիզացիոն մասհանումներ չեն կատարվում:

Համախառն եկամուտը նվազեցվում է հիմնական (այդ թվում վարձակալված, անհատույց օգտագործման վերցված, ամրակցված) միջոցների վրա կատարված **ընթացիկ ծախսերի** չափով՝ տվյալ տարում ամբողջությամբ:

Մեփականության իրավունքով կազմակերպությանը պատկանող հիմնական միջոցի վրա կատարված **կապիտալ բնույթի ծախսերը** ավելացվում են տվյալ ամսվա 1-ի դրությամբ այդ հիմնական միջոցի հաշվեկշռային արժեքին (մնացորդային արժեքին՝ հիմնական միջոցի սկզբնական (ձեռքբերման) արժեքի և ամորտիզացիոն մասհանումների տարբերություն՝ հաշվի առած օրենքով սահմանված կարգով իրականացված վերագնահատման արդյունքները) և այդ հիմնական միջոցը ամորտիզացվում է ընդհանուր կարգով, հաշվի առած հետևյալ առանձնահատկությունները՝

- ա) եթե կապիտալ բնույթի ծախսերը չեն գերազանցում հիմնական միջոցի՝ ընթացիկ տարվա հունվարի 1-ի դրությամբ հաշվեկշռային (մնացորդային) արժեքը, ապա այդ հիմնական միջոցը ամորտիզացվում է *ամորտիզացիոն մնացորդային ժամկետում*.
- բ) եթե կապիտալ բնույթի ծախսերը գերազանցում են հիմնական միջոցի՝ ընթացիկ տարվա հունվարի 1-ի դրությամբ հաշվեկշռային (մնացորդային) արժեքը և հիմնական միջոցի ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետը սահմանված է 5 տարույ պակաս, ապա այդ հիմնական միջոցը ամորտիզացվում է *մնացորդային ամորտիզացիոն ժամկետում (բայց ոչ պակաս տվյալ հիմնական միջոցի համար սահմանված ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետից)*.
- գ) եթե կապիտալ բնույթի ծախսերը գերազանցում են հիմնական միջոցի՝ ընթացիկ տարվա հունվարի 1-ի դրությամբ հաշվեկշռային (մնացորդային) արժեքը և հիմնական միջոցի ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետը սահմանված է 5 տարույ ոչ պակաս, ապա այդ հիմնական միջոցը ամորտիզացվում է *մնացորդային ամորտիզացիոն ժամկետում (բայց ոչ պակաս, քան 5 տարվա ընթացքում)*.

Վարձակալված (անհատույց օգտագործման վերցված, ամրակցված) հիմնական միջոցի վրա կատարված կապիտալ բնույթի ծախսերը վարձակալը (փոխառուն) ամորտիզացնում է ընդհանուր կարգով (այդ հիմնական միջոցի մնացորդային ամորտիզացիոն ժամկետում), եթե տվյալ հիմնական միջոցի վրա այդ ծախսերի կատարման պարտականությունը պայմանագրով կրում է վարձակալը (փոխառուն): Ընդ որում՝ պայմանագրի լուծման (փաստացի դադարեցման) դեպքում չամորտիզացված մնացորդը չի նվազեցվում համախառն եկամտից:

Ուշադրություն. Քանի որ ՈԱԿ-ներին (հատկապես ՊՈԱԿ-ներին) գույքը հատկացվում է անժամկետ և անհատույց օգտագործման իրավունքով, ապա ամրակցված հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն մասհանումների մասով համախառն եկամտից նվազեցումներ չեն կատարվում, իսկ դրանց վրա կատարված ծախսերը (ընթացիկ, կապիտալ) հաշվի են առնվում վարձակալի համար վարձակալված հիմնական միջոցների վրա կատարված ծախսերի (ընթացիկ, կապիտալ) համար սահմանված կարգով:

Քանի որ, ծախսերի թվին չեն դասվում, օրինակ՝ արտարժույթի և արտարժույթով արտահայտված այլ ակտիվների ու պարտավորությունների, ինչպես նաև օրենքով սահմանված կարգով իրականացված հիմնական միջոցների վերագնահատման բացասական արդյունքը, ՈԱԿ-ների անհատույց ստացած ակտիվների գծով ծախսերը կամ դրանց հաշվին կատարված ծախսերը, ապա այդ ծախսերը և բյուջետային հատկացումներից կատարված ծախսերը չեն նվազեցվում համախառն եկամտից: Այս մասով անհրաժեշտ է վարել առանձնացված հաշվառում:

Այն հիմնական միջոցների (մասնավորապես՝ հողամասերի) վրա կատարված կապիտալ բնույթի ծախսերը, որոնց համար ամորտիզացիոն մասհանումների կատարումը օրենսդրությամբ նախատեսված չէ, ամորտիզացվում են ընդհանուր կարգով՝ այլ հիմնական միջոցների համար սահմանված ամորտիզացիոն նվազագույն ժամկետից ելնելով:

Հիմնական միջոցների (այդ թվում՝ վարձակալված) վրա կատարված ծախսերն ըստ ընթացիկ և կապիտալ բնույթի տարբերակման հայտանիշները և չափերը սահմանված են Կառավարության 11.04.2000թ. N 161 որոշմամբ:

Հիմնական միջոցների (այդ թվում՝ վարձակալված) վրա կատարված ծախսերը համարվում են **ընթացիկ ծախսեր**, եթե տվյալ հիմնական միջոցի վրա հաշվետու տարվա ընթացքում կատարված ծախսերի

(բացառությամբ՝ որակական չափանիշներին բավարարող ծախսերի) մեծությունը՝ չի գերազանցում այդ հիմնական միջոցի սկզբնական արժեքի (օրենքով սահմանված կարգով իրականացված վերագնահատման դեպքում՝ վերագնահատման արժեքի) 10%-ը, կամ՝ գերազանցում է այդ հիմնական միջոցի սկզբնական արժեքի (օրենքով սահմանված կարգով իրականացված վերագնահատման դեպքում՝ վերագնահատման արժեքի) 10%-ը՝ 10%-ը չգերազանցող գումարի չափով:

Հիմնական միջոցների (այդ թվում՝ վարձակալված) վրա կատարված ծախսերը համարվում են **կապիտալ բնույթի ծախսեր**, եթե՝ դրանց արդյունքում վերափոխվում է հիմնական միջոցի վիճակը վերակառույցման, վերազինման, արդիականացման, հիմնանորոգման կամ ընդլայնման միջոցով (**որակական չափանիշ**), կամ՝ տվյալ հիմնական միջոցի վրա հաշվետու տարվա ընթացքում կատարված ծախսերի (բացառությամբ՝ որակական չափանիշներին բավարարող ծախսերի) մեծությունը գերազանցում է այդ հիմնական միջոցի սկզբնական արժեքի (օրենքով սահմանված կարգով իրականացված վերագնահատման դեպքում՝ վերագնահատման արժեքի) 10%-ը՝ 10%-ը գերազանցող գումարի չափով (**քանակական չափանիշ**):

Համախառն եկամտից ծախսերի գծով նվազեցումները կատարվում են հետևյալ ձևով՝

- ա) արտադրանքի արտադրության և ծառայությունների մատուցման հետ անմիջականորեն կապված ծախսերի (նյութական, աշխատանքի վարձատրության, սոցիալական ապահովագրության, արտադրական նշանակության հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն մասհանումներ (այդ թվում՝ ֆինանսական վարձակալության վերջված հիմնական միջոցների գծով), նորոգում և այլն) չափով համախառն եկամտից նվազեցումները կատարվում են տվյալ արտադրանքի և ծառայությունների իրացմանը համապատասխան.
- բ) այլ ակտիվների (այդ թվում՝ հիմնական միջոցներ, ոչ նյութական ակտիվներ) մնացորդային արժեքի չափով համախառն եկամտից նվազեցումները կատարվում են այդ ակտիվների իրացմանը համապատասխան.
- գ) հարկատուի գործունեության հետ կապված վարչական ծախսերի, արտադրանքի և ծառայությունների իրացման հետ կապված ծախսերի, ոչ արտադրական բնույթի այլ ծախսերի, գոր-

ծառնական այլ ծախսերի և ինվեստիցիոն ծախսերի, ֆինանսական գործունեության հետ կապված ծախսերի (ժամանակաշրջանի ծախսեր) չափով համախառն եկամտից նվազեցումները կատարվում են այն տարվա ընթացքում, որին դրանք վերաբերում են (որի ընթացքում դրանք կատարվել են):

Վարչական ծախսերն են՝ կառավարման ապարատի աշխատավարձի, պարտադիր սոցիալական ապահովագրության, գործուղումների, նյութական և տրանսպորտային սպասարկման, կառավարման տեխնիկական միջոցների և ոչ արտադրական (ընդհանուր տնտեսական) նշանակության հիմնական միջոցների նորոգման, պահպանման և շահագործման, ներկայացուցչական, դատական, ատղիտորական, խորհրդատվական և տեղեկատվական ծառայությունների, կադրերի պատրաստման և վերապատրաստման, աշխատուժի հավաքագրման հետ կապված ծախսերը, գրասենյակային, փոստային, հեռախոսային, հեռագրային և նմանատիպ այլ ծառայությունների հետ կապված ծախսերը:

Արտադրանքի և ծառայությունների իրացման հետ կապված ծախսերն են, մասնավորապես՝ փաթեթավորման, պահպանման, բեռնման, տեղափոխման, ուղեկցման, գովազդի, մարքեթինգի ծախսերը:

Ոչ արտադրական բնույթի այլ ծախսերն են, մասնավորապես՝ գյուտարարական և ռապիդնախզատորական, գիտահետազոտական, նախագծային և փորձակոնստրուկտորական աշխատանքների ծախսերը:

Գիտահետազոտական և փորձակոնստրուկտորական աշխատանքների դասակարգումը (հասկացությունը) սահմանված է Կառավարության 03.06.2002թ. N 677 որոշմամբ: Այդ որոշման դրույթները տարածվում են անմիջականորեն կազմակերպության կատարած և իր կողմից պատվիրված գիտահետազոտական և փորձակոնստրուկտորական աշխատանքների վրա: Այդ աշխատանքների գծով վարվում է առանձնացված հաշվառում:

Գիտահետազոտական աշխատանքներ են համարվում գիտական հետազոտություններն ու մշակումները, որոնք իրականացվում են ձեռք բերված գիտելիքների ընդլայնման և նոր գիտելիքների ստացման ու կիրառման նպատակով, ներառյալ՝ հիմնարար գիտական հետազոտությունները և կիրառական գիտական հետազոտությունները:

Փորձակոնստրուկտորական աշխատանքներ են համարվում ինժեներական օբյեկտի կամ տեխնիկական համակարգի որոշակի կոնստրուկցիայի մշակումը, գծագրի կամ նշանային միջոցների այլ

համակարգի մակարդակով նոր օբյեկտի մտահղացումների և տարբերակների մշակումը, տեխնոլոգիական պրոցեսների մշակումը, այլ բվում՝ արտադրանքի կամ տեխնոլոգիայի այլընտրանքների գնահատումը, արտադրանքի փորձանմուշների նախագծումը, կառուցումը և փորձարկումը, նոր տեխնոլոգիաների կիրառմամբ՝ գործիքների, ձուլամալրերի, կաղապարների և դրոշմոցների նախագծումը:

Գիտահետազոտական և փորձակոնստրուկտորական աշխատանքներում չեն ներառվում, մասնավորապես՝ կրթությունը և կադրերի պատրաստումը (վերապատրաստումը), մարքեթինգային գործունեությունը, ընդհանուր նշանակության տեղեկությունների հավաքումը և մշակումը, ստանդարտացումը, մասնագիտացված բժշկական ծառայությունները, գոյություն ունեցող ծրագրային ապահովման հարմարեցումը (ադապտացումը, պահպանումը և ուղեկցումը), արտադրության պրոցեսում նորամուծությունների ներդրումը, կառավարումը, սոցիոլոգիական և այլ հարցումների անցկացումը, դրանց արդյունքների ամփոփումը և առաջարկությունների մշակումը, գործող օրենսդրության ու վիճակագրական տվյալների վերլուծությունը, ինովացիոն գործունեությունը:

Գործառնական այլ ծախսերն են, մասնավորապես՝ կոնսերվացված արտադրական հզորությունների և օբյեկտների պահպանման, կարճաժամկետ արժեթղթերի իրացման, հումքի, նյութերի իրացման հետ կապված ծախսերը:

Ինվեստիցիոն ծախսերն են, մասնավորապես՝ երկարաժամկետ ակտիվների իրացման և այլ օտարման ծախսերը.

Ֆինանսական գործունեության հետ կապված ծախսերն են, մասնավորապես՝ վարկերի, դրամական և այլ գույքային փոխառությունների հաշվարկված տոկոսներ, վարկերի, դրամական և այլ գույքային փոխառությունների ստացման հետ կապված ծախսեր, գույքի ֆինանսական վարձակալության դիմաց տոկոսներ և վարձակալության հետ կապված այլ ծախսեր, արժեթղթերի թողարկման և տարածման հետ կապված ծախսեր:

Ծախսերի որոշ տեսակներ նորմավորվող են՝ դրանք թույլատրվում է նվազեցնել համախառն եկամտից Կառավարության 27.11.1998թ. «Հարկման նպատակով համախառն եկամտից իրականացվող նվազեցումների որոշ տեսակների առավելագույն թույլատրելի չափեր սահմանելու մասին» N 753 որոշմամբ սահմանված չափերով:

Համախառն եկամտից նվազեցվող հետևյալ ծախսերի համար սահմանված են առավելագույն չափեր՝

- վնասակար նյութերը շրջակա միջավայր արտանետելու ծախսերը՝ համախառն եկամտի 0.5%-ը չգերազանցող գումարը,
- Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս գովազդի ծախսերը՝ համախառն եկամտի 3%-ը կամ հաշվետու տարում Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս արտահանված ապրանքների (ծառայությունների) արժեքի 20%-ը չգերազանցող գումարներից առավելագույնը,
- Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս կադրերի պատրաստման ծախսերը՝ համախառն եկամտի 4%-ը (բայց ոչ ավելի, քան տվյալ տարում փաստացի պատրաստում անցած յուրաքանչյուր աշխատողի հաշվով 3,0 մլն. դրամը) չգերազանցող գումարը,
- Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս կադրերի վերապատրաստման ծախսերը՝ համախառն եկամտի 1%-ը (բայց ոչ ավելի, քան տվյալ տարում փաստացի վերապատրաստում անցած յուրաքանչյուր աշխատողի հաշվով 1,0 մլն. դրամը) չգերազանցող գումարը,
- հատուկ սննդի համար կատարված ծախսերը՝ յուրաքանչյուր աշխատողին աշխատանքի և դրան հավասարեցված պարտականությունների համար վճարված եկամուտների 20%-ը (բայց որ ավելի, քան 200,0 հազ. դրամ) չգերազանցող գումարը,
- արտահագուստի և այլ հանդերձանքի համար կատարված ծախսերը՝ աշխատանքի ու դրան հավասարեցված պարտականությունների համար աշխատողներին վճարված եկամուտների 10%-ը (բայց ոչ ավելի, քան յուրաքանչյուր աշխատողի հաշվով 200,0 հազ. դրամը) չգերազանցող գումարը,
- աշխատակիցներին օրենսդրությամբ նախատեսված այլ փոխհատուցումների համար կատարված ծախսերը՝ աշխատանքի ու դրան հավասարեցված պարտականությունների համար աշխատողներին վճարված եկամուտների 5%-ը չգերազանցող գումարը,
- Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս գործուղման ծախսերը՝ համախառն եկամտի 5%-ը չգերազանցող գումարը (գործուղվողի գործուղման մեջ գտնվելու յուրաքանչյուր օրվա համար օրապահիկի ծախսը՝ 25,0 հազ. դրամը, իսկ Կառավարության կողմից այլ գումար սահմանված լինելու դեպքում՝ սահմանված նվազագույն գումարը):

Ուշադրություն` Օրապահիկի ծախսերի նվազագույն գումարները սահմանված են Կառավարության 29.12.2005թ. «Ծառայողական գործուղման մեկնած աշխատողների գործուղման ծախսերի հատույման համար կատարվող վճարումների նվազագույն և առավելագույն չափերն ու վճարման կարգը հաստատելու մասին» N 2335-Ն որոշմամբ:

- Հայաստանի Հանրապետությունում գործուղման (բացառությամբ` հիմնական աշխատանքի վայրից մինչև 30կմ հեռավորությամբ գտնվող այլ վայր գործուղվելու դեպքերի) օրապահիկի ծախսերը` գործուղվողի գործուղման մեջ գտնվելու յուրաքանչյուր օրվա համար 8,0 հազ. դրամը չգերազանցող գումարը,
- Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս մարքետինգի ծախսերը` համախառն եկամտի 2%-ը կամ հաշվետու տարում Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս արտահանված ապրանքների (ծառայությունների) արժեքի 15%-ը կամ ներմուծված ապրանքների արժեքի 5%-ը չգերազանցող գումարներից առավելագույնը,
- ներկայացուցչական ծախսերը` համախառն եկամտի 0.5%-ը (բայց ոչ ավելի, քան 5,0 մլն. դրամը) չգերազանցող գումարը,
- առողջապահական հիմնարկների, ծերերի և հաշմանդամների տների, մանկական նախադպրոցական հիմնարկների, վերականգնողական ճամբարների, մշակութային, կրթական և մարզական հիմնարկների, բնակարանային ֆոնդի օբյեկտների պահպանման համար` համախառն եկամտի 0.2%-ը չգերազանցող գումարը:

Կորուստները դասակարգվում են հետևյալ տեսակների` բնական կամ փաստացի այլ կորուստներ և պատահական կորուստներ:

Գույքի բնական կորուստները հետևանք են դրանցում ընթացող ֆիզիկաքիմիական պրոցեսների և օդերևութաբանական գործոնների ազդեցության, որոնք բացահայտվում են գույքի մթերման, պահպանման և իրացման պրոցեսում: Բնական կորուստներին չեն դասվում գույքի պահպանման և տեղափոխման ընթացքում ստանդարտների, տեխնիկական պայմանների, տեխնիկական շահագործման և պահպանման կանոնների, ինչպես նաև տեխնոլոգիական պահանջների խախտման հետևանքով առաջացած կորուստները:

Բնական կամ այլ փաստացի կորուստները համախառն եկամտից նվազեցվում են նորմաների (չափերի) սահմաններում, դրանց տեղի ունենալու կամ հայտնաբերվելու տարվա ընթացքում, իսկ նորմաների

(չափերի) բացակայության դեպքում այդ կորուստները համախառն եկամտից նվազեցման ենթակա չեն:

Կորուստները պետք է բավարարեն հիմնավորվածության պայմաններին, այսինքն՝ համախառն եկամտից նվազեցման ենթակա են միայն փաստաթղթերով հիմնավորված փաստացի կորուստները: Բնական կամ փաստացի այլ կորուստների նորմաներ (չափեր) սահմանված չլինելու կամ դրանք գերազանցող կորստի դեպքում համախառն եկամուտը նվազեցվում է այդ կորստի չափով՝

- վնաս պատճառողի կողմից կորուստն ամբողջությամբ կամ մաս-մաս կամովին հատուցելու դեպքում՝ կորստի ամբողջական կամ մաս-մաս հատուցման տարում, կամ՝
- վնաս պատճառած անձին չպարզելու հետևանքով նախաքննության մարմնի կողմից քրեական գործը կասեցնելու կամ կարճելու մասին որոշում ընդունելու դեպքում՝ վերջինիս ընդունման տարում, կամ՝
- անձին մեղավոր կամ անմեղ ճանաչելու դատավճիռ կայացնելու դեպքում՝ վերջինիս ուժի մեջ մտնելու տարում:

Համախառն եկամուտը նվազեցվում է գույքի պատահական կորուստների չափով՝ դրանց տեղի ունենալու կամ այն հայտնաբերվելու տարվա ընթացքում:

Որպես պատահական կորուստ ընդունվում է գույքի (շենքեր, շինություններ և այլ հիմնական միջոցներ, ապրանքանյութական պաշարներ և այլ նյութական արժեքներ) փաստաթղթերով հիմնավորված փաստացի կորուստը (ոչնչացումը, վնասումը կամ որակական հայտանիշների անկումը), որը տեղի է ունենում հրդեհի, ջրհեղեղի, երկրաշարժի կամ այլ տարերային աղետի, նավաբեկման, պատերազմի, մարտական գործողությունների, զինված հարձակման, զանգվածային անկարգությունների, ապստամբության կամ նման այլ արտակարգ իրադարձությունների, ինչպես նաև օրենսդրության փոփոխության (գործունեության տեսակի արձեղում, ազգայնացում և այլն) հետևանքով (ներառյալ՝ տարերային աղետների հետևանքների կանխման կամ վերացման հետ կապված ծախսերը):

Այլ նվազեցումների թվին են դասվում, մասնավորապես՝

- ա) անհուսալի դեբիտորական պարտքերի դուրսգրման համար Կառավարության սահմանած կարգով՝ պահուստ(աֆոնդ)ին կատարվող մասհանումները, իսկ այդ պարտքերի դուրսգրման դեպքում՝ այդ նպատակով ստեղծված պահուստին (պահուստաֆոնդին) կատարված մասհանումները գերազանցող գումարը:

բ) Կառավարության սահմանած կարգով դուրս գրված անհուսալի կրեդիտորական պարտքերի մարման գումարները:

Շահութահարկի հաշվարկման նպատակով ՈԱԿ-ների համար գործում է դեբիտորական պարտքերի հնարավոր կորուստների պահուստ(աֆոնդ)ի ձևավորման, դեբիտորական ու կրեդիտորական պարտքերի անհուսալի ճանաչման և դուրս գրման Կառավարության 19.12.2002թ. N 2052-Ն որոշմամբ հաստատված կարգը: Այն տարածվում է այլ անձանց հետ պայմանագրերից, աշխատանքային օրենսդրությունից, վնաս պատճառելու հետևանքով կամ օրենքով նախատեսված այլ հիմքերով առաջացած պարտավորությունների վրա: Կարգը չի տարածվում՝ պետական կամ համայնքների բյուջեների նկատմամբ հարկային պարտավորությունների, տուրքերի և պարտադիր այլ վճարների գծով առաջացած պարտքերի վրա, առհաշիվ անձանց հետ փոխհաշվարկների գծով առաջացած պարտքերի վրա (բացառությամբ՝ դատական կարգով նրանց պարտատեր կամ պարտապան ճանաչելու դեպքերի):

Պարտքը համարվում է կետանցված (ժամկետանց), եթե սահմանված ժամկետում չի մարվել: Այն դեպքում, երբ պարտքի մարման ժամկետը փոխադարձ համաձայնությամբ երկարաձգվում է, պարտքը համարվում է կետանցված (ժամկետանց)՝ նոր ժամկետում չմարվելու դեպքում: Այն դեպքում, երբ սահմանված չէ պարտքի մարման ժամկետ, ինչպես նաև ցպահանջ պարտքերի դեպքում, պարտքի մարման ժամկետ է համարվում այդ պարտքը առաջացնող գործարքի (գործառնության, փաստի) կատարման օրվան հաջորդող 60-րդ օրը: Նոր անձանց միջև տարբեր գործարքներից (գործառնություններից) միմյանց նկատմամբ հանդիպակալ պարտքերի հաշվանցումը կատարվում է միայն գրավոր համաձայնությամբ: Պարտքի մասնակի մարումը չի համարվում պարտքի (չմարված գումարի մասով) մարման ժամկետի հետաձգում: Նույն անձանց միջև տարբեր գործարքներից (գործառնություններից, փաստերից) առաջացած պարտքերի (մասնակի) մարման դեպքում՝ (մասնակի) մարվող պարտքի վերաբերյալ տեղեկության բացակայության դեպքում (մասնակի) մարված է ընդունվում ավելի վաղ ժամկետում առաջացած պարտքը: Այն դեպքում, երբ պարտքերի գծով հաշվարկվել են տույժեր, տուգանքներ կամ տոկոսներ, ապա այդ պարտքերն անհուսալի ճանա-

չելու և դուրս գրելու ժամանակ դրանց հետ մեկտեղ անհուսալի են ճանաչվում և դուրս գրվում դրանց գծով հաշվարկված տույժերը, տուգանքները և տոկոսները:

Անհուսալի ճանաչված պարտքի դուրսգրումը չի համարվում պարտքի ներում: Դուրսգրման պահից սկսած պարտքը հաշվառվում է կազմակերպությունում՝ մինչև պարտքի մարումը, կամ պարտքը կետանցված (ժամկետանց) դառնալու օրվան հաջորդող 3 տարին լրանալը, եթե մինչև այդ պարտքը չի մարվել կամ դադարել այլ հիմքով: Կետանցված (ժամկետանց) դառնալու օրվանից 3 տարի հետո չդադարած պարտքը համարվում է հաշվառումից:

Ղեբիտորական պարտքը՝ կազմակերպությանն այլ անձանց (ղեբիտորների) կողմից վճարման (այլ ձևով հատույցման) ենթակա պարտքի գումարն է: Կազմակերպությունների կողմից ղեբիտորական պարտքերի հնարավոր կորուստների պահուստ(աֆոնդ) ձևավորվելու դեպքում, պահուստ(աֆոնդ)ին մասհանումներ կարող են կատարվել այլ անձանց առաքված արտադրանքի (սպրանքների), կատարված աշխատանքների, մատուցված ծառայությունների դիմաց: Պահուստ(աֆոնդ)ին մասհանումները (ղեբիտորական պարտքերի մասնակի դուրսգրումները) կատարվում են ղեբիտորի կողմից չմարված ղեբիտորական պարտքի գումարի նկատմամբ՝ հետևյալ տոկոսադրույքով.

<p align="center">Ղեբիտորական պարտքի կետանցված (ժամկետանց) դառնալուց հետո անցած օրերի թիվը</p>	<p align="center">Պահուստ(աֆոնդ)ին մասհանման տոկոսադրույքը՝ ղեբիտորական պարտքի չմարված գումարի նկատմամբ (աճողական)</p>
<p>Կետանցված (ժամկետանց) դառնալու օրվանից մինչև 90-րդ օրը (ներառյալ)</p>	<p align="center">—</p>
<p>Կետանցված (ժամկետանց) դառնալու 91-րդ օրվանից մինչև 180-րդ օրը (ներառյալ)</p>	<p align="center">25%</p>
<p>Կետանցված (ժամկետանց) դառնալու 181-րդ օրվանից մինչև 270-րդ օրը (ներառյալ)</p>	<p align="center">50%</p>
<p>Կետանցված (ժամկետանց) դառնալու 271-րդ օրվանից մինչև 365-րդ օրը (ներառյալ)</p>	<p align="center">75%</p>

Եթե կետանցված (ժամկետանց) դեբիտորական պարտքի համապատասխան տոկոսադրույքներով հաշվարկված՝ տվյալ տարվա վերջում ձևավորված պահուստ(աֆոնդ)ի մեծությունը փոքր է տվյալ տարվա սկզբում ձևավորված պահուստ(աֆոնդ)ի մեծությունից, ապա տարբերության գումարը ճանաչվում է որպես համախառն եկամտի ավելացում, իսկ հակառակ դեպքում (եթե պահուստ (աֆոնդ)ի գումարը ավելացել է)՝ տարբերության գումարը դիտվում է որպես այլ նվազեցում:

Գեբիտորական պարտքը ճանաչվում է անհուսալի՝ կետանցված (ժամկետանց) դառնալու 366-րդ օրվանից, եթե դեբիտորի պարտքի ընդհանուր գումարը կազմակերպությանը չի գերազանցում 100,0 հազ. դրամը կամ դեբիտորական պարտքի գումարը բռնագանձելու վերաբերյալ դատարանի համապատասխան վճռի առկայության դեպքում (եթե տվյալ դեբիտորի պարտքի ընդհանուր գումարը կազմակերպությանը գերազանցում է 100,0 հազ. դրամը), կամ՝ անկախ պարտքի մարման ժամկետից, պարտապանի անվճարունակ (սնանկ) ճանաչվելու կամ պարտապան կազմակերպության լուծարվելու (պարտապան ֆիզիկական անձի մահվան) դեպքերում: Անվճարունակ (սնանկ) ճանաչված բանկերում՝ կազմակերպության բանկային հաշիվներում առկա կազմակերպության ստեղծված միջոցների նկատմամբ կիրառվում է անհուսալի դեբիտորական պարտքերի համար դրույթները:

Ուշադրություն. *Գեբիտորական պարտքն անհուսալի ճանաչելու համար դատարանի վճռի առկայության պահանջը տարածվում է այն դեբիտորական պարտքերի նկատմամբ, որոնք կետանցված (ժամկետանց) են դարձել 2003թ. հունվարի 1-ից հետո (այսինքն՝ անհուսալի են դառնում առնվազն 2004 թվականին):*

Կետանցված (ժամկետանց) դառնալու 366-րդ օրը լրացած, սակայն անհուսալի չճանաչված դեբիտորական պարտքերի համար յուրաքանչյուր հաշվետու տարում կազմակերպությունը պետք է ճշգրտի (պակասեցնի) նախորդ տարվա վերջում ձևավորված պահուստի (պահուստաֆոնդի) մեծությունը՝ պակասեցված գումարի չափով ավելացնելով այն հաշվետու տարվա համախառն եկամուտը, որում լրացել է պարտքի կետանցված դառնալու 366-րդ օրը: Մինչև դեբիտորական պարտքի կետանցված (ժամկետանց) դառնալու օրվանից 366-րդ օրը լրա-

նալը անհուսալի ճանաչված դեբիտորական պարտքերը դուրս են գրվում անհուսալի դառնալու (պարտապանի անվճարման (սնանկ) ճանաչելու կամ պարտապան կազմակերպության լուծարման, կամ պարտապան ֆիզիկական անձի մահվան դեպքերում) հաշվետու տարում և չպահուստավորված դեբիտորական պարտքը որպես այլ նվազեցում հաշվի է առնվում կազմակերպության հաշվետու տարվա հարկվող շահույթը (վնասը) որոշելիս: Այն կազմակերպությունները, որոնք պահուստ(աֆոնդ) չեն ձևավորում, անհուսալի ճանաչված դեբիտորական պարտքերը դուրս են գրում անհուսալի դառնալու հաշվետու տարում և դուրս գրված դեբիտորական պարտքը հաշվի է առնվում որպես այլ նվազեցում՝ կազմակերպության հաշվետու տարվա հարկվող շահույթը (վնասը) որոշելիս:

Դուրս գրված (հաշվառումից հանված) անհուսալի դեբիտորական պարտքը մարվելու դեպքում՝ մարված գումարի չափով ավելացվում է կազմակերպության հաշվետու տարվա համախառն եկամուտը: Դեբիտորական պարտքի ներման (կամ այլ ձևով պարտքը չպահանջելու վերաբերյալ պարտատիրոջ որոշման կամ համաձայնության) կամ պահանջի իրավունքի զիջման (փոխանցման, այդ թվում՝ անհատույց) դեպքում կազմակերպության համար դեբիտորական պարտքը համարվում է մարված և ներված (կամ անհատույց փոխանցված կամ անհատույց զիջված), իսկ դրանց գծով (մասնակի) դուրս գրված գումարների չափով ավելացվում է կազմակերպության հաշվետու տարվա համախառն եկամուտը (պահուստի ստեղծման դեպքում՝ համամասնորեն):

Ուշադրություն. *Կազմակերպությունները մինչև հաշվետու տարվա համար շահութահարկի հաշվարկի ներկայացման օրը, սակայն ոչ ուշ, քան մինչև հաշվետու տարվան հաջորդող տարվա ապրիլի 15-ը (ներառյալ), իրենց հաշվառման վայրի հարկային մարմին գրավոր տեղեկանք են ներկայացնում հաշվետու տարվա ընթացքում անհուսալի ճանաչված պարտքերի վերաբերյալ (բացառությամբ՝ յուրաքանչյուր դեբիտորի մասով 100,0 հազ. դրամը չզերազանցող պարտքի):*

Կրեդիտորական պարտքը (այդ թվում՝ աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումների գծով)՝ կազմակերպության կողմից այլ անձանց (կրեդիտորներին) վճարման (այլ ձևով հատուցման) ենթակա պարտքի գումարն է:

Կրեդիտորական պարտքը կետանցված դառնալու 366-րդ օրվանից համարվում է անհուսալի: Անհուսալի ճանաչված կրեդիտորական պարտքերը ենթակա են դուրսգրման՝ անհուսալի դառնալու հաշվետու տարում: Դուրս գրված անհուսալի կրեդիտորական պարտքի գումարը հաշվի է առնվում կազմակերպության հաշվետու տարվա հարկվող շահույթը (վնասը) որոշելիս՝ որպես եկամուտ: Դուրս գրված կամ հաշվառումից հանված անհուսալի կրեդիտորական պարտքը մարվելու դեպքում, մարված գումարը հաշվի է առնվում կազմակերպության հաշվետու տարվա հարկվող շահույթը (վնասը) որոշելիս՝ որպես այլ նվազեցում:

Կրեդիտորական պարտքի ներման (կամ այլ ձևով պարտքը չպահանջելու վերաբերյալ պարտատիրոջ որոշման կամ համաձայնության) կամ երրորդ անձին պարտքի անհատույց փոխանցման դեպքում նվիրված կամ անհատույց փոխանցված գումարի չափով ավելացվում է կազմակերպության հաշվետու տարվա համախառն եկամուտը, եթե մինչ այդ այն չի դիտվել որպես անհուսալի: Անհուսալի չճանաչված կրեդիտորական պարտքը երրորդ անձին հատուցմամբ փոխանցման, իսկ կրեդիտորական պարտքը նուտարի կամ դատարանի դեպուզիտ վճարելու դեպքում՝ չհատուցված (չվճարված) գումարի չափով ավելացվում է կազմակերպության հաշվետու տարվա համախառն եկամուտը:

- զ) հաշվետու տարում հայտնաբերված՝ դրան անմիջապես նախորդող 3 տարիներում ավել ցույց տրված եկամուտը կամ պակաս ցույց տրված նվազեցումը.
- ը) ՈԱԿ-ներին, գրադարաններին, քանգարաններին, հանրակրթական դպրոցներին, տուն-գիշերօթիկներին, ծերանոցներին և մանկատներին, ինչպես նաև հոգեբուժական և հակաթոքախտային դիսպանսերներին և հիվանդանոցներին փոխանցված (տրամադրված) միջոցների (ապրանք, դրամական միջոցներ), նրանց մատուցված ծառայությունների արժեքը (բայց ոչ ավելի, քան համախառն եկամտի 0.25%-ը).
- ե) նախորդ տարիներին առաջացած վնասները (բացառությամբ՝ կազմակերպությունների միացման, միաձուլման և վերակազմավորման ձևով վերակազմակերպման դեպքերի).

Ուշադրություն. Հարկային վնասը նվազեցումների գերազանցումն է համախառն եկամտի նկատմամբ: Նախորդ տարիներին

գործունեությունից վնաս ունենալու դեպքում այն փոխանցվում է վնասի ստացման տարվան հաջորդող 5 տարիներ:

- զ) հարկատուի մոտ վարձու աշխատող յուրաքանչյուր հաշմանդամի համար հաշվարկված աշխատավարձի և դրան հավասարեցված այլ վճարումների 150%-ը (նվազեցումը կատարվում է աշխատավարձի և դրան հավասարեցված այլ վճարումների մասով ծախսերից անկախ):

Ուշադրություն. Որպես վարձու աշխատող հաշմանդամներ, բացի հիմնական գործունեության մեջ ներգրավված հաստիքային աշխատող հաշմանդամներից, ներառվում են նաև համատեղության կարգով այլ կազմակերպություններից աշխատանքի ընդունված հաշմանդամները և քաղաքացիա-իրավական բնույթի պայմանագրերի հիման վրա աշխատանքներ կատարող հաշմանդամները:

Շահութահարկի գծով ՈԱԿ-ների մասով սահմանված են հետևյալ արտոնությունները՝

- ա) գյուղատնտեսական արտադրանքի արտադրությամբ զբաղված ՈԱԿ-ների համար՝ իրենց կողմից գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացումից ստացված եկամտի, ինչպես նաև հիմնական միջոցների, այլ ակտիվների իրացումից ստացված և այլ եկամտների մասով (եթե վերջիններիս տեսակարար կշիռը համախառն եկամտի մեջ չի գերազանցում 10%-ը).

Ուշադրություն՝ Գյուղատնտեսական արտադրանք են համարվում կենդանիների կամ բույսերի կենսաբանական վերափոխման միջոցով վերջնական կամ միջանկյալ սպառման համար ստացվող՝

- հացահատիկային և հացահատիկատլոռային մշակաբույսերը,
- տեխնիկական մշակաբույսերը,
- պալարապտղային, բանջարային, բոստանային մշակաբույսերը և փակ գրունտի արտադրանքը,
- դաշտային մշակման կերային մշակաբույսերը,
- կերարտադրության այլ արտադրանքը,
- պարտեզների, խաղողի այգիների, բազմամյա տնկիների և ծաղկաբուծության արտադրանքը,
- ծառերի և թփերի սերմերը, պտուղներում եղած սերմերը,
- ծառերի և թփերի սածիլները, տնկիները,

- *անասնաբուծության արտադրանքը,*
- *խոզաբուծության արտադրանքը,*
- *ռչխարաբուծության և այծաբուծության արտադրանքը,*
- *թռչնաբուծության արտադրանքը,*
- *ձիաբուծության, էշաբուծության և ջորիաբուծության արտադրանքը,*
- *եղջերվաբուծության և ուղտաբուծության արտադրանքը,*
- *ճագարաբուծության, մորթատու գազանաբուծության և որսորդական տնտեսության արտադրանքը,*
- *ձկնաբուծության, մեղվաբուծության, շերամաբուծության, արհեստական սերմնավորման արտադրանքը:*

Գյուղատնտեսական արտադրանքի գծով ստացված եկամտի ճշգրիտ հաշվարկման անհնարինության դեպքում այն հաշվարկվում է՝ հիմնվելով կադաստրային գուտ եկամտի տվյալների վրա:

բ) «Ֆիզիկական անձանց բանկային ավանդների հատույունը երաշխավորելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված Ավանդների հատույունը երաշխավորող հիմնադրամի համար հետևյալ եկամուտների մասով՝

- առևտրային բանկերի կողմից վճարված պարբերական, միանվագ և լրացույցիչ երաշխիքային վճարների մասով,
- Հիմնադրամի կողմից ֆիզիկական անձանց հատույված և բանկերի նկատմամբ ձեռք բերված պահանջի հիման վրա բանկերից ստացված գումարների մասով,
- այն եկամուտների մասով, որոնք ստացվել են առաջնակարգ ապահովված ակտիվներում (Հայաստանի Հանրապետության պետական արժեթղթեր, Կենտրոնական Բանկում և բարձր վարկանիշ ունեցող օտարերկրյա առաջնակարգ բանկերում որպես բանկային ավանդ կամ բանկային հաշիվ, Կենտրոնական բանկի արժեթղթեր, ոսկու ստանդարտացված ձուլակտորներ, բարձր վարկանիշ ունեցող երկրների կառավարությունների կամ կենտրոնական բանկերի արժեթղթեր, բարձր վարկանիշ ունեցող առաջնակարգ կազմակերպությունների կամ բանկերի արժեթղթեր, Հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհրդի որոշմամբ /Կենտրո-

նական բանկի խորհրդի համաձայնությամբ/ այլ ֆինանսական ակտիվներում) կատարված ներդրումներից.

- զ) մինչև 01.01.2009թ. իրականացված՝ խմելու և ոռոգման ջրի մատակարարման, կեղտաջրերի հեռացման և մաքրման գծով ծառայությունների (գործարքների) անմիջապես բնակչությանը, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքային և գյուղական համայնքներին, ջրօգտագործողների ընկերություններին, ջրօգտագործողների ընկերությունների միություններին, համատիրություններին, բազմաբնակարան շենքի սպասարկում (կառավարում) իրականացնող անձանց մատուցվող ծառայությունների (գործարքների), ինչպես նաև պետական գնումների շրջանակներում ապրանքների մատակարարման և ծառայությունների մատուցման գծով շահութահարկի վճարման ժամկետը հետաձգվում է մինչև դրանց իրացման դիմաց վճարման հաշվետու ժամանակաշրջանը:

Շահութահարկի դրույքաչափը սահմանված է 20%:

$$\text{Շահութահարկ} = \text{Հարկվող շահույթ} \times 20\%$$

Շահութահարկը որոշվում է յուրաքանչյուր տարվա արդյունքներով և ենթակա է վճարման պետական բյուջե մինչև հաշվետու տարվան հաջորդող տարվա **ապրիլի 25-ը (ներառյալ)**:

ՈԱԿ-ները (այդ թվում՝ հաշվետու տարում շահութահարկ վճարող դարձած ՊՈԱԿ-ները), հաշվետու տարվա ընթացքում պարտավոր են կատարել **շահութահարկի ամսական վճարումներ**՝ շահութահարկի կանխավճարի և նվազագույն շահութահարկի ամսական գումարի առավելագույնի չափով: Շահութահարկի ամսական վճարման գումարները վճարվում են յուրաքանչյուր ամիս՝ տվյալ ամսվա 25-ից ոչ ուշ:

Շահութահարկի կանխավճարների գումարը որոշվում է նախորդ տարվա շահութահարկի փաստացի գումարի 1/16-րդ չափով, եթե նախորդ տարվա շահութահարկի գումարը գերազանցել է 500,0 հազ. դրամը: Տվյալ հաշվետու տարվա սկզբից՝ մինչև նախորդ տարվա փաստացի շահութահարկի գումարի հայտնի դառնալը, շահութահարկի կանխավճարները յուրաքանչյուր անգամ կատարվում են նախորդ տարվա վերջին կանխավճարի գումարից ոչ պակաս չափով: Նախորդ տարվա փաստացի շահութահարկի գումարը հայտնի դառնալուց հետո

շահութահարկի հաշվարկի ներկայացմանը հաջորդող առաջին կանխավճարային մուծման ժամանակ կատարվում է մինչև հաշվարկի ներկայացումը տվյալ տարվա ընթացքում կատարված կանխավճարների գումարների ճշտում՝ տարվա սկզբից աճող հանրագումարով և նախորդ տարվա շահութահարկի փաստացի գումարի 1/16-ի չափով: Հաշվետու տարվա ավարտից հետո հաշվարկվում է շահութահարկի գումարը՝ դրան հաշվանցելով տվյալ հաշվետու տարվա համար կատարված կանխավճարների գումարը:

Նվազագույն շահութահարկի ամսական գումարները հաշվարկվում են նախորդ ամսվա ընթացքում Հայաստանի Հանրապետությունում և Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս ապրանքների (բացառությամբ՝ հիմնական միջոցների, արժեթղթերի և ֆոնդային ապրանքների), արտադրանքի իրացումից և ծառայությունների մատուցումից հաշվեգրման եղանակով հաշվարկված եկամտից (առանց անուղղակի հարկերի) և նույն ժամանակահատվածում այդ եկամտի 50%-ը չգերազանցող մասով՝ շահութահարկով հարկվող գործունեության մեջ օգտագործվող հիմնական միջոցների ամորտիզացիոն մասհանումների տարբերության նկատմամբ 1% դրույքաչափով: Պետության կամ լիազորված մարմնի հաստատած ասկագներ կիրառող, առողջապահության և կրթության ոլորտներում ծառայություններ մատուցող, թերթերի և ամսագրերի տպագրության և իրացման, թանկարժեք քարերի մշակման ոլորտում գործունեություն իրականացնող հարկ վճարողների համար Կառավարության 14.04.2004թ. «Նվազագույն շահութահարկի հաշվարկման բազայի այլ նվազեցումներ սահմանելու մասին» N 549-Ն որոշմամբ սահմանված են նվազագույն շահութահարկի ամսական գումարի հաշվարկման բազայի այլ նվազեցումներ:

Նվազագույն շահութահարկի ամսական գումարները վճարվում են նաև այն դեպքերում, եթե հարկատուն նախորդ տարում ունեցել է հարկային վնաս կամ նախորդ տարվա գործունեության արդյունքներով հաշվարկված շահութահարկի գումարը չի գերազանցել 500,0 հազ. դրամը:

Նվազագույն շահութահարկի ամսական գումարների հաշվարկման բազայում չեն ներառվում, մասնավորապես՝

- ա) ռոյալթիները,
- բ) ապահովագրական հատուցումները,
- գ) անհատույց ստացվող ակտիվները,

- դ) պարտավորությունների գեղյումից (ներումից) ստացվող եկամուտները,
- ե) գույքային սանկցիաները (տույժեր, տուգանքներ),
- զ) գույքագրման և ստուգումների ժամանակ բացահայտված գույքի ավելցուկը,
- է) զբոսաշրջության բնագավառում գործունեություն իրականացնող զբոսաշրջային օպերատորների համար՝ նաև զբոսաշրջային փաթեթով նախատեսված՝ այլ անձանց կողմից մատուցվող ծառայությունների (զբոսաշրջիկներին մատուցվող և նրանց պահանջումներին բավարարմանն ուղղված տեղաբաշխման, հյուրանոցային, տեղափոխման, էքսկուրսային, սննդի կազմակերպման և մատուցման, մշակութային, մարզական բնույթի միջոցառումների, հանգստի, զվարճանքի կազմակերպման և այլ ծառայությունների) արժեքը, էթե այդ ծառայությունների մատուցումը հիմնավորվում է սկզբնական (հաշվարկային) փաստաթղթերով, որոնք բավարարում են ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթերի նկատմամբ սահմանված պահանջներին,
- ը) եկամուտների ստացման համար վճարած անուղղակի հարկերը (ակցիզային հարկ, ԱԱՀ):

Նվազագույն շահութահարկի տարեկան հանրագումարի և հաշվետու տարվա փաստացի շահութահարկի դրական տարբերությունը նվազեցվում է հետագա տարիների շահութահարկից:

ՈԱԿ-ները յուրաքանչյուր տարվա արդյունքներով իրենց հաշվառման վայրի հարկային մարմին ներկայացնում են.

- շահութահարկի հաշվարկներ (բացառությամբ այն ՈԱԿ-ների, որոնց հաշվետու տարվա ստացված միջոցները եղել են բացառապես եկամուտ չհամարվող տարրերի, մասնավորապես՝ **անհատույց ստացված** ակտիվների /այդ թվում՝ անդամավճարների/ և ծառայությունների տեսքով),
- հաշվապահական հաշվառումը կարգավորող օրենսդրությամբ սահմանված ձևերով հաշվապահական (ֆինանսական) հաշվետվությունների՝ հաշվետու տարվան հաջորդող տարվա ապրիլի 15-ից ոչ ուշ:

Նախորդ հաշվետու տարիների համար հարկային մարմին ներկայացված շահութահարկի հաշվարկներում ՈԱԿ-ի կողմից սխալներ հայտնաբերելու դեպքում (որոնք չեն բխում հաշվապահական հաշվառման մեջ տրվող գրանցումներից) կազմակերպությունը կարող է հարկային մարմին ներկայացնել **շահութահարկի ճշտված հաշվարկ**, որի հիման վրա կատարվում է այդ ժամանակաշրջանների համար հարկային պարտավորությունների վերահաշվարկ:

ՈԱԿ-ի կողմից հարկային մարմին շահութահարկի ճշտված հաշվարկ ներկայացնելու դեպքում կատարվում է նաև հաշվարկված շահութահարկի կանխավճարների ամսական գումարների վերահաշվարկ՝ այն տարվանը հաջորդող տարվանից սկսած, որի համար ներկայացվել է ճշտված հաշվարկ, ինչպես նաև վերահաշվարկված և չվճարված շահութահարկի կանխավճարների ամսական գումարների նկատմամբ տույժերի վերահաշվարկ:

Եթե նախորդ հաշվետու տարիների համար ներկայացված շահութահարկի հաշվարկներում կատարվել են հաշվապահական հաշվառման մեջ տրվող գրանցումներից բխող սխալներ, ապա ՈԱԿ-ը կարող է հաշվապահական հաշվառման մեջ տալ համապատասխան գրանցումներ և այդ մասին գրավոր տեղյակ պահել իր հաշվառման վայրի հարկային մարմին, որպեսզի հետագայում հարկային մարմինների կողմից իրականացվող ստուգումների ժամանակ ՈԱԿ-ի նկատմամբ չկիրառվեն հարկվող շահույթը թաքցնելու (կամ պակաս ցույց տալու), ինչպես նաև շահութահարկի հաշվարկներում հարկային վնասն ավելի ցույց տալու համար տուգանքները:

Հարկային մարմինների կողմից կազմակերպությունների մոտ իրականացված ստուգումների ընթացքում հարկային օրենսդրությամբ կազմակերպության կողմից հարկային մարմիններ ներկայացված ստուգվող տարիներին վերաբերող շահութահարկի հաշվարկների ճշտում չի իրականացվում (շահութահարկի ճշտված հաշվարկներ չեն ներկայացվում): Շահութահարկի ճշտված հաշվարկներ չեն ներկայացվում նաև հարկային մարմինների կողմից կատարված՝ շահութահարկի գծով բյուջեի հետ փոխհարաբերությունների ճշտության ստուգմամբ ընդգրկված տարիների համար: Ստուգված տարիների համար շահութահարկի գծով պարտավորությունները կարող են ճշտվել միայն կազմակերպության կողմից ներկայացված դիմումի հիման վրա իրականացվող կրկնակի ստուգման արդյունքներով:

Հայաստանում գանձվող շահութահարկը **նվազեցվում (պակասեցվում)** է շահութահարկի այն գումարի չափով, որը գանձվել է ՈԱԿ-ից օտարերկրյա պետություններում իրենց օրենսդրությանը համապատասխան, իրենց պետության տարածքում ստացված շահույթից (եկամտից): Ընդ որում՝ նվազեցվող շահութահարկի գումարը չի կարող գերազանցել օտարերկրյա պետություններում ստացված շահույթից (եկամտից) Հայաստանի Հանրապետությունում վճարման ենթակա շահութահարկի գումարին: Եթե նվազեցման ենթակա գումարը գերազանցում է տվյալ հաշվետու ժամանակաշրջանի արդյունքներով առաջացած շահութահարկի պարտավորությանը, ապա գերազանցող գումարը նվազեցվում է հաջորդ տարիների շահութահարկի գումարից:

Նման նվազեցումների իրականացման համար հիմք են հանդիսանում ՈԱԿ-ի կողմից օտարերկրյա պետություններում վճարված հարկի գումարների վերաբերյալ համապատասխան տեղեկանքները (կամայական ձևով կազմված, սակայն վճարված հարկի գումարների վերաբերյալ տեղեկություններ պարունակող), որոնք պետք է վավերացված լինեն այդ պետությունների հարկ գանձող համապատասխան մարմինների կողմից:

5.3.

Հաստատագրված վճարը

ՈԱԿ-ների կողմից կանոնադրությանը համապատասխան իրականացվող ձեռնարկատիրական գործունեության այն տեսակները, որոնք սահմանված են «Հաստատագրված վճարների մասին» ՀՀ օրենքով, ՈԱԿ-ները հանդիսանում են հաստատագրված վճար վճարողներ:

Հաստատագրված վճարը ՈԱԿ-ների համար փոխարինում է ԱԱՀ-ին և շահութահարկին: Հաստատագրված վճարի ընդհանուր գումարի մեջ ԱԱՀ-ն կազմում է 60%: Հաստատագրված վճարով հարկվող գործունեության տեսակների մասով կասեցվում են ԱԱՀ-ի և շահութահարկի արտոնությունները, հաշվի չեն առնվում համախառն եկամտի նվազեցումները:

ՈԱԿ-ը մինչև հաստատագրված վճարով հարկվող գործունեություն սկսելը իր գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային մարմին է ներկայացնում **Հայտարարություն 2** օրինակից՝ ելակետային տվյալնե-

րի և ուղղիչ գործակիցների վերաբերյալ: Հարկային մարմնի կողմից հաշվառվելուց և կնքվելուց հետո Հայտարարության մեկ օրինակը վերադարձվում է հարկ վճարողին, որը փակցվում է հաստատագրված վճարով հարկվող գործունեության իրականացման վայրում՝ առավել տեսանելի տեղում:

Հաստատագրված վճարներով հարկման բազան՝ ելակետային տվյալների և ուղղիչ գործակիցների որոշակի արտադրյալն է (դրամական արտահայտությամբ).

**Հարկման բազա = Բազմապատիկ մեծություն ×
× Ելակետային տվյալ(ներ) × Ուղղիչ գործակից(ներ):**

Ելակետային տվյալների կամ ուղղիչ գործակիցների փոփոխությունների (բացառությամբ՝ գործունեություն ժամանակավոր դադարեցման) դեպքում հարկ վճարողն այդ մասին գրավոր տեղեկացնում է իր գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային մարմնին՝ ներկայացնելով նոր **Հայտարարություն** (2 օրինակից), իսկ նախկին **Հայտարարությունը** վերադարձվում է հարկային մարմնին կամ ոչնչացվում հարկ վճարողի կողմից:

- Գործունեության առանձին տեսակների համար նախատեսվում են՝
- սահմանային չափեր (դրանց վերաբերյալ ներկայացվում են սահմանված ձևով տեղեկություններ /հայտարարություն/),
 - համամասնություններ (դրանց վերաբերյալ ներկայացվում է սահմանված ձևով տեղեկանք):

Գործունեության **ժամանակավոր դադարեցման** դեպքում հարկ վճարողն այդ մասին նախապես տեղեկացնում է իր գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային մարմնին՝ ներկայացնելով **Դիմում-Հայտարարություն** (նշելով դադարեցման ժամանակահատվածը):

Դիմում-Հայտարարության մեջ գործունեության դադարեցման ժամանակահատվածը նշված չլինելու (միայն գործունեության դադարեցման սկիզբը նշված լինելու) դեպքում գործունեությունը վերսկսելիս հարկ վճարողը նախապես տեղեկացնում է իր գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային մարմնին՝ ներկայացնելով Նոր Հայտարարություն (նախկին Հայտարարությունը վերադարձվում է կամ ոչնչացվում հարկ վճարողի կողմից):

Գործունեության **դադարեցման (կասեցման)** դեպքում ՈԱԿ-ը գրավոր Դիմում-Հայտարարություն ներկայացնելու միջոցով նախա-

պես տեղեկացնում է իր գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային տեսչության մարմնին, իսկ նրա մոտ առկա Հայտարարությունը վերադարձվում է հարկային մարմնին կամ ոչնչացվում հարկ վճարողի կողմից:

Ուշադրություն. Հարկային մարմնին գործունեության դադարեցման (կասեցման) մասին Դիմում-Հայտարարություն ներկայացնելու դեպքում գործունեության այն տեսակների մասով, որոնց համար ամսվա ընթացքում գործունեության իրականացման օրացույցային օրերը և դրանց թիվը չեն հանդիսանում ելակետային տվյալ հաստատագրված վճարի հաշվարկը կասեցվում է ՈԱԿ-ի կողմից Դիմում-Հայտարարության մեջ նշված օրվանից, որը չի կարող Դիմում-Հայտարարության ներկայացման հաջորդ օրվանից ավելի շուտ լինել:

Հաստատագրված վճարի վճարումը կատարվում է յուրաքանչյուր ամսվա համար՝ մինչև հաջորդ ամսվա 15-ը (ներառյալ):

Հաստատագրված վճարով հարկվող գործունեության տեսակների մասով շահութահարկի կանխավճարային մուծումներ չեն կատարվում:

Հաստատագրված վճարի մեծությունը համարվում է չհիմնավորված և հարկային մարմնի կողմից կատարվում է դրա հաշվարկում (գնահատում), եթե.

ա) համապատասխան ժամանակաշրջանի համար ներկայացված ելակետային տվյալների (ուղղիչ գործակիցների) մեծությունը ցածր է հարկային մարմնի կողմից իրականացված ուսումնասիրությունների (ստուգումների) արդյունքում արձանագրված հաստատագրված վճարի ելակետային տվյալների (ուղղիչ գործակիցների) փաստացի մեծությունից.

Ուշադրություն. Այդ դեպքում հարկային մարմնին այն հաշվարկում է՝ հիմք ընդունելով ելակետային տվյալների (ուղղիչ գործակիցների) փաստացի մեծությունը (ամսվա ընթացքում հարկ վճարողի փաստացի աշխատած օրերի թիվը հայտարարված օրերի թվից ավելի լինելու դեպքում այն ընդունվում է ամսվա օրացույցային օրերի թվին հավասար՝ վերջին (նախորդ) ելակետային տվյալների ներկայացման օրվանից հաշված):

բ) մինչև գործունեության փաստացի (վեր)սկսելը չեն ներկայացվել հաստատագրված վճարի հաշվարկման համար հիմք ընդունվող ելակետային տվյալների (ուղղիչ գործակիցների) վերաբերյալ Հայտարարությունը:

Ուշադրություն. Այդ դեպքում հարկային մարմինն այն հաշվարկում է՝ հիմք ընդունելով ելակետային տվյալների (ուղղիչ գործակիցների) փաստաթղթի մեծությունը (ամսվա ընթացքում հարկ վճարողի փաստաթղթի աշխատած օրերի թիվն ընդունվում է ամսվա օրացույցային օրերի թվին հավասար՝ հարկ վճարողի հաստատագրված վճարով հարկվող գործունեության փաստաթղթի (վեր)սկսման օրվանից հաշված, իսկ գործունեության փաստաթղթի սկսման վերաբերյալ այլ հավաստի տեղեկությունների (տվյալների) բացակայության դեպքում՝ ելակետային տվյալների (ուղղիչ գործակիցների) պարտադիր վերագրանցման ենթակա օրվանից):

Այդ խախտումների դեպքում գանձվում է տուգանք՝ պակաս հաշվարկված (չհաշվարկված) վճարի 50%-ի չափով, իսկ խախտումն արձանագրվելուց հետո մեկ տարում, նույն գործունեության տեսակի գծով նույն խախտումն արձանագրվելու դեպքում տուգանք՝ 100%-ի չափով (տուգանքները վճարվում են ակտը ներկայացվելուց հետո 10-օրյա ժամկետում):

Հաստատագրված վճար վճարող ՈԱԿ-ը օրենսդրությամբ սահմանված դեպքերում վարում է Կառավարության 31.07.1997թ. N 314 որոշմամբ սահմանված առաքվող (տեղափոխվող) ապրանքների գրանցման (հաշվառման) և N 315 որոշմամբ սահմանված արտադրանքի (ապրանքների) և դրանց գների (հասույթի) գրանցման (հաշվառման) գրքեր:

5.4. Գույքահարկը

Գույքահարկը սեփականության իրավունքով անձին պատկանող հարկվող օբյեկտ համարվող գույքի համար «Գույքահարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված կարգով և չափով համապատասխան բյուջեներ վճարվող ուղղակի հարկ է, որը կախված չէ հարկ վճարողների տնտեսական գործունեության արդյունքներից:

Գույքահարկ վճարողներ են հանդիսանում Հայաստանի Հանրապետությունում և օտարերկրյա պետություններում ստեղծված կազմակերպությունները, միջազգային կազմակերպությունները և դրանց կողմից Հայաստանի Հանրապետությունից դուրս ստեղծված կազմակերպությունները, որոնց Հայաստանի Հանրապետության տարածքում պատկանում է հարկվող օբյեկտ համարվող գույքը (բացառությամբ՝

պետական մարմինների, Կենտրոնական բանկի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և հիմնարկների):

ՈԱԿ-ները սեփականության իրավունքով իրենց պատկանող (հիմնադրման ժամանակ և հետագայում հիմնադիրի կողմից որպես սեփականություն հանձնվող, ինչպես նաև կազմակերպության գործունեության ընթացքում ստեղծված և ձեռք բերված) գույքի համար կրում են գույքահարկի պարտավորություններ, իսկ հիմնադրի կողմից կազմակերպությանն անժամկետ և անհատույց օգտագործման իրավունքով մտնող գույքի համար գույքահարկի պարտավորություններ չեն առաջանում:

Գույքահարկով հարկվող օբյեկտ են համարվում՝

- շենքերը և շինությունները (մասնավորապես՝ անհատական բնակելի տունը, բնակարանը, այգետնակը (ամառանոցը), ավտոտնակը, արտադրական և հասարակական նշանակության շինություններն),
- փոխադրամիջոցները (մասնավորապես՝ ավտոմոբիլային տրանսպորտի միջոցը, ջրային փոխադրամիջոցը, մոտոցիկլետը):

Շինությունների դասակարգումն ըստ նպատակային նշանակության որոշվում է անշարժ գույքի կադաստր վարող լիազոր մարմնի կողմից և արտացոլվում է անշարժ գույքի սեփականության իրավունքի գրանցման վկայականում:

Անկախ սեփականության իրավունքի առկայությունից՝ գույքահարկ հաշվարկվում և վճարվում է նաև նոր կառուցված, ձեռք բերված և անշարժ գույքի կադաստր վարող լիազոր մարմնի կողմից հաշվառված ու գնահատված այն շինությունների համար, որոնք դեռևս չեն ստացել իրավունքների պետական գրանցում, ինչպես նաև սեփականության կամ հողօգտագործման իրավունք ունեցող անձանց կողմից այդ հողամասի վրա ինքնակամ կառուցված շենքերի և շինությունների (այդ թվում՝ բազմաբնակարան շենքերում կամ շենքերին կից ինքնակամ կառույցների) համար:

Շինությունների հարկման բազան օրենքի բաղկացուցիչ մասը կազմող հավելվածով սահմանված կարգով գնահատված կադաստրային արժեքն է (արտահայտված դրամներով):

Անշարժ գույքի կադաստր վարող մարմնի կողմից շինությունների գնահատումը (վերագնահատումը) կատարվում է 3 տարին մեկ անգամ և կադաստրային արժեքները հիմք են ընդունվում հետագա 3 տարիների գույքահարկը հաշվարկելու համար:

Ուշադրություն. (Վերա)գնահատման տարիների միջև ընկած ժամանակահատվածում շինության ավարտվածության աստիճանի, հարկայնության, նպատակային նշանակության փոփոխությունների, ինչպես նաև սեփականության իրավունքով շինություն ձեռք բերելու դեպքերում գնահատված կադաստրային արժեքները հիմք են ընդունվում մինչև շինությունների հաջորդ գնահատումը:

Փոխադրամիջոցների հարկման բազան դրանց քաշող շարժիչի հզորությունն է (արտահայտված ձիաուժերով կամ կիլովատերով): Եթե փոխադրամիջոցի վրա առկա են մեկից ավելի քաշող շարժիչներ, ապա հարկման բազա է համարվում բոլոր քաշող շարժիչների գումարային հզորությունը:

Հասարակական և արտադրական նշանակության շինությունների և ավտոտնակների գույքահարկի տարեկան գումարը (2005 թվականի հունվարի 1-ից) հաշվարկվում է **հարկման բազան** (հասարակական և արտադրական նշանակության շինությունների, ավտոտնակների կադաստրային արժեքը) բազմապատկելով **տարեկան դրույքաչափով** (հասարակական և արտադրական նշանակության շինությունների համար՝ 0.3%, ավտոտնակների համար՝ 0.2%):

Հարկվող օբյեկտ համարվող մնացած շինությունների գույքահարկը (2005 թվականի հունվարի 1-ից) հաշվարկվում է հետևյալ դրույքաչափերով.

Հարկման բազան (կադաստրային արժեք)	Տարեկան դրույքաչափ
մինչև 3,0 մլն. դրամը ներառյալ	հարկման բազայի 0%
3,0 մլն. դրամից մինչև 10,0 մլն. դրամը (ներառյալ)	100 դրամ՝ գումարած հարկման բազայի 3,0 մլն. դրամը գերազանցող գումարի 0.1%
10,0 մլն. դրամից մինչև 20,0 մլն. դրամը (ներառյալ)	7100 դրամ՝ գումարած հարկման բազայի 10,0 մլն. դրամը գերազանցող մասի 0.2%
20,0 մլն. դրամից մինչև 30,0 մլն. դրամը (ներառյալ)	27100 դրամ՝ գումարած հարկման բազայի 20,0 մլն. դրամը գերազանցող մասի 0.4%
30,0 մլն. դրամից մինչև 40,0 մլն. դրամը (ներառյալ)	67100 դրամ՝ գումարած հարկման բազայի 30,0 մլն. դրամը գերազանցող մասի 0.6%
40,0 մլն. դրամից ավելի	127,100 դրամ՝ գումարած հարկման բազայի 40,0 մլն. դրամը գերազանցող մասի 1.0%

Փոխադրամիջոցների գույքահարկը հաշվարկվում է՝

1) Ավտոմոբիլային տրանսպորտի միջոցների համար՝ հետևյալ տարեկան դրույքաչափերով՝

ա) մինչև 10 նստատեղ ունեցող մարդատար ավտոմեքենաների համար, եթե հարկման բազան՝

- 1-ից 120 ձիաուժ է, ապա յուրաքանչյուր ձիաուժի դիմաց՝ 200 դրամ,
- 121-ից 250 ձիաուժ է, ապա յուրաքանչյուր ձիաուժի դիմաց՝ 300 դրամ, ինչպես նաև 150 ձիաուժը գերազանցող յուրաքանչյուր մեկ ձիաուժի համար լրացուցիչ՝ 1000 դրամ,
- 251 և ավելի ձիաուժ է, ապա յուրաքանչյուր ձիաուժի դիմաց՝ 500 դրամ, ինչպես նաև 150 ձիաուժը գերազանցող յուրաքանչյուր մեկ ձիաուժի համար լրացուցիչ՝ 1000 դրամ.

բ) 10 և ավելի նստատեղ ունեցող մարդատար ավտոմեքենաների և բեռնատար ավտոմեքենաների համար, եթե հարկման բազան՝

- 1-ից 200 ձիաուժ է, ապա յուրաքանչյուր ձիաուժի դիմաց՝ 100 դրամ,
- 201 և ավելի ձիաուժ է, ապա յուրաքանչյուր ձիաուժի դիմաց՝ 200 դրամ:

Մինչև 3 տարվա վաղեմության ավտոմոբիլային տրանսպորտային միջոցների համար գույքահարկը հաշվարկվում է 100%-ով: 3 տարուց ավելի վաղեմության ավտոմոբիլային տրանսպորտային միջոցների համար գույքահարկի գումարը երրորդ տարվան հաջորդող յուրաքանչյուր տարվա համար պակասեցվում է հարկի գումարի 10%-ի չափով (քայքայ ոչ ավելի, քան հարկի գումարի 50%-ը): Վաղեմության ժամկետը որոշելու համար հիմք է ընդունվում ավտոմոբիլային տրանսպորտի միջոցի թողարկման տարեթիվը:

Բեռնատար ավտոմոբիլային տրանսպորտի միջոցների վաղեմության ժամկետի 20-րդ տարին լրանալուց հետո տվյալ ավտոմոբիլային տրանսպորտի միջոցի համար գույքահարկ չի հաշվարկվում և չի վճարվում:

2) մոտոցիկլետների համար գույքահարկի տարեկան գումարը հաշվարկվում է հարկման բազայի յուրաքանչյուր ձիաուժի դիմաց 40 դրամ դրույքաչափով:

3) ջրային փոխադրամիջոցների համար գույքահարկի տարեկան դրույքաչափը հաշվարկվում է հարկման բազայի յուրաքանչյուր ձիաուժի դիմաց 150 դրամ դրույքաչափով:

Փոխադրամիջոցների հարկման բազան կիրվատերով արտահայտված լինելու դեպքում գույքահարկի տարեկան գումարը որոշվում է՝ համապատասխան դրույքաչափի նկատմամբ կիրառելով 1.36 գործակից:

Գույքահարկի պարտավորությունն առաջանում է հարկվող օբյեկտի (կամ դրա մի մասի) նկատմամբ սեփականության իրավունքի ծագման (սեփականության իրավունքի պետական գրանցման) ամսվան հաջորդող ամսվա 1-ից, իսկ դադարում է գույքահարկով հարկվող օբյեկտի կամ դրա մի մասի նկատմամբ սեփականության իրավունքը դադարելու ամսվան հաջորդող ամսվա 1-ից:

Ուշադրություն. *Բացառություն են կազմում մասնավորապես՝ նոր կառուցված, ձեռք բերված և անշարժ գույքի կադաստր վարող լիազոր մարմնի կողմից հաշվառված ու գնահատված, սակայն դեռևս իրավունքների պետական գրանցում չստացած շինությունները, ինչպես նաև սեփականության կամ հողօգտագործման իրավունք ունեցող անձանց կողմից այդ հողամասի վրա ինքնակամ կառուցված շենքերը և շինությունները (այդ թվում՝ բազմաբնակարան շենքերում կամ շենքերին կից ինքնակամ կառույցները):*

Սեփականության իրավունքով պետական գրանցում չստացած նշված հարկվող օբյեկտների համար գույքահարկի գծով հարկային պարտավորությունն առաջանում է անշարժ գույքի կադաստր վարող լիազոր մարմնի կողմից դրանց հաշվառման և գնահատման վերաբերյալ տեղեկությունները գույքահարկ վճարողներին հաշվառող մարմին տրամադրելու ամսվան հաջորդող ամսվա 1-ից: Սեփականության իրավունքով չգրանցվելու դեպքում նշված հարկվող օբյեկտների համար գույքահարկի գծով պարտավորությունը դադարում է անշարժ գույքի կադաստր վարող լիազոր մարմնում այդ հարկվող օբյեկտները հաշվառումից հանելու ամսվան հաջորդող ամսվա 1-ից :

Կազմակերպությունները գույքահարկը հաշվարկում են ինքնուրույն՝ ելնելով հարկման բազայից և օրենքով սահմանված գույքահարկի դրույքաչափերից, հաշվի առնելով օրենքով սահմանված արտոնույթյունները:

Գույքահարկ վճարող կազմակերպություններին հաշվառող մարմին են հանդիսանում՝

- 2004թ. հունվարի 1-ից Երևան քաղաքի թաղային համայնքները (2004թ. ընթացքում հարկային մարմինների հետ համատեղ),
- 2005թ. հունվարի 1-ից քաղաքային համայնքները (2005թ. ընթացքում հարկային մարմինների հետ համատեղ),
- 2006թ. հունվարի 1-ից գյուղական համայնքները,
- մինչև այդ ժամկետները՝ հարկային մարմինները,
- համայնքների վարչական սահմաններից դուրս գտնվող շինությունների մասով առանց ժամկետների սահմանափակման՝ հարկային մարմինները:

Կազմակերպությունների գույքահարկի հաշվետու ժամանակաշրջան է համարվում հաշվետու տարվա եռամսյակը: Եռամսյակային հաշվարկները մինչև հաշվետու եռամսյակին հաջորդող ամսվա 25-ը (ներառյալ) ներկայացվում են՝

- համայնքի վարչական սահմաններում գտնվող շինությունների համար՝ դրանց գտնվելու վայրի հաշվառող մարմին (առանձնացված ըստ համայնքների՝ յուրաքանչյուր համայնքում գտնվող շինության համար ներկայացվում է առանձին հաշվարկ),
- փոխադրամիջոցների համար՝ կազմակերպությունների պետական գրանցման (ըստ իրավաբանական հասցեի) վայրի տարածքը սպասարկող հաշվառող մարմին,
- համայնքների վարչական սահմաններից դուրս գտնվող շինությունների համար՝ կազմակերպության հաշվառման վայրի տարածքը սպասարկող հարկային մարմին:

Հաշվարկված գումարները յուրաքանչյուր եռամսյակ՝ մինչև տվյալ եռամսյակին հաջորդող երկրորդ ամսվա 1-ը (ներառյալ) վճարվում են՝

- համայնքի վարչական տարածքում գտնվող շինությունների համար՝ շինության գտնվելու վայրի համայնքի բյուջե, իսկ համայնքների վարչական տարածքներից դուրս գտնվող շինությունների համար՝ պետական բյուջե,
- հարկվող օբյեկտ համարվող փոխադրամիջոցների համար՝ գույքահարկ վճարող կազմակերպության ըստ իրավաբանական հասցեի գտնվելու (հաշվառման) վայրի համայնքի բյուջե:

Գույքահարկից ազատվում են գծային ինժեներատրանսպորտային շինությունները, ջրամբարները, պետական սեփականություն համարվող պատմամշակութային նշանակության հարկվող օբյեկտ համարվող շինությունները: Գույքահարկ վճարողների արտոնություններ տրամադրելու իրավունք ունի նաև համայնքի ավագանին՝ տվյալ տարվա համար գույքահարկի գծով համայնքի բյուջեում հաստատված եկամուտների 10%-ի չափով:

Ուշադրություն՝ *Գույքահարկ վճարողը պարտավոր է գույքահարկ վճարողներին հաշվառող մարմին ներկայացնել հարկային արտոնությունների իր իրավունքը հաստատող փաստաթղթերը:*

Եթե գույքահարկով հարկվող օբյեկտի համար հաշվետու ժամանակաշրջանում գույքահարկի պարտավորության փաստացի ամփսնեքի թիվը պակաս է տվյալ հաշվետու ժամանակաշրջանի ամփսնեքի թվից, ապա տվյալ հարկվող օբյեկտի մասով օրենքով սահմանված գույքահարկի արտոնությունները հաշվի են առնվում գույքահարկի պարտավորության փաստացի ամփսնեքի թվին համամասնորեն:

5.4. Հողի հարկը

Հողի սեփականատեր, պետական սեփականություն հանդիսացող հողերի մշտական կամ ժամանակավոր օգտագործող հանդիսացող ՈԱԿները հողի հարկ են վճարում «Հողի հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքին համապատասխան: Վարձակալության պայմաններով օգտագործման (հողի սեփականատերերի, պետական սեփականություն հանդիսացող հողի մշտական և ժամանակավոր օգտագործողների կողմից իրենց հողերը վարձակալության պայմաններով) տրամադրված հողամասերի համար հողի հարկը գանձվում է վարձատուից:

Վճարողների հաշվառումն ու հողի հարկի հաշվարկումը կատարվում է յուրաքանչյուր տարվա հուլիսի 1-ի դրությամբ: Հարկային մարմիններն իրականացնում են վճարողների հաշվառում, վերահսկողություն են սահմանում հարկի ճիշտ հաշվարկման և ժամանակին վճարման նկատմամբ:

Մինչև Հողային «նոր» օրենսգրքի ուժի մեջ մտնելը (15.06.2001թ) հողի սեփականության իրավունքի և հողօգտագործման հետ կապված հարցերը կարգավորվել են «Սեփականության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով և Հողային «հին» օրենսգրքով, համաձայն որոնց՝

- մշտական էր համարվում այն հողօգտագործումը, որի համար որոշակի ժամկետ չի սահմանվում: Պետական սեփականություն հանդիսացող հողերը մշտական օգտագործման էին տրամադրվում, մասնավորապես՝ պետական ձեռնարկություններին, հիմնարկներին, հասարակական ու կրոնական կազմակերպություններին և պաշտպանության կարիքների համար (այդ սուբյեկտների գործունեության ամբողջ ժամանակահատվածում),
- պետական սեփականության հողերը, մասնավորապես՝ ձեռնարկություններին, հիմնարկներին ու կազմակերպություններին սահմանված կարգով ժամանակավոր օգտագործման էին տրամադրվում կարճատև՝ մինչև 3 տարի, և երկարատև՝ 3-10 տարի ժամկետով:

Հողային «նոր» օրենսգիրքն ուժի մեջ մտնելու պահից մինչև այդ հողամասերի նկատմամբ մշտական և ժամանակավոր (կարճատև և երկարատև) օգտագործման իրավունք ունեցող անձինք (այդ թվում՝ մասնավորեցված (սեփականաշնորհված) իրավաբանական անձինք), սահմանված կարգով հատկացված հողամասերի նկատմամբ ձեռք են բերել վարձակալության իրավունք՝ տվյալ հողամասի հողի հարկի դրույքաչափին հավասարեցված տարեկան վարձավճարով: Նշված անձինք այդ հողամասերի գծով դադարել են համարվել հողի հարկ վճարողներ: Գ-ա չի տարածվում պետական և համայնքային հիմնարկներին, համատիրություններին և ոչ առևտրային կազմակերպություններին անհատույց օգտագործման իրավունքով տրամադրած հողամասերի վրա, որոնք իրենց անհատույց (մշտական) օգտագործման տրամադրված հողամասերի համար կրում են հողի հարկի պարտավորություններ (եթե չեն օգտվում հողի հարկի արտոնություններից):

Հողամասի նկատմամբ սեփականության կամ մշտական օգտագործման իրավունքները հաստատող փաստաթղթեր են համարվում Քաղաքացիական և Հողային օրենսգրքերով ու «Գ-ույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով նախատեսված փաստաթղթերը:

Հողի հարկի **տարեկան դրույքաչափը** սահմանված է.

Գյուղատնտեսական նշանակության հողերի համար դրանց կադաստրային գնահատմամբ որոշված հաշվարկային գուտ եկամտի 15%-ի չափով:

Ոչ գյուղատնտեսական նշանակության հողերի համար՝

- արդյունաբերության, ընդերքօգտագործման և այլ արտադրական նշանակության օբյեկտների, կապի, տրանսպորտի զբաղեցված հողատարածքների համար՝ համապատասխան կադաստրային շրջանայան գոտիների տվյալ հողատեսքի կադաստրային գնահատման արժեքի նկատմամբ բնակավայրերի ներսում 1%-ի, իսկ բնակավայրերից դուրս 0.5%-ի չափով,
- ոչ գյուղատնտեսական նշանակության մյուս հողերի համար՝ տվյալ հողատեսքի կադաստրային գնահատման արժեքի 1%-ի չափով:

Հարկման ենթակա մակերեսների մեջ մտնում են նաև շենքերով ու շինություններով զբաղեցված հողերը, դրանց պահպանության համար անհրաժեշտ տարածքները, ինչպես նաև օբյեկտների սանիտարապահական, տեխնիկական և մյուս գոտիները:

Հողի հարկը հաշվարկվում է հողամասի սեփականության կամ մշտական օգտագործման իրավունքի ձեռքբերման (սեփականության իրավունքի կամ մշտական օգտագործման պայմանագրի պետական գրանցման) ամսվան հաջորդող ամսից և դադարում է հողամասի սեփականության կամ մշտական օգտագործման իրավունքը դադարելու ամսվան հաջորդող ամսից: Հաշվետու տարվա ընթացքում հողի հարկի գծով արտոնության իրավունք ձեռք բերած հարկ վճարողը հողի հարկի վճարումից արտոնության չափով ազատվում է այն ամսից, երբ ծագել է արտոնության իրավունքը, իսկ հաշվետու տարվա ընթացքում հողի հարկի գծով արտոնության իրավունքը դադարելու դեպքում հողի հարկն ամբողջությամբ հաշվարկվում է այդ իրավունքը դադարելու ամսվան հաջորդող ամսից:

Կազմակերպությունները հողի հարկը հաշվարկում են ինքնուրույն և ոչ ուշ, քան մինչև յուրաքանչյուր տարվա սեպտեմբերի 1-ը համայնքների վարչական սահմաններում գտնվող հարկման ենթակա յուրաքանչյուր հողամասի հողի հարկի հաշվարկները ներկայացնում են հողամասի գտնվելու վայրի տարածքը սպասարկող հարկային տեսչություն, իսկ հաշվարկած հարկի գումարները եռամսյակը մեկ անգամ, մինչև հաշվետու եռամսյակին հաջորդող ամսվա 25-ը վճարում են հողամասի գտնվելու վայրի համայնքի բյուջե: Համայնքների վարչական սահմաններից դուրս գտվող հարկվող օբյեկտ համարվող հողամասերի հողի հարկի հաշվարկները կազմակերպությունը ներկայացնում է իր գտնվելու (պետական գրանցման) վայրի հարկային տեսչություն, իսկ

հաշվարկած հարկի գումարները վճարում է պետական բյուջե: Լրացուցիչ (նոր) ձեռք բերված (հատկացված) հողամասի համար հողի հարկի հաշվարկները կազմակերպությունը ներկայացնում է սեփականության կամ օգտագործման իրավունքի ծագման պահից սկսած 1 ամսվա ընթացքում: Այդ հաշվարկները ներկայացվում են առանձին՝ հաշվարկի վրա կատարելով «Նոր հատկացված հողերի համար» նշում:

Հաշվետու տարվա 1-ին և 2-րդ եռամսյակների (մինչև տարեկան հաշվարկի ներկայացումն ընկած վճարման ժամկետների) համար կազմակերպությունների կողմից հողի հարկը հաշվարկվում և վճարվում է յուրաքանչյուր եռամսյակում նախորդ տարվա համար հաշվարկված հողի հարկի գումարի 1/4-ի չափով, հաշվի առնելով նոր հատկացված հողերի համար հաշվարկված հողի հարկի գումարը: 3-րդ եռամսյակի համար, երբ արդեն ներկայացվել է հաշվարկը, հողի հարկի չափը որոշվում է որպես տվյալ տարվա համար հաշվարկված հողի հարկի գումարի 3/4-ի (9 ամսվա հարկի գումարի) և 1-ին կիսամյակի համար հաշվարկված հողի հարկի գումարների տարբերություն: 4-րդ եռամսյակի համար հարկի չափը որոշվում է տվյալ տարվա համար հաշվարկված հարկի գումարից հանելով 9 ամսվա համար հաշվարկված հարկի գումարը:

Հողի հարկի հաշվարկների գծով հարկային օրենսդրությամբ ճշտված հաշվարկների ներկայացումը սահմանված չէ:

Հողի հարկից ազատվում են՝

- բյուջետային հիմնարկներն ու կազմակերպությունները, ինչպես նաև պետական արգելանոցները և արգելավայրերը, ազգային և ծառաբանական զբոսայգիները, բուսաբանական այգիները և պատմամշակութային նշանակության հողերը, բացառությամբ վարձակալության և ծառայողական օգտագործման տրված հողերի,
- բնակավայրերում պետական սեփականություն հանդիսացող ընդհանուր օգտագործման հողերը (հրապարակներ, փողոցներ, անցումներ, ճանապարհներ, զբոսայգիներ, պուրակներ, ջրամբարներ և այլն),
- մասնագիտական տեխնիկական ուսումնարաններին (պրոֆ-տեխ- ուսումնարաններին) և դպրոցներին կից ուսումնասրտադրական և փորձարարական հողամասերը,
- նոր հիմնված և երիտասարդ խաղողի ու պտղատու այգիները, մինչև տնկարկների լրիվ պտղաբերությունը (յուրաքանչյուր

- սորտի համար ագրոտեխնիկական ցուցումներով սահմանված ժամկետում) դրանց տարածքը 0,1հա և ավելին լինելու դեպքում,
- պետական անտառային ֆոնդի հողերը (բացառությամբ՝ գյուղատնտեսական նշանակության վարձակալության տրված հողերի),
 - հողի հարկից 50%-ի չափով ազատվում են գյուղատնտեսական և անտառտնտեսական գիտական կազմակերպությունները, գիտահետազոտական հիմնարկները և ուսումնական հաստատությունների փորձնական, փորձարարական, սերմնաբուծական, տնկարանային, տոհմային և սորտափորձարկման ձեռնարկությունները, կայանները և հենակետերը՝ Կառավարության կողմից հաստատված ցանկով, այն հողերի համար, որոնք օգտագործվում են բացառապես գիտական և ուսումնական, ինչպես նաև գյուղատնտեսական, անտառաբուծական մշակաբույսերի սորտափորձարկման նպատակներով:

6.

ՈԱԿՆԵՐԻ ՊԱՐՏԱԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՈՐՊԵՍ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼ ԵՎ ԱՊԱՇՈՎԱԴԻՐ

Հայաստանի Հանրապետության առանձին հարկատեսակների մասին օրենքներով սահմանված դեպքերում հարկի վճարման պարտավորությունը կարող է դրվել **հարկային գործակալի** վրա:

Հարկային գործակալը հարկ վճարողներին եկամուտներ վճարող (հատկացնող կամ բնամթերային ձևով տրամադրող) այն անձն է, որի վրա օրենքի համաձայն, դրված է հարկ վճարողներին եկամուտներ վճարելիս (հատկացնելիս կամ տրամադրելիս) նրանց եկամուտներից հարկերը (այդ թվում՝ անուղղակի) հաշվարկելու, պահելու (գանձելու) և Հայաստանի Հանրապետության և համայնքների բյուջեներ վճարելու պարտավորությունը: Հարկային օրենսդրությանը համաձայն, ՈԱԿ-ը հարկային գործակալի պարտավորություններ կարող է ունենալ ԱԱՀ-ի, ոչ ռեզիդենտի շահութահարկի և ֆիզիկական անձանց եկամտահարկի գծով:

Ապահովադիրը դա այն անձն է, ով օրենքով սահմանված կարգով ու չափերով սոցիալական վճարումներ է կատարում և փոխանցում (վճարում) պարտադիր սոցիալական ապահովագրության բյուջե:

6.1.

Ավելացված արժեքի հարկ

Սահմանված կարգով Հայաստանի Հանրապետությունում որպես ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնող չգրանցված օտարերկրյա անձանց կողմից Հայաստանի Հանրապետությունում ԱԱՀ-ով հարկվող գործարքներ իրականացնելիս պայմանագրային հարաբերությունների կողմ (ներառյալ՝ կոնտրագենտ) հանդիսացող ՈԱԿ-ը այդ գործարքների գծով օտարերկրյա անձանց փոխարեն կրում է ԱԱՀ-ի գծով հարկային պարտավորություն՝ օրենքով սահմանված ընդհանուր կարգով և ժամկետներում: Այդ գործարքների գծով ԱԱՀ-ով հարկվող շրջանառությունը որոշվում է ընդհանուր սահմանված կարգով:

Նշված դեպքերում հարկային պարտավորություն կրելիս ՈԱԿ-ը Հայաստանի Հանրապետությունում չգրանցված օտարերկրյա անձի անունից կարող է օրենքով սահմանված կարգով դուրս գրել հարկային հաշիվներ, որոնցում, որպես ապրանք առաքող կամ ծառայություն մատուցող անձի ՀՎՀՀ նշում է իր ՀՎՀՀ-ը: Այդ կարգով դուրս գրված հարկային հաշիվները համարվում են դուրս գրված մատակարարի կողմից:

6.2.

Ոչ ռեզիդենտի շահութահարկ

ՈԱԿ-ի կողմից հայաստանյան աղբյուրներից օտարերկրյա կազմակերպությանը (ոչ ռեզիդենտին) եկամուտներ վճարվելու (բնամթերային ձևով հատկացվելու) դեպքում՝ այդ կազմակերպության փոխարեն, եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ առաջանում է **ոչ ռեզիդենտի շահութահարկի** պահման և պետական բյուջե փոխանցման պարտավորություն (այսինքն՝ ՈԱԿ-ը տվյալ դեպքում հանդիսանում է հարկային գործակալ):

Հայաստանյան աղբյուրից ստացված եկամուտներ են համարվում Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ոչ ռեզիդենտի իրականացրած ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացված եկա-

մուտները, ոչ ռեզիդենտի (ռեզիդենտի կամ ոչ ռեզիդենտի) ստացած պասիվ և այլ եկամուտները:

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում **ձեռնարկատիրական գործունեությունից** ստացված եկամուտներ են համարվում, մասնավորապես՝

- ա) Հայաստանի Հանրապետությունում արտադրանքի, ապրանքների իրացումից և ծառայությունների մատուցումից ստացված եկամուտը՝ անկախ վճարման վայրից.
- բ) Հայաստանի Հանրապետությունում միջնորդական գործունեությունից ստացված եկամուտը.
- գ) կառավարման, ֆինանսական և ապահովագրական ծառայություններից ստացված եկամուտները, եթե դրանք համարվում են ծախս՝ վճարող ստորաբաժանման կամ վայրի համար:

Պասիվ եկամուտներ են համարվում՝ ոչ ռեզիդենտի կողմից իր գույքի կամ այլ ակտիվների ներդրմամբ (տրամադրելով) Հայաստանի Հանրապետության տարածքում բացառապես այլ անձանց գործունեությունից ստացված եկամուտները (տոկոսները, ռոյալթիները, Հայաստանում գտնվող գույքը վարձակալության տալուց ստացված եկամուտը, Հայաստանում գտնվող գույքի և այլ ակտիվների օտարումից ստացված գույքի արժեքի ու այլ ակտիվների հավելաճը, այլ պասիվ եկամուտները):

Այլ եկամուտներ են համարվում այն եկամուտները, որոնք ստացված են, մասնավորապես՝ կառավարման ծառայությունների դիմաց, գույքը արդյունավետ օգտագործելու կամ տրամադրված իրավունքներից արդյունավետ օգտվելու համար անհրաժեշտ օգնություն ցույց տալու դիմաց, բեռների փոխադրման (ֆրախտի) դիմաց և այլն:

Որպես հարկային գործակալ շահութահարկը պահվում (զանձվում) է հետևյալ չափերով՝

Եկամտի տեսակը	Հարկի չափը
ապահովագրական հարուցում, վերապահովագրական վճար և փոխադրման (ֆրախտի) դիմաց ստացված եկամուտ	5%
շահաբաժին, տոկոս, ռոյալթի, վարձավճար, գույքի արժեքի հավելաճ և այլ եկամուտ	10%

Ոչ ռեզիդենտի արտաքին տնտեսական գործունեության հետ կապված եկամուտը Հայաստանի Հանրապետությունում հարկման ենթակա չէ: Արտաքին տնտեսական գործունեություն է համարվում բացառապես օտարերկրյա կազմակերպության (ոչ ռեզիդենտի) անունից իրականացված, նրան պատկանող ապրանքները Հայաստանի Հանրապետություն ներկրելու հետ կապված (ապրանքների մաքսային փաստաթղթերի առկայության և տվյալ գործառնությունում ձեռնարկատիրական գործակալ-միջնորդների բացակայության դեպքում) գործունեությունը, որի դեպքում ՈԱԿ-ը ապրանքների սեփականատեր է դառնում մինչև Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանը հատելը:

Եթե հայաստանյան աղբյուրներից օտարերկրյա կազմակերպությանը վճարվող եկամուտները Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող նրա ստորաբաժանման գործունեության արդյունք են, ապա ստորաբաժանումը ազատվում է աղբյուրի մոտ շահութահարկի պահումից (գանձումից), այսինքն՝ տվյալ դեպքում եկամուտը վճարող ՈԱԿ-ը չի իրականացնում հարկային գործակալի գործառույթ:

ՈԱԿ-ի կողմից եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ պահված (գանձված) շահութահարկի գումարը եկամտի վճարման ամսվան հաջորդող ամսվա 5-ից ոչ ուշ ենթակա է վճարման պետական բյուջե: Միաժամանակ՝ տվյալ եռամսյակին հաջորդող եռամսյակի երկրորդ ամսվա 1-ից ոչ ուշ ՈԱԿ-ը իր գրանցման (հաշվառման) վայրի տարածքային հարկային մարմին պարտավոր է ներկայացնել սահմանված ձևով **Ամփոփ հաշվարկ** պահված և պետական բյուջե փոխանցված շահութահարկի գումարների մասին:

6.3. Եկամտահարկ

ՈԱԿ-ը ֆիզիկական անձանց եկամուտներ վճարելիս, որպես հարկային գործակալ, այդ եկամուտներից պետք է հաշվարկի, պահի (գանձի) և պետական բյուջե փոխանցի եկամտահարկ «Եկամտահարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքին համապատասխան:

Եկամուտները կարող են վճարվել ինչպես դրամական (կանխիկ կամ անկանխիկ), այնպես էլ բնամթերային (ոչ դրամական) ձևով: Բնամթերային ձևով եկամուտներ վճարելիս այդ եկամուտները հաշվի են առնվում պետական հաստատագրված (կարգավորվող), իսկ դրանց բացակայության դեպքում՝ ազատ (շուկայական) գներով՝ Կառավարության 02.07.2001թ. N 590 որոշմամբ սահմանված կարգով:

Ֆիզիկական անձանց եկամուտներ հաշվարկելիս ՈԱԿ-ը՝ հարկա-
յին գործակալի պարտականությունը կատարելու համար, պետք է հաշ-
վի առնի այդ անձանց ինքնությունը (Հայաստանի Հանրապետության
քաղաքացի, օտարերկրացի, անհատ ձեռնարկատեր):

Անհատ ձեռնարկատեր չհանդիսացող Հայաստանի Հանրապե-
տության քաղաքացու յուրաքանչյուր ամսում հաշվարկված համա-
խառն եկամտից հարկային գործակալը կատարում է նվազեցումներ
օրենքով սահմանված *նվազեցվող եկամուտների, անձնական նվազեց-
ման*, ինչպես նաև *պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճա-
րի* (ԱՎՈՒՄ-ի 3%-ի) չափով՝ որոշելով ամսական հարկվող եկամտի
գումարը:

Համախառն եկամուտը հաշվետու ամսում ֆիզիկական անձի
ստացած բոլոր եկամուտների հանրագումարն է՝ անկախ դրանց
ստացման աղբյուրներից:

Եկամուտ են համարվում, մասնավորապես, ՈԱԿ-ի կողմից ֆիզի-
կական անձին վճարվող հետևյալ եկամուտները.

- ա) աշխատանքի վարձատրությունը և դրան հավասարեցված այլ
վճարումները.
- բ) գրականության, արվեստի կամ գիտական աշխատանքի
օգտագործման, կամ օգտվելու իրավունքի համար ցանկացած
հեղինակային իրավունքից, ցանկացած արտոնագրից, ապ-
րանքային նշանից, նախագծից կամ մոդելից, պլանից, գաղտ-
նի բանաձևից կամ գործընթացից, էլեկտրոնային հաշվողա-
կան մեքենաների և տվյալների բազայի համար ծրագրերի կամ
արդյունաբերական, առևտրային, գիտական սարքավորում-
ներն օգտագործելու կամ օգտվելու համար իրավունքի կամ
արդյունաբերական, տեխնիկական, կազմակերպական,
առևտրային, գիտական փորձի վերաբերյալ տեղեկություն
տրամադրելու համար վճարվող հատուցումը (ռոյալթի).
- գ) փոխառության դիմաց վճարվող տոկոսը և այլ հատուցումը
(տոկոս).
- դ) մրցույթների և մրցությունների, ինչպես նաև վիճակախաղերի,
իրային և դրամական շահումները (մրցանակները).
- ե) նվիրատվության և օգնության կարգով տրվող գույքը և դրամա-
կան միջոցները.

- զ) ապահովագրական հատույունները.
- է) ֆիզիկական անձի Ժնք բերված գույքի դիմայ վճարվող եկամուտը.
- ը) վարձակալության դիմայ վճարվող վարձավճարը և այլ հատույունը, քաղաքայիաիրավական այլ պայմանագրերի դիմայ վճարվող եկամուտը.
- թ) ֆիզիկական անձանց համար կատարված ապահովագրավճարները, բացառությամբ օրենքով սահմանված պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարների:

Նվազեցվող եկամուտների տեսակները սահմանված են օրենքի 9, 10 և 11 հոդվածներով, նվազեցումը կատարում է եկամուտը վճարող հարկային գործակալը և այդ եկամուտներից (կամ դրանց նվազեցվող չափից) չի հաշվարկվում եկամտահարկ:

Այսպես՝ սահմանված կարգով գրանցված և հարկային մարմիններում հաշվառված ՈԱԿ-ների միջոցներից կանոնադրական գործունեության շրջանակներում Հայաստանի Հանրապետության քաղաքայիների և դրամական և բնամթերային ձևով սույ ստրվող օգնության գումարները հանդիսանում են այդ քաղաքայիների համախառն եկամտից նվազեցվող եկամուտներ ու դրանցից եկամտահարկ չի հաշվարկվում:

Կամ, գյուղատնտեսական արտադրությամբ զբաղվող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքայույ գյուղատնտեսական արտադրանք ձեռք բերելու դեպքում (եթե նա հարկային գործակալին ներկայացրել է սահմանված ձևի տեղեկանք գյուղատնտեսական արտադրանքի արտադրությամբ զբաղվելու մասին) այդ քաղաքայուն վճարվող եկամուտները նույնպես հանդիսանում են համախառն եկամտից նվազեցվող եկամուտներ:

Ուշադրություն. *Գյուղատնտեսական արտադրանք է համարվում կենդանիների կամ բույսերի կենսաբանական վերափոխման միջոցով վերջնական կամ միջանկյալ սպառման համար ստացվող՝*

- *հացահատիկային և հացահատիկատլոռային մշակաբույսերը,*
- *տեխնիկական մշակաբույսերը,*
- *պալարապտղային, բանջարային, բոստանային մշակաբույսերը և փակ գրունտի արտադրանքը,*
- *դաշտային մշակման կերային մշակաբույսերը,*
- *կերարտադրության այլ արտադրանքը,*

- պարտեզների, խաղողի այգիների, բազմամյա տնկիների և ծաղկաբուծության արտադրանքը,
- ծառերի և բփերի սերմերը, պտուղներում եղած սերմերը,
- ծառերի և բփերի սածիլները, տնկիները,
- անասնաբուծության արտադրանքը,
- խոզաբուծության արտադրանքը,
- ոչխարաբուծության և այծաբուծության արտադրանքը,
- թռչնաբուծության արտադրանքը,
- ձիաբուծության, էշաբուծության և ջորիաբուծության արտադրանքը,
- եղջերվաբուծության և ուղտաբուծության արտադրանքը,
- ճագարաբուծության, մորթատու գազանաբուծության և որսորդական տնտեսության արտադրանքը,
- ձկնաբուծություն, մեղվաբուծություն, շերամաբուծության, արհեստական սերմնավորման արտադրանքը:

Անճնական նվազեցումը սահմանված է ամսական 20,0 հազ. դրամ գումարով, և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու համար կատարվում է եկամուտը վճարող յուրաքանչյուր հարկային գործակալի կողմից:

Այսպիսով՝ անհատ ձեռնարկատեր չհանդիսացող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու յուրաքանչյուր ամսում հաշվարկված աշխատանքի վարձատրության (այդ թվում՝ քաղաքացիաիրավական պայմանագրերով) և դրան հավասարեցված եկամուտների գումարից ամսական հարկվող եկամտի գումարը հարկային գործակալը որոշում է հետևյալ բանաձևով՝

$$\text{Հարկվող եկամուտ} = \text{Համախառն եկամուտ} - \text{Նվազեցումներ} > 0$$

Ամսական հարկվող եկամտի գումարից եկամտահարկը հաշվարկվում է հետևյալ դրույքաչափերով՝

Ամսական հարկվող եկամտի չափը	Հարկի գումարը
Մինչև 80.000 դրամ	Հարկվող եկամտի 10%
80.000 դրամից ավելի	8.000 դրամին գումարած 80.000 դրամը գերազանցող գումարի 20%

Օրինակ. ՈԱԿ-ը աշխատանքային պայմանագրով իր մոտ աշխատող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացուին 2006թ. մարտի 1-ին հաշվարկում է փետրվար ամսվա աշխատավարձ՝ 70,0 հազ. դրամ գումարով, որից հարկվող եկամուտը հաշվարկվում է հետևյալ կարգով.

- համախառն եկամուտ՝ 70,0 հազ. դրամ,
- պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճար՝ 2,1 հազ. դրամ,
- անձնական նվազեցում՝ 20,0 հազ. դրամ,
- հարկվող եկամուտ $(70,0 - 2,1 - 20,0)$ ՝ 47,9 հազ. դրամ:

Հարկվող եկամտից հարկը կազմում է 4,79 հազ. դրամ $(47,9 \times 10\%)$: 2006թ. մարտի 6-ին հարկային գործակալի կողմից այդ քաղաքացուին հաշվարկվում է փետրվար ամսվա պարգևատրում՝ 40,0 հազ. դրամ գումարով և կատարվում է աճողական կարգով հարկվող եկամտի ու եկամտահարկի հաշվարկ՝ ելնելով փետրվար ամսվա համար հարկային գործակալի կողմից այդ քաղաքացուին հաշվարկված եկամուտների ընդհանուր գումարից հետևյալ կարգով.

- համախառն եկամուտ $(70,0 + 40,0)$ ՝ 110,0 հազ. դրամ,
- պարտադիր սոց. ապահովագրության վճար՝ 3,3 հազ. դրամ,
- անձնական նվազեցում՝ 20,0 հազ. դրամ,
- հարկվող եկամուտ $(110,0 - 3,3 - 20,0)$ ՝ 86,7 հազ. դրամ,
- հարկ $(8,0 + (86,7 - 80,0) \times 20\%)$ ՝ 9,34 հազ. դրամ:

Հաշվանցելով աշխատավարձից հաշվարկված եկամտահարկի գումարը, որոշվում է պարգևատրման գումարից պահման ենթակա եկամտահարկի գումարը՝ 4,55 հազ. դրամ $(9,34 - 4,79)$:

Եկամտահարկի պահումը (զանձումը) իրականացվում է յուրաքանչյուր վճարման դեպքում: Յուրաքանչյուր հաջորդ վճարման դեպքում կատարվում է աճողական կարգով հարկվող եկամտի և եկամտահարկի հաշվարկ՝ ելնելով տվյալ վճարման վայրում ընթացիկ հարկային ամսում հարկային գործակալի կողմից Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացուին կատարված վճարումների ընդհանուր գումարից և անձնական նվազեցումների չափից: Քաղաքացիաիրավական պայմանագրերով կատարված աշխատանքի դիմաց հաշվարկված եկամուտներից հարկային գործակալը՝ հարկվող եկամուտը որոշելիս, անձնական նվազեցում կատարում է այն ամիսների համար, որ ամիսներին դրանք փաստացի վճարվել են:

Օրինակ. Կազմակերպությունը քաղաքացիաիրավական պայմանագրով իր մոտ աշխատանք կատարող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացուն 2005թ. դեկտեմբերի 30-ին՝ 2005թ. դեկտեմբերի 20-ի կատարողական ակտի համաձայն, հաշվարկում և վճարում է 2005թ. սեպտեմբերի 9-ից մինչև 2005թ. դեկտեմբերի 9-ը կատարված աշխատանքի դիմաց վարձատրություն՝ 250,0 հազ. դրամ գումարով, որից հարկվող եկամուտը հաշվարկվում է հետևյալ կարգով.

- համախառն եկամուտ՝ 250,0 հազ. դրամ
- անձնական նվազեցում՝ 20,0 հազ. դրամ
- հարկվող եկամուտ (250,0 – 20,0)՝ 230,0 հազ.դրամ

Հարկվող եկամտից հարկը կազմում է 38,0 հազ. դրամ $((230,0 - 80,0) \times 20\% + 8,0)$:

Նույն օրինակում, եթե կազմակերպությունը Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացուն աշխատանքների կատարման յուրաքանչյուր ամսում հաշվարկում և վճարում է եկամուտներ (օրինակ, սեպտեմբերի 30-ին՝ 20,0 հազ. դրամ, հոկտեմբերի 31-ին՝ 20,0 հազ. դրամ, նոյեմբերի 30-ին՝ 20,0 հազ. դրամ), ապա անձնական նվազեցումը կատարվում է նաև նշված ամիսների համար, և դեկտեմբեր ամսվա հարկվող եկամուտը և եկամտահարկը հաշվարկվում է հետևյալ կարգով.

- համախառն եկամուտ՝ 190,0 հազ. դրամ
- անձնական նվազեցում՝ 20,0 հազ. դրամ
- հարկվող եկամուտ (190,0 – 20,0)՝ 170,0 հազ.դրամ

Հարկվող եկամտից եկամտահարկը կազմում է 26,0 հազ. դրամ $((170,0 - 80,0) \times 20\% + 8,0)$:

Եկամուտների առանձին տեսակներ՝ ռոյալթիներ, փոխառության դիմաց տոկոսներ, վարձակալական վճարներ և Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներից գույք ձեռք բերելու դիմաց վճարվող եկամուտներ (բացառությամբ՝ գյուղատնտեսական մթերքի և արժեթղթերի ձեռքբերման դիմաց վճարված եկամուտների, որոնք նվազեցվող եկամտատեսակներ են), հարկվում են առանձին՝ 10% դրույքաչափով: Ընդ որում հարկումը հարկային գործակալի կողմից կատարվում է առանց որևէ նվազեցում (այդ թվում՝ անձնական) կատարելու:

Օտարերկրացիներին եկամուտներ վճարելիս հարկային գործակալը եկամտի վճարման աղբյուրի մոտ եկամտահարկի պահում չի իրականացնում՝

- եթե հայաստանյան աղբյուրներից վճարվող եկամուտները ձեռնարկատիրական գործունեության արդյունք են (այսինքն՝ այդ օտարերկրացին հանդիսանում է Հայաստանի Հանրապետության պետական գրանցում ստացած անհատ ձեռնարկատեր), կամ՝
- եթե վճարված եկամուտները կապված են օտարերկրացու կողմից իրականացված արտաքին տնտեսական գործունեության հետ (դա՝ օտարերկրացու անունից իրականացված, նրան պատկանող ապրանքները Հայաստանի Հանրապետություն ներկրելու հետ կապված գործունեությունն է, որի դեպքում Հայաստանի հարկային ռեգիստրում սալրանքների սեփականատեր է դառնում մինչև Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանը հատելը):

Օրինակ. Հայաստանի Հանրապետությունում գրանցված կազմակերպության և օտարերկրացու միջև կնքված պայմանագրի համաձայն օտարերկրացին իրականացնում է ապրանքների անմիջական մատակարարում Աթենքից (Հունաստան) դեպի Երևան (Հայաստան): Մաքսային հայտարարագրից հետևում է, որ այդ ապրանքները ներմուծվել են կազմակերպության կողմից: Պայմանագրի համաձայն օտարերկրացու կողմից կազմակերպությանը փաստացի մատակարարված ապրանքների և մատուցված ծառայությունների գծով ներկայացված հաշիվ-ապրանքագրի (invoice) հիման վրա կազմակերպությունը օտարերկրացուն վճարում է 10000 ԱՄՆ-ի դոլար, որից՝

- 8000 ԱՄՆ-ի դոլար՝ ապրանքների դիմաց,
- 1300 ԱՄՆ-ի դոլար՝ ապրանքների տեղափոխման համար,
- 500 ԱՄՆ-ի դոլար՝ ապրանքների բեռնման-բեռնաթափման համար,
- 200 ԱՄՆ-ի դոլար՝ մինչև Հայաստանի Հանրապետության տարածք ներկրման մաքսային ձևակերպումների համար:

Տվյալ դեպքում այդ գործունեությունից օտարերկրացու ստացած եկամուտները (10000 ԱՄՆ-ի դոլար) համարվում են արտաքին տնտեսական գործունեությունից ստացված եկամուտներ և Հայաստանի Հանրապետությունում հարկման ենթակա չեն:

Հայաստանյան աղբյուրներից ստացված եկամուտներ են համարվում՝

- ա) Հայաստանի Հանրապետությունում աշխատանքի վարձատրությունը և դրան հավասարեցված այլ վճարումները.

- բ) Հայաստանի Հանրապետությունում քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի կատարումից ստացված եկամուտը.
- գ) Հայաստանի Հանրապետության տարածքում իրականացրած ձեռնարկատիրական գործունեությունից (արտադրանքի, ապրանքների իրացումից և ծառայությունների մատուցումից) ստացված եկամուտները.
- դ) պասիվ եկամուտները:

Պասիվ եկամուտներ են համարվում ֆիզիկական անձի կողմից՝ իր գույքի կամ այլ ակտիվների ներդրմամբ (տրամադրմամբ), Հայաստանի Հանրապետության տարածքում բացառապես այլ անձանց գործունեությունից ստացված եկամուտները (մասնավորապես՝ շահաբաժինները, տոկոսները, ռոյալթիները, Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող գույքը վարձակալության տալուց ստացված եկամուտը, Հայաստանի Հանրապետությունում գտնվող գույքի և այլ ակտիվների օտարումից ստացված գույքի արժեքի ու այլ ակտիվների հավելաճը, փոխադրման ծառայությունների /ֆրախտի/ դիմաց ստացված եկամուտները):

Հայաստանյան աղբյուրներից օտարերկրացուն եկամուտներ վճարելիս հարկային գործակալը պարտավոր է հաշվարկել, պահել (գանձել) և պետական բյուջե փոխանցել եկամտահարկ, ընդ որում՝ եկամտահարկը հաշվարկվում է եկամտի ամբողջական գումարից (առանց որևէ նվազեցում կատարելու)։

Այսպիսով՝ անհատ ձեռնարկատեր չհանդիսացող օտարերկրացու յուրաքանչյուր ամսվա հարկվող եկամտի որոշման բանաձևը ունի հետևյալ տեսքը՝

Հարկվող եկամուտ = Համախառն եկամուտ

Աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված եկամուտների գումարից եկամտահարկը հաշվարկվում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու համար սահմանված ամսական սանդղակի դրույքաչափերով, իսկ եկամտի այլ տեսակները հարկվում են հետևյալ դրույքաչափերով.

Եկամտի տեսակը	Հարկի չափը
ապահովագրական հարուցում և փոխադրման (ֆրախտի) դիմաց եկամուտ	5%
տոկոս, ռոյալթի, վարձավճար, գույքի արժեքի հավելաճ և հայաստանյան աղբյուրներից վճարվող այլ եկամուտներ	10%

Օտարերկրացուն եկամուտներ վճարելու դեպքում հարկային գործակալը պարտավոր է եկամտի վճարման եռամսյակին հաջորդող երկրորդ ամսվա 1-ից ոչ ուշ իր հաշվառման վայրի հարկային մարմնին գրավոր ներկայացնել սահմանված ձևով Տեղեկություն՝ տվյալ եռամսյակում այդ անձին վճարված եկամուտների և պահված եկամտահարկի մասին:

Ուշադրություն. *Տեղեկությունները ներկայացվում են հաշվետու եռամսյակին հաջորդող երկրորդ ամսվա 1-ից ոչ ուշ, քնդ որում յուրաքանչյուր չներկայացված տեղեկության համար օրենքով սահմանված է տուգանք՝ 25000 դրամի չափով:*

Եթե ՈԱԿ-ը եկամուտ է վճարում **անհատ ձեռնարկատիրոջը**, որի հետ կնքված է քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագիր (կամ կազմվել է՝ դրան ըստ էության փոխարինող հաշիվ-ապրանքագիրը), որտեղ նշված են անհատ ձեռնարկատիրոջ ՀՎՀՀ-ն, պետական գրանցման վկայականի համարը, անձնագրի տվյալները, Հայաստանի Հանրապետությունում բնակության հասցեն, ապա եկամտահարկ հաշվարկելու և պահելու պարտավորություն չի առաջանում, այսինքն տվյալ դեպքում հարկային գործակալի գործառույթ օրենքով նախատեսված չէ: Այդ դեպքերում եկամուտը վճարող ՈԱԿ-ը պարտավոր է իր գրանցման վայրի հարկային մարմին ներկայացնել սահմանված ձևի տեղեկություն հաշվետու եռամսյակում այդ անհատ ձեռնարկատիրոջը վճարված եկամուտների վերաբերյալ:

Այն դեպքում, երբ հարկային գործակալը փաստաթղթերով չհիմնավորված (միակողմանի գնման ակտով շուկայից ապրանք ձեռք բերելիս) եկամուտ է վճարում, այսինքն՝ բացակայում է անհատ ձեռնարկատիրոջ հետ կնքված գրավոր պայմանագիրը կամ ֆիզիկական անձի հետ կնքված քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագիրը (անձնագրի տվյալների և Հայաստանի Հանրապետությունում բնակության (հաշվառման) հասցեի պարտադիր նշումով), ՈԱԿ-ը պարտավոր է վճարվող եկամտի գումարից՝ առանց հաշվի առնելու որևէ նվազեցում, հաշվարկել, պահել (գանձել) և բյուջե փոխանցել 15% դրույքաչափով եկամտահարկ:

Հարկային գործակալը պահված (գանձված) եկամտահարկի գումարը պարտավոր է վճարել պետական բյուջե ֆիզիկական անձանց եկամուտների վճարման ամսվան հաջորդող ամսվա 5-ից ոչ ուշ:

Հարկային գործակալը եռամսյակը մեկ՝ հաջորդ եռամսյակի երկրորդ ամսվա 1-ից ոչ ուշ սահմանված ձևով իր գտնվելու (հաշվառման) վայրի հարկային մարմին է ներկայացնում **Հաշվարկ**՝ անցած եռամսյակի յուրաքանչյուր ամսում ֆիզիկական անձանց վճարված եկամտուների և պահված եկամտահարկի գումարների մասին: Ընդ որում, նախորդ հաշվետու ժամանակաշրջանների համար ներկայացված **Հաշվարկներում** սխալներն ինքնուրույն հայտնաբերելու դեպքում կարող են հարկային մարմին ներկայացվել ճշտված հաշվարկներ, որի հիման վրա կատարվում է այդ ժամանակաշրջանների համար հարկային պարտավորությունների վերահաշվարկ: Սակայն, հարկային գործակալի կողմից **Ճշտված հաշվարկներ** չեն կարող ներկայացվել հարկային մարմնի կողմից իրականացվող ստուգման կամ արդեն իսկ ստուգված ժամանակահատվածների համար:

Ֆիզիկական անձանց վճարվող եկամուտներից ժամանակին չպահված (կամ պակաս պահված) հարկի գումարները ֆիզիկական անձանցից կարող են պահվել ոչ ավելի, քան վերջին 3 ամսվա համար, իսկ եկամտահարկի սահմանված չափից ավելի պահված (գանձված) գումարները հաշվանցվում են առաջիկա պահումների հաշվին կամ վերադարձվում են այդ մասին հայտնի դառնալու օրվանից 1 ամսվա ընթացքում՝ սահմանված չափից ավելի գանձման օրվան հաջորդող 3 օրացույցային տարվա համար: Սահմանված չափից ավելի գանձված գումարները վերադարձնելու մասին ֆիզիկական անձի գրավոր դիմում տալը կասեցնում է նշված ժամկետի ընթացքը:

Հարկային գործակալը, հարկ վճարողներին համանման, կրում է պատասխանատվություն հարկային օրենսդրությունը խախտելու համար:

Հարկի վճարումը սահմանված ժամկետներից ուշացնելու դեպքում ժամկետանց յուրաքանչյուր օրվա համար հարկ վճարողը (հարկային գործակալը) վճարում է տույժ՝ ժամանակին չմուծված հարկի գումարի 0.15 %-ի չափով: Տույժը կիրառվում է ժամանակին չմուծված հարկի գումարների (այդ թվում նաև՝ հարկային գործակալի կողմից չվճարված), հարկերի կանխավճարային մուծումների գումարների, ստուգման արդյունքներով հայտնաբերված (պակաս ցույց տրված) հարկվող օբյեկտի գծով հարկի գումարի նկատմամբ՝ դրանց վճարման ժամկետից անցած ամբողջ ժամանակաշրջանի համար (բայց ոչ ավելի, քան 365 օրվա համար):

Հարկ վճարողների (հարկային գործակալների) կողմից հարկային տեսչություն ներկայացվող հաշվարկը (հայտարարագիրը) հարկային օրենսդրությամբ սահմանված ժամկետից 2 ամսից ավել ուշացնելու դեպքում այդ ժամկետին հաջորդող յուրաքանչյուր 15 օրվա համար հարկ վճարողից (հարկային գործակալից) գանձվում է տուգանք՝ դրա հետևանքով չմուծված հարկի ընդհանուր գումարի 5%-ի չափով (բայց ոչ ավել, քան այդ հարկի ընդհանուր գումարն է):

Հաշվապահական հաշվառում (հարկային օրենսդրությամբ և Կառավարության որոշումներով նախատեսված դեպքերում՝ նաև այլ հաշվառում կամ գրանցումներ) չվարելու կամ սահմանված կարգի խախտումներով այն վարելու, հաշվապահական հաշվետվությունները, հաշվարկները, հայտարարագրերը և հարկային օրենսդրությամբ նախատեսված այլ փաստաթղթերն ու տեղեկությունները սխալ կազմելու համար հարկ վճարողից (հարկային գործակալից) գանձվում է տուգանք՝ այդ խախտումների հետևանքով բյուջե չմուծված կամ պակաս մուծված հարկերի գումարի 10%-ի չափով:

Հարկվող օբյեկտը թաքցնելու (կամ այն պակաս ցույց տալու) դեպքում հարկ վճարողներից (հարկային գործակալներից) գանձվում է թաքցված (կամ պակաս ցույց տրված) հարկվող օբյեկտի համար նախատեսված (հարկային տեսչության կողմից հաշվարկված) հարկի գումարը, ինչպես նաև տուգանք՝ այդ գումարի 50%-ի չափով, իսկ հարկային տեսչության կողմից խախտումն արձանագրվելուց հետո 1 տարվա ընթացքում նույն հարկատեսակի գծով հարկվող օբյեկտը կրկին թաքցնելու կամ պակաս ցույց տալու դեպքում՝ տուգանք հարկի ամբողջ գումարի չափով (եթե հարկային օրենսդրությամբ այլ բան սահմանված չէ): Հարկվող օբյեկտը թաքցնելը (կամ պակաս ցույց տալը)՝ հարկային տեսչություն ներկայացված տվյալ հարկատեսակի հաշվարկներում (հայտարարագրերում) հարկվող օբյեկտը ցույց չտալը, պակաս ցույց տալը կամ էլ գործունեություն չիրականացնելու (հարկվող օբյեկտներ չառաջանալու) մասին կեղծ տվյալներ ներկայացնելն է:

Հարկ վճարողները թաքցրած (կամ պակաս ցույց տրված) հարկվող օբյեկտի համար հարկի գումարը, ինչպես նաև հաշվարկված տույժերը և տուգանքները բյուջե են վճարում հարկային տեսչության կողմից համապատասխան ակտ ներկայացվելուց հետո 10-օրյա ժամկետում:

6.4.

Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարներ

Եթե ՈԱԿ-ը հանդիսանում է գործատու, այսինքն ֆիզիկական անձանց հետ պայմանագրեր (աշխատանքային, քաղաքացիաիրավական) կնքելու միջոցով նրանց ներգրավվում է որոշակի աշխատանքների կատարման (ծառայությունների մատուցման) մեջ, նա պարտավոր է հանդիսանալ ապահովադիր այդ անձանց համար և կատարել «Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով գործատուների վրա դրված պարտականությունները՝ հաշվարկել, պահել (գանձել) և պարտադիր սոցիալական ապահովագրության բյուջե փոխանցել պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարներ (սոցիալական վճարներ):

Ֆիզիկական անձանց եկամուտներ հաշվարկելիս ՈԱԿ-ը՝ ապահովադիր պարտականությունը կատարելու համար, պետք է հաշվի առնի այդ անձանց ինքնությունը (Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի, օտարերկրացի), քանի որ օտարերկրացիներին և Հայաստանի Հանրապետությունում պետական գրանցում ունեցող անհատ ձեռնարկատերերին (կնքված պայմանագրերը կամ՝ դրանց ըստ էության փոխարինող հաշիվ-ապրանքագրերը պետք է պարունակեն այդ անձանց ինքնությունը հաստատող բոլոր վավերապայմանները՝ անձնագրային տվյալները, Հայաստանի Հանրապետությունում բնակության հասցեն, անհատ ձեռնարկատիրոջ ՀՎՀՀ-ն, վկայականի համարը և այլն) վճարվող եկամուտների մասով գործատուներն ազատված են ապահովադիր պարտականությունների կատարումից: Այսինքն՝ ՈԱԿ-ը ապահովադիր պարտականությունը կատարում է Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիների հետ կնքված պայմանագրերով (աշխատանքային, քաղաքացիաիրավական) վճարվող աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված միջոցների մասով: Այդ աշխատանքների (ծառայությունների) դիմաց վճարումը կարող է կատարվել ինչպես դրամական, այնպես էլ բնաիրային (ոչ դրամական) ձևով:

Ուշադրություն. *Բնաիրային ձևով ստացված եկամուտների հաշվարկման կարգը, ինչպես նաև աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցների և դրանց հավասարեցված եկամուտների (այդ թվում՝ քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի շրջանակներում կատարվող աշխատանքներից, մատուցվող ծառայություններից ստացվող եկամուտների) ցանկը հաստատված են Կառավարության*

08.06.1998թ. «Պարտադիր սոցիալական ապահովագրության վճարների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի կիրարկումն ապահովող միջոցառումների մասին» N 352 որոշմամբ:

Գործատուները աշխատանքային կամ քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի շրջանակներում աշխատող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիներին յուրաքանչյուր ամիս հաշվարկված աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցների և դրան հավասարեցված եկամուտների (այդ թվում՝ քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի շրջանակներում կատարվող աշխատանքների, մատուցվող ծառայությունների դիմաց հաշվարկված եկամուտների) նկատմամբ պարտավոր են կատարել սոցիալական վճարներ՝ անկախ դրանց վճարված լինելու կամ չլինելու հանգամանքից: Այսինքն, ի տարբերություն եկամտահարկի, երբ աշխատավարձից հաշվարկված եկամտահարկի պահման (գանձման) և բյուջե փոխանցման պարտավորությունն անմիջականորեն կախված է այդ աշխատավարձի փաստացի վճարման հետ, սոցիալական վճարի կատարման պարտավորությունը առաջանում է արդեն իսկ աշխատավարձի հաշվարկման պահից:

Աշխատանքի վարձատրությանն ուղղված միջոցներ և դրան հավասարեցված եկամուտներ են համարվում՝

ա) աշխատավարձը (հիմնական աշխատավարձ, լրացուցիչ վարձատրություն), ներառյալ՝

- արտաժամյա աշխատանքի վարձատրությունը,
- գիշերային աշխատանքի վարձատրությունը,
- ոչ աշխատանքային (հանգստյան, տոնական, հիշատակի) օրերին կատարված աշխատանքի վճարումը,
- լրավճարները, հավելավճարները (այդ թվում՝ գիտական աստիճանների համար) և պարգևատրումները (անկախ վճարման պարբերականությունից և ֆինանսավորման աղբյուրներից),
- աշխատանքի վարձատրությանն ուղղված միջոցներից տրվող միանվագ գումարները (բացառությամբ օրենքով սահմանված դեպքերում տրվող փոխհատուցման և օգնության գումարների),
- պարապուրդի ժամանակ վճարումը,
- օրինական գործադուլին մասնակցող աշխատողներին վճարումը,

- լրացուցիչ և հատուկ ընդմիջումների վճարումը,
 - առողջության ստուգման համար ծախսվող ժամանակի համար վճարումը (եթե աշխատողի առողջության ստուգումը պարտադիր է և պայմանավորված է աշխատանքի բնույթով),
 - աշխատանքի այլ վայր փոխադրվելու կամ այլ վայրում աշխատանքի ընդունվելու դեպքում տեղափոխման համար նախապատրաստվելու և նոր վայրում տեղավորվելու ժամանակահատվածի համար վարձատրությունը.
- բ) ամենամյա (նվազագույն, երկարացված, լրացուցիչ) և նպատակային (ուսումնական, պետական կամ հասարակական պարտականությունների կատարման համար) տրամադրվող վճարովի արձակուրդի համար, ինչպես նաև աշխատողին աշխատանքից ազատելու ժամանակ ամենամյա արձակուրդի տրամադրման դեպքում վճարվող աշխատավարձը.
- գ) նախկին աշխատանքում վերականգնվելու դեպքում հարկադիր պարապուրդի դիմաց վճարված աշխատավարձը.
- դ) հեղինակային վարձատրությունը (բացառությամբ ռոյալթիների):

Քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի շրջանակներում անհատ ձեռնարկատեր չհանդիսացող ֆիզիկական անձի կողմից կատարվող աշխատանքներից և մատուցվող ծառայություններից ստացվող եկամուտներն են, մասնավորապես՝

- կապալի (այդ թվում՝ շինարարական, նախագծային և հետազոտական աշխատանքների կապալի) պայմանագրերի շրջանակներում աշխատանքի վարձատրությունը,
- մանկավարժական, փորձարարական-կոնստրուկտորական և տեխնոլոգիական աշխատանքների կատարման պայմանագրերի շրջանակներում աշխատանքի վարձատրությունը,
- հանձնարարության և գործակալության պայմանագրերի շրջանակներում ծառայությունների դիմաց վճարումը,
- փոխադրման և տրանսպորտային առաքման պայմանագրերի շրջանակներում ծառայությունների դիմաց վճարումը:

Քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի հիման վրա գիտական և ստեղծագործական աշխատանքների դիմաց եկամուտները չեն դիտ-

վում որպես աշխատանքի վարձատրությանն ուղղված կամ դրանց հավասարեցված եկամուտներ:

Գործատուները յուրաքանչյուր աշխատողի (այդ թվում՝ քաղաքացիաիրավական պայմանագրով աշխատողի) համար սույնիսկան վճարները կատարում են հետևյալ չափերով.

Սոցիալական վճարի հաշվարկման օբյեկտի ամսական չափը	Սոցիալական վճարի չափը
մինչև 20000 դրամ	7000 դրամ
20000-ից մինչև 100000 դրամ	7000 դրամ գումարած 20000 դրամը գերազանցող գումարի 15%-ը
100000 դրամից ավելի	19000 դրամ գումարած 100000 դրամը գերազանցող գումարի 5%-ը

Գործատուների վրա դրված է նաև աշխատանքային պայմանագրերի շրջանակներում **վարձու աշխատողների** աշխատավարձի և դրան հավասարեցված եկամուտների 3%-ի չափով սույնիսկան վճարների կատարման պարտականությունը:

Վարձու աշխատողը Աշխատանքային օրենսգրքով սահմանված տարիքի հասած գործունակ քաղաքացին է, որն աշխատանքային պայմանագրի հիման վրա աշխատանքային հարաբերությունների մեջ է գտնվում գործատուի հետ՝ նրա օգտին կատարելով որոշակի աշխատանք՝ ըստ որոշակի մասնագիտության, որակավորման կամ պաշտոնի: Վարձու աշխատող է համարվում նաև ծնողներից մեկի, որդեգրողի կամ հոգաբարձուի գրավոր համաձայնությամբ աշխատանքային պայմանագրով աշխատող 14-ից մինչև 16 տարեկան անչափահաս քաղաքացիները:

Աշխատանքային հարաբերությունները վարձու աշխատողի և գործատուի փոխադարձ համաձայնության վրա հիմնված հարաբերություններն են, ըստ որի՝ վարձու աշխատողն անձամբ, որոշակի վարձատրությամբ կատարում է աշխատանքային գործառույթներ (որոշակի մասնագիտությամբ, որակավորմամբ կամ պաշտոնում աշխատանք)՝ ենթարկվելով ներքին կարգապահական կանոններին, իսկ գործատուն ապահովում է աշխատանքային օրենսդրությամբ, աշխատանքային իրավունքի նորմեր պարունակող այլ նորմատիվ իրավական ակտերով, աշխատանքային պայմանագրերով մախատեսված աշխատանքի պայմաններ: Վարձու աշխատողի և գործատուի միջև աշխա-

տանքային հարաբերությունները ծագում են աշխատանքային օրենսդրությամբ և աշխատանքային իրավունքի նորմեր պարունակող այլ նորմատիվ իրավական ակտերով սահմանված կարգով կնքված աշխատանքային պայմանագրի հիման վրա:

Օրինակ. ՈԱԿ-ը աշխատանքային պայմանագրով իր մոտ աշխատող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու 2006 թ. հուլիսի 4-ին հաշվարկում և վճարում է հունիս ամսվա աշխատավարձ՝ 70,0 հազ. դրամ գումարով: 2006 թ. հուլիսի 7-ին այդ քաղաքացու հաշվարկվում է հունիս ամսվա պարգևատրում՝ 40,0 հազ. դրամ գումարով:

Հունիս ամսվա համար կատարվում է սոցիալական վճարի հաշվարկման օբյեկտի ամսական չափի և սոցիալական վճարի հաշվարկ՝ էլեկտրոլ հունիսի համար ապահովագրի կողմից այդ քաղաքացու հաշվարկված աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցների և դրանց հավասարեցված եկամուտների (ԱՎՈՒՄ) ընդհանուր գումարից՝

- ԱՎՈՒՄ (70,0+40,0)՝ 110,0 հազ. դրամ,
- գործատուի սոցիալական վճար $(19,0+(110,0-100,0) \times 5\%)$ ՝ 19,5 հազ. դրամ,
- վարձու աշխատողի համար սոցիալական վճար $(110,0 \times 3\%)$ ՝ 3,3 հազ. դրամ,
- ընդամենը սոցիալական վճար $(19,5+3,3)$ ՝ 22,8 հազ. դրամ:

Հունիս ամսվա համար հաշվարկված ԱՎՈՒՄ-ը (110,0 հազ. դրամ) և սոցիալական վճարը (22,8 հազ. դրամ) արտացոլվում են հունիս ամսվա սոցիալական վճարների հաշվետվությունում, իսկ սոցիալական վճարը ենթակա է վճարման մինչև 20.07.2006 թ. (ներառյալ): Միաժամանակ՝ հուլիսին վճարված հունիս ամսվա եկամուտները $(70,0+40,0=110,0$ հազ. դրամ) և հաշվարկված եկամտահարկը $(8,0+(110,0-(20,0+3,3)-80,0) \times 20\%=9,3$ հազ. դրամ) արտացոլվում են 3-րդ եռամսյակի եկամտահարկի հաշվարկում (հուլիս ամսվան վերաբերող սյունակներում), իսկ եկամտահարկը կազմակերպության կողմից ենթակա է վճարման մինչև 05.08.2006 թ. (ներառյալ):

Քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի շրջանակներում կատարվող աշխատանքների, մատուցվող ծառայությունների համար գործատուները վերը նշված 3 %-ի չափով սոցիալական վճարներ չեն կատարում:

Եթե քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի շրջանակներում աշխատանքները կատարվում են կամ ծառայությունները մատուցվում են պայմանագրում նշված կոնկրետ ժամկետում, ապա՝

- ա) այն ամիսների համար, որոնց ընթացքում պայմանագրով չեն նախատեսվում աշխատանքների կատարում կամ ծառայությունների մատուցում, սոցիալական վճարներ չեն հաշվարկվում և չեն կատարվում.
- բ) այն ամիսների համար, որոնց ընթացքում պայմանագրով նախատեսվում է աշխատանքների կատարում կամ ծառայությունների մատուցում, սոցիալական վճարները հաշվարկվում են այդ ամիսների համար պայմանագրով առանձնացված վարձատրությունից ելնելով (բայց ոչ պակաս, քան 7,0 հազ. դրամ) և վճարվում են այդ ամիսների հաշվարկված սոցիալական վճարների համար սահմանված ժամկետներում.
- գ) այն ամիսների համար, որոնց ընթացքում պայմանագրով նախատեսվում է աշխատանքների կատարում կամ ծառայությունների մատուցում, սակայն այդ ամիսների համար պայմանագրով առանձնացված վարձատրություն նախատեսված չէ, սոցիալական վճարները հաշվարկվում են պայմանագրով նախատեսված աշխատանքների կամ ծառայությունների (կամ դրանց փուլերի) ընդհանուր արժեքի և այդ արժեքի մեջ ընդգրկված ու պայմանագրով առանձնացված վարձատրությամբ ամիսների վարձատրության տարբերությունը ըստ ամիսների հավասարաչափ բաշխվող գումարից ելնելով (բայց ոչ պակաս, քան 7,0 հազ. դրամ), և վճարվում են այդ ամիսների հաշվարկված սոցիալական վճարների համար սահմանված ժամկետներում.
- դ) պայմանագրի (կամ դրա փուլերի) ավարտից հետո հանձնման-ընդունման փաստաթղթերով հիմնավորված փաստացի կատարված աշխատանքների կամ մատուցված ծառայությունների ըստ ամիսների արժեքային այլ բաշխման դեպքում գործատուն ներկայացնում է ճշտված հաշվետվություններ բոլոր այն ամիսների համար, որոնց (վերա)հաշվարկով կատարվում է սոցիալական վճարների փոփոխություն, և դրանց հիման վրա կատարվում է այդ ժամանակաշրջանների համար սոցիալական վճարների պարտավորությունների վերահաշվարկ:

Եթե աշխատանքները կատարվում կամ ծառայությունները մատուցվում են քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագրում նշված ժամկետում, որը պայմանավորված է որոշակի իրադարձությունների (այդ թվում՝ աշխատանքների կատարման կամ ծառայությունների մատուցման, դրանց հանձնման-ընդունման) հետ, որի հետևանքով պայմանագրի հիման վրա հնարավոր չէ որոշել սույնիսկան վճարների հաշվարկման օբյեկտը ըստ ամիսների, կամ՝ եթե քաղաքացիաիրավական գրավոր պայմանագրից, սկզբնական հաշվառման և վճարման փաստաթղթերից հնարավոր չէ որոշել սույնիսկան վճարների հաշվարկման օբյեկտը ըստ ամիսների, ապա սույնիսկան վճարները հաշվարկվում են պայմանագրի շրջանակներում կատարված վճարումներից (վճարման ամիսների համար) և պայմանագրով (կամ դրա փուլերով) նախատեսված աշխատանքների կատարումը կամ ծառայությունների մատուցումը հաստատող հանձնման-ընդունման փաստաթղթերի հիման վրա, ընդ որում՝

- ա) պայմանագրի շրջանակներում կատարված վճարումներից (այդ թվում՝ կանխավճարային ձևով) սույնիսկան վճարները հաշվարկվում են՝ հաշվի առնելով պայմանագրի (կամ դրա փուլերի) կատարման վերաբերյալ հանձնման-ընդունման փաստաթղթերի տվյալները.
- բ) պայմանագրի (կամ դրա փուլերի) կատարման վերաբերյալ հանձնման-ընդունման փաստաթղթերի հիման վրա սույնիսկան վճարները հաշվարկվում են՝ հաշվի առնելով պայմանագրի շրջանակներում կատարված վճարումները (այդ թվում՝ կանխավճարային ձևով):

Եթե օրենքներով և Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով սույնիսկան վճարները հաշվարկելու և ապահովագրության բյուջե փոխանցելու պարտականությունը դրված է վարձու աշխատողների վրա, ապա գործատուն պարտավոր է մինչև եռամսյակին հաջորդող ամսվա 20-ը (ներառյալ) հարկային մարմին սահմանված ձևով Տեղեկություններ հայտնել վարձու աշխատողների, նրանց վճարվող աշխատանքի վարձատրությանն ուղղված միջոցների և դրանց հավասարեցված եկամուտների մասին:

Ուշադրություն. Սահմանված ժամկետներում չներկայացված յուրաքանչյուր տեղեկության համար գործատուն վճարում է տուգանք՝ 25,0 հազ. դրամի չափով:

Աշխատանքային օրենսդրությամբ աշխատանքային պայմանագրերով աշխատող անձանց համար՝ ի տարբերություն քաղաքացիաիրավական պայմանագրերով աշխատանք կատարողների, սահմանված է ամենամյա արձակուրդի հնարավորություն: Ամենամյա արձակուրդն օրացուցային օրերով հաշվարկվող ժամանակահատված է, որը տրամադրվում է աշխատողին հանգստանալու և աշխատունակությունը վերականգնելու համար: Այդ ընթացքում պահպանվում է նրա աշխատատեղը (պաշտոնը) և վճարվում է միջին աշխատավարձը:

Ամենամյա արձակուրդի վճարումների դեպքում սույնիսկան վճարները հաշվարկվում և վճարվում են օրենքով սահմանված ընդհանուր կարգով:

Օրինակ. Կազմակերպության վարձու աշխատողը (Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացին) գնում է հերթական (ամենամյա) արձակուրդ 2006թ. հոկտեմբերի 21-ին և վերադառնում է 2006թ. նոյեմբերի 21-ին (արձակուրդի տևողությունը՝ 31 օրացուցային օր): Արձակուրդային գումարը հաշվարկվել է 80,0 հազ. դրամի չափով և վճարվել է աշխատողին 2006թ. հոկտեմբերի 19-ին: 2006թ. հոկտեմբեր-նոյեմբեր ամիսների աշխատավարձը կազմում է ամսական 70,0 հազ. դրամ:

Տվյալ դեպքում յուրաքանչյուր ամսվա համար կատարվում է սույնիսկան վճարի հաշվարկման օբյեկտի ամսական չափի և սույնիսկան վճարի հաշվարկ՝ ելնելով տվյալ ամսվա աշխատավարձից և այդ ամսվան վերաբերող արձակուրդային գումարի ընդհանուր գումարից (ԱՎՈՒՄ):

Հոկտեմբեր ամսվա համար սույնիսկան վճարի հաշվարկը հետևյալն է՝

- ԱՎՈՒՄ
(70,0 : 31/օր/ × 20/օր/ + 80,0 : 31/օր/ × 11/օր/)` 73,5 հազ. դրամ,
- գործատուի սույնիսկան վճար
(7,0 + (73,5 – 20,0) × 15%)` 15,0 հազ. դրամ,
- վարձու աշխատողի համար սույնիսկան վճար (73,5 × 3%)` 2,2 հազ. դրամ,
- ընդամենը սույնիսկան վճար (15,0 + 2,2)` 17,2 հազ. դրամ:

Հոկտեմբեր ամսվա համար հաշվարկված ԱՎՈՒՄ-ը (73,5 հազ. դրամ) և սույնիսկան վճարները (17,2 հազ. դրամ) արտացոլվում են հոկտեմբեր ամսվա սույնիսկան վճարների հաշվետվությունում,

իսկ սույիալական վճարները կազմակերպության կողմից ենթակա են վճարման մինչև 20.11.2006թ. (ներառյալ):

Նոյեմբեր ամսվա համար սույիալական վճարի հաշվարկը հետևյալն է՝

- ԱՎՈՒՄ
($80,0 : 31/օր/ \times 20/օր/ + 70,0 : 30/օր/ \times 10/օր/$)՝ 74,9 հազ. դրամ,
- գործատուի սույիալական վճար
($7,0 + (74,9 - 20,0) \times 15\%$)՝ 15,2 հազ. դրամ,
- վարձու աշխատողի համար
սույիալական վճար ($74,9 \times 3\%$)՝ 2,2 հազ. դրամ,
- ընդամենը սույիալական վճար ($15,2 + 2,2$)՝ 17,4 հազ. դրամ:

Նոյեմբեր ամսվա համար հաշվարկված ԱՎՈՒՄ-ը (74,9 հազ. դրամ) և սույիալական վճարները (17,4 հազ. դրամ) արտացոլվում են նոյեմբեր ամսվա սույիալական վճարների հաշվետվությունում, իսկ սույիալական վճարները կազմակերպության կողմից ենթակա են վճարման մինչև 20.12.2006թ. (ներառյալ):

Գործատուների մոտ աշխատանքային պայմանագրի հիման վրա աշխատող անձինք, որոնց համար օրենքով սահմանված կարգով կատարվել են պարտադիր սույիալական ապահովագրության վճարներ, իրավունք ունեն ստանալու **սպահովագրական նպաստներ**: Ապահովագրական նպաստները նշանակվում են, եթե դրանց համար պահանջվող փաստաթղթերը ներկայացվել են աշխատունակության վերականգնման, հղիության ու ծննդաբերության արձակուրդի (ժամանակաշրջանի) ավարտման կամ հաշմանդամության խումբ սահմանելու օրվանից 6 ամսվա ժամկետում:

Հիվանդության նպաստը տրվում է հիվանդության (վնասվածքի) ամբողջ ժամանակաշրջանի համար, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք է հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը:

Պրոթեզավորման նպաստը տրվում է հիվանդանոցային բուժական հաստատությունում (ստացիոնարում) գտնվելու ամբողջ ժամանակաշրջանի համար, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք է հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը:

Առողջարանային բուժման նպաստը տրվում է հիվանդանոցային բուժական հաստատությունից (ստացիոնարից) անմիջապես առողջարան լիարժեքման ուղարկված, ինչպես նաև տուբերկուլյոզային առող-

ջարան մեկնած վարձու աշխատողներին՝ առողջարանում գտնվելու ամբողջ ժամանակաշրջանի համար, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք են հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը և առողջարանային բուժման ուղեգրի պատճենը:

Հղիության ու ծննդաբերության նպաստը տրվում է հղիության և ծննդաբերության՝ օրենքով սահմանված կարգով հատկացված (գործատուի կողմից ձևակերպված) արձակուրդի ժամանակաշրջանի համար, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք է հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը:

Վարձու աշխատողին ընտանիքի հիվանդ անդամի խնամքի նպաստը տրվում է օրենքով սահմանված դեպքերում և ժամկետներում, և այդ նպաստի նշանակման համար հիմք է հանդիսանում բժշկական հաստատության կողմից տրվող ժամանակավոր անաշխատունակության թերթիկը, իսկ մինչև 18 տարեկան անհատական խնամքի կարիք ունեցող երեխային կամ հաշմանդամ երեխային առողջարանում խնամելու դեպքում՝ նաև առողջարանային բուժման ուղեգրի պատճենը:

Ապահովագրական նպաստները հաշվարկվում են վարձու աշխատողի միջին աշխատավարձի (եկամտից): Վարձու աշխատողի միջին ամսական աշխատավարձը (եկամուտը) հաշվարկվում է ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքին նախորդած 3 օրացույցային ամիսներին տվյալ աշխատողի համար հաշվարկված աշխատանքի վարձատրությանն ուղղվող միջոցներից և դրանց հավասարեցված եկամուտներից, որոնցից կատարվել են սոցիալական վճարներ: Եթե ապահովագրական դեպքին նախորդող եռամսյա ժամանակաշրջանում վարձու աշխատողը եկամուտ չի ունեցել (աշխատավարձ չի ստացել), ապա որպես միջին ամսական աշխատավարձ (եկամուտ) հիմք է ընդունվում օրենքով սահմանված նվազագույն աշխատավարձի 13-ապատիկը (13,0 հազ. դրամ): Եթե ապահովագրական դեպքին նախորդող՝ տվյալ գործատուի մոտ աշխատանքի ժամանակաշրջանը պակաս է 3 օրացույցային ամիսներից, ապա միջին ամսական աշխատավարձը (եկամուտը) հաշվարկվում է փաստացի աշխատած ամիսների (օրերի) համար հաշվարկված եկամտից:

Վարձու աշխատողների ապահովագրական նպաստի հաշվարկումը իրականացնում է գործատուն՝ այն վճարելով տվյալ ամսվա համար հաշվարկված սոցիալական վճարների հաշվին: Ապահովագրա-

կան նպաստը վճարվում է դրա նշանակումից հետո՝ առաջիկա աշխատավարձի վճարման համար օրենսդրությամբ սահմանված ժամկետներում: Եթե տվյալ ամսվա համար գործատուի բոլոր աշխատողների հաշվարկված սույխալական վճարների ընդհանուր գումարը բավարար չէ նպաստի գումարը ամբողջությամբ վճարելու համար, ապա գործատուն ապահովագրական նպաստի պակասող մասը վճարում է իր միջոցներից, որը հետագայում փոխհատուցվում է Հիմնադրամի կողմից: Այդ դեպքում գործատուն Հիմնադրամ է ներակայացնում իր հաշվառման վայրի հարկային մարմնի կողմից հաստատված սահմանված ձևի տեղեկանք, որի հիման վրա մեկամսյա ժամկետում կատարվում է իր միջոցների հաշվին վճարված նպաստի փոխհատուցումը:

Աշխատանքային օրենսգրքով սահմանված դեպքերում (մասնավորապես՝ արտադրության ծավալների, տնտեսական, տեխնոլոգիական և աշխատանքի կազմակերպման պայմանների փոփոխման և արտադրական անհրաժեշտությամբ պայմանավորված աշխատողների քվաքանակի կրճատման դեպքում) գործատուն վարձու աշխատողին վճարում է **արձակման նպաստ**՝ առնվազն 1 ամսվա միջին աշխատավարձի չափով, իսկ առանձին դեպքերում՝ 2 շաբաթվա աշխատավարձի չափով, որը հաշվարկվում է վարձու աշխատողի միջին օրական աշխատավարձի չափից ելնելով: Վարձու աշխատողին վճարվող արձակման նպաստից սույխալական վճարներ չեն հաշվարկվում:

Աշխատանքային պայմանագիրը լուծվելու դեպքում գործատուն պարտավոր է վարձու աշխատողի հետ պայմանագրի լուծման օրը կատարել լրիվ **վերջնահաշվարկ**՝ վճարելով աշխատավարձը և դրան հավասարեցված այլ վճարումները: Վարձու աշխատողին վճարվող վերջնահաշվարկի գումարը կազմող աշխատավարձից և դրան հավասարեցված այլ վճարումներից սույխալական վճարները հաշվարկվում են ընդհանուր կարգով (քապառություն են կազմում չօգտագործված արձակուրդի դիմաց հաշվարկվող փոխհատուցումները, որոնցից սույխալական վճարներ չեն կատարվում):

Գործատուները յուրաքանչյուր ամսվա համար սույխալական վճարները հաշվարկում և պարտադիր սույխալական ապահովագրության բյուջե են փոխանցում (վճարում) մինչև հաշվետու ամսվան հաջորդող ամսվա 20-ը (ներառյալ):

Գործատուները, յուրաքանչյուր հաշվետու ամսվա արդյունքներով, մինչև հաջորդ ամսվա 20-ը (ներառյալ), իրենց հաշվառման վայրի

հարկային մարմին Կառավարության սահմանած պարզեցված ընթացակարգով ներկայացնում են սույնիսկան վճարների հաշվետվություն, որտեղ ներառվում են նաև սույնիսկան վճարների հաշվին գործատուի կողմից հաշվետու ամսում վճարված ապահովագրական նպաստները (հիվանդության նպաստ, պրոթեզավորման նպաստ, առողջարանային բուժման նպաստ, հղիության ու ծննդաբերության նպաստ, ընտանիքի հիվանդ անդամի խնամքի նպաստ), ինչպես նաև վարձու աշխատողի մահվան դեպքում տրվող թաղման նկատար:

ՈԱԿ-ը սույնիսկան վճարների հաշվետվություն հարկային մարմին չի ներկայացնում, եթե հաշվետու ամսում չի հանդիսանում գործատու (չունի գրավոր կնքված աշխատանքային կամ քաղաքացիաիրավական պայմանագիր և փաստացի չի օգտագործում ֆիզիկական անձանց աշխատանքը, ծառայությունները):

Գործատուն նախորդ հաշվետու ժամանակաշրջանների համար ներկայացված հաշվետվություններում սխալներն ինքնուրույն հայտնաբերելու դեպքում կարող է հարկային մարմին ներկայացնել սույնիսկան վճարների ճշտված հաշվետվություններ, որոնց հիման վրա կատարվում է այդ ժամանակաշրջանների համար սույնիսկան վճարների պարտավորությունների վերահաշվարկ: Հարկային մարմինների կողմից գործատուների մոտ իրականացված ստուգումների ընթացքում գործատուի կողմից ներկայացված ստուգվող ժամանակաշրջաններին վերաբերող հաշվետվությունների ճշտում չի իրականացվում (սույնիսկան վճարների ճշտված հաշվետվություններ չեն ներկայացվում): Սույնիսկան վճարների ճշտված հաշվետվություններ չեն ներկայացվում նաև հարկային մարմինների կողմից կատարված ստուգմանը ընդգրկված հաշվետու ժամանակաշրջանների համար: Ստուգված ժամանակաշրջանների համար սույնիսկան վճարների գծով պարտավորությունները կարող են ճշտվել միայն գործատուի կողմից ներկայացված դիմումի հիման վրա իրականացվող կրկնակի ստուգման արդյունքներով:

Գործատուները, հարկային գործակալներին համանման, կրում են պատասխանատվություն օրենսդրությունը խախտելու համար:

Գործատուների կողմից սույնիսկան վճարումների կատարումը սահմանված ժամկետներից ուշացնելու օրվանից մինչև 365-րդ օրը ժամկետանց յուրաքանչյուր օրվա համար գանձվում է տույժ՝ ապառքի 0.15%-ի չափով: Օրենքի խախտումներ հայտնաբերելու դեպքում սույնիսկան վճարների գծով լրացուցիչ պարտավորություններ չեն կարող առաջանալ, եթե տվյալ խախտումը հայտնաբերվել է այն կատարելու տարվան հաջորդող 3 տարի հետո:

Սոցիալական վճարների օբյեկտը թաքցնելու (կամ այն պակաս ցույց տալու) դեպքում ապահովադրից գանձվում է թաքցրած (կամ պակաս ցույց տրված) սոցիալական վճարների օբյեկտի նկատմամբ հաշվարկված սոցիալական վճարների գումարը, ինչպես նաև տուգանք՝ այդ գումարի 50%-ի չափով, իսկ հարկային մարմնի կողմից խախտումն արձանագրելուց հետո՝ մեկ տարվա ընթացքում, սոցիալական վճարների օբյեկտը կրկին թաքցնելու (կամ պակաս ցույց տալու) դեպքում՝ սոցիալական վճարների ամբողջ գումարի չափով:

Ապահովադիրների՝ լիազոր մարմին ներկայացվող հաշվետվությունը օրենքով սահմանված ժամկետից 2 ամսից ավելի ուշացնելու դեպքում այդ ժամկետին հաջորդող յուրաքանչյուր 15 օրվա համար ապահովադրից գանձվում է տուգանք՝ դրա հետևանքով չնուժված սոցիալական վճարի ընդհանուր գումարի 5%-ի չափով (բայց ոչ ավելի, քան սոցիալական վճարի ընդհանուր գումարն է):

Սոցիալական վճարների հաշվետվությունները սխալ կազմելու համար ապահովադիրներից գանձվում է տուգանք՝ այդ խախտումների հետևանքով պարտադիր սոցիալական ապահովագրության բյուջե չնուժված կամ պակաս մուծված սոցիալական վճարի գումարի 10%-ի չափով:

Աշխատողի աշխատանքի ընդունումը օրենսդրությամբ սահմանված կարգով գրավոր չձևակերպելու (այսինքն՝ աշխատանքի ընդունման մասին գրավոր հրամանի կամ գրավոր պայմանագրի բացակայության) փաստն արձանագրվելու դեպքում գործատուն տվյալ ամսում հաշվարկում և վճարում է յուրաքանչյուր չձևակերպված վարձու աշխատողի համար սոցիալական վճար՝ 60,0 հազ. դրամի չափով, ինչպես նաև ենթարկվում է վարչական պատասխանատվության: